

UNIVERZITA KARLOVA

**FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
INSTITUT POLITOLOGICKÝCH STUDIÍ**

Nástroje ochrany lidských práv v Evropské unii

-

Perspektiva společné politiky v rámci EU?

Bc. Veronika Hendrychová

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE
Konzultant: Mgr. Petra Levrincová, LL.M

Praha 2009

Čestné prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem diplomovou práci „*Nástroje ochrany lidských práv v Evropské unii - Perspektiva společné politiky v rámci EU?*“ zpracovala samostatně, uvedla v ní všechny zdroje, se kterými jsem pracovala, a v textu řádně vyznačila jejich použití.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze, dne 21. 5. 2009

Bc. Veronika Hendrychová, vl. r.

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Petře Levrincové, LL.M za její cenné rady a odborné vedení mé diplomové práce.

Bibliografický záznam

Hendrychová, Veronika. *Nástroje ochrany lidských práv v Evropské unii - Perspektiva společné politiky v rámci EU?*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, 2009, 113 s., Vedoucí diplomové práce: Mgr. Petra Levrincová, LL.M

Klíčová slova

Lidská práva, Evropská unie, základní práva, svoboda, společná politika lidských práv, nástroje ochrany lidských práv

Keywords

Human rights, European Union, fundamental rights, freedom, common human rights policy, instruments of human rights protection

Anotace

Diplomová práce „Nástroje ochrany lidských práv v Evropské unii - Perspektiva společné politiky v rámci EU?“ vychází z předpokladu, že Evropská unie klade stále větší důraz na ochranu lidských práv uvnitř, ale i vně Společenství. Hlavní hypotézou tedy je, že tento proces směřuje k vytvoření společné politiky lidských práv v EU. Vodicí linií celé práce je otázka, zda lze nalézt dostatečné indicie hovořící pro dohledný vznik takové politiky, jako například vůli ze strany institucí a dalších aktérů. První část práce zkoumá definici lidských práv v EU, roviny jejich ochrany a lidsko-právní ustanovení zakládajících smluv, jejich novelizací a dalších relevantních dokumentů. Druhá část práce je zaměřena na hlavní aktéry v systému ochrany lidských práv v EU a hodnocení jejich aktivit na tomto poli. Perspektivou společné politiky ochrany lidských práv v EU se zabývá část třetí. Soustředí se především na analýzu současné situace lidsko-právní ochrany v Evropské unii a ochotu aktérů postupovat v této oblasti společně. Práce je vedena převážně empiricko-analytickou metodou, dále je použita analýza právní a kvalitativní textová analýza. Hlavním přístupem je založen na hledisku mezinárodních vztahů.

Abstract

The diploma thesis „*Instruments of protection of human rights in the European union – Perspective for a common EU policy?*” stems from the assumption that the European Union increasingly accentuates the human rights protection, both inside and outside the Community. The main hypothesis is that this process is leading to the creation of a common human rights policy in the EU. The guiding line of the thesis is whether it is possible to find sufficient indicia pointing to a foreseeable creation of such a policy, e.g. will from the side of institutions and other actors. The first part of the thesis examines the definition of human rights in the EU, levels of their protection and human rights provisions of the founding treaties, their revisions and other relevant documents. The second part focuses on the main actors in the system of human rights protection in the EU and evaluation of their activities in this field. The perspective of the common human rights policy is a topic of the third part. It focuses mainly on the analysis of the current state of the human rights protection in the European Union and the will of actors to proceed together in this area. The thesis is predominantly conducted with the empirical-analytical method; further legal analysis and qualitative textual analysis are used. The main approach is based on the international relations perspective.

Obsah

Obsah.....	6
Seznam tabulek a grafů.....	9
Seznam příloh.....	9
Seznam použitých zkratk.....	10
Úvod.....	11
<u>1) Implementace nástrojů ochrany lidských práv v EU.....</u>	<u>15</u>
<u>1.1. Definice lidských práv v EU.....</u>	<u>16</u>
1.1.1. Obecná definice lidských práv.....	16
1.1.2. Roviny ochrany lidských práv.....	18
<u>1.2. Důležité prvky systému ochrany lidských práv v EU.....</u>	<u>20</u>
1.2.1. Externí politika ochrany lidských práv.....	20
1.2.1.1. Společná zahraniční a bezpečnostní politika.....	21
1.2.1.2. Evropská sousedská politika.....	23
1.2.1.3. Rozvojová politika.....	24
1.2.1.4. Nástroj pro financování podpory demokracie a lidských práv ve světě (Evropský nástroj pro demokracii a lidská práva).....	25
1.2.1.5. Některé další externí nástroje EU.....	26
1.2.2. Koncepty a principy.....	27
1.2.2.1. Koncept lidské bezpečnosti.....	27
1.2.2.2. Koncept mainstreamingu lidských práv.....	28
1.2.2.3. Kandidátské země.....	28
1.2.2.4. Koncept prostoru svobody, bezpečnosti a práva.....	29
<u>1.3. Vývoj ochrany lidských práv v Evropské unii - dokumenty.....</u>	<u>30</u>
1.3.1. Zakládající smlouvy a jejich novelizace.....	31
1.3.1.1. Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli (1951).....	32
1.3.1.2. Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství (1957).....	32
1.3.1.3. Jednotný evropský akt (1986).....	33
1.3.1.4. Smlouva o Evropské unii (Maastrichtská smlouva) (1992).....	33
1.3.1.5. Amsterdamská smlouva (1997).....	35
1.3.1.6. Niceská smlouva (2001).....	37
1.3.1.7. Smlouva o Ústavě pro Evropu (2004).....	38

1.3.1.8. Lisabonská smlouva (2007).....	40
1.3.2. Ostatní podstatné lidsko-právní dokumenty.....	41
1.3.2.1. Listina základních práv Evropské unie (2007).....	41
1.3.2.2. Zhodnocení významu Listiny.....	44
1.3.2.3. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.....	47
1.3.2.4. Společná deklarace EP, Rady a Komise z 5. dubna 1977.....	48
1.3.3. Tabulka – schématický vývoj ochrany lidských práv ve smlouvách.....	49
2) Instituce, orgány a ostatní.....	52
2.1. Evropská rada.....	52
2.1.1. Hodnocení ER.....	54
2.2. Komise	56
2.2.1. Hodnocení EK.....	59
2.3. Evropský parlament	63
2.3.1. Hodnocení EP.....	65
2.4. Rada Evropské unie	67
2.4.1. Hodnocení Rady EU.....	70
2.5. Graf II – Právní akty institucionálního trojúhelníku – „Lidská práva“.....	72
2.6. Graf III - Právní akty institucionálního trojúhelníku – „Práva a svobody“.....	73
2.7. Evropská agentura pro základní práva	76
2.7.1. Hodnocení FRA.....	79
2.8. Evropský veřejný ochránce práv	80
2.8.1. Hodnocení Veřejného ochránce lidských práv.....	81
2.9. Evropský inspektor ochrany údajů	83
2.9.1. Hodnocení inspektora.....	84
2.10. Evropský soudní dvůr - jurisdikce.....	86
2.10.1. Některá důležitá rozhodnutí ESD ohledně ochrany lidských práv.....	89
2.10.1.1. Van Gend en Loos.....	89
2.10.1.2. Costa v. ENEL.....	90
2.10.1.3. Stauder.....	90
2.10.1.4. Internationale Handelsgesellschaft mbH v. Einfuhr (Solange I.).....	90
2.10.1.5. Nold II.....	91
2.10.1.6. Rutili.....	92
2.10.1.7. Hauer.....	92
2.10.1.8. Defrenne v. Sabena.....	93

2.10.1.9. Orkem.....	93
2.10.2. Hodnocení – Judikatura ESD.....	93
2.10.3. Graf V. – Judikatura ESD „lidská práva“.....	94
3) Perspektiva společné politiky ochrany LP v EU.....	95
3.1. Současná situace.....	95
3.2. Výroční zprávy EU o stavu lidských práv.....	96
3.2.1. Výroční zpráva o lidských právech 1999.....	96
3.2.2. Hodnocení výroční zprávy 1999.....	98
3.2.3. Výroční zpráva o lidských právech 2008.....	99
3.2.4. Hodnocení výroční zprávy 2008.....	100
3.3. Ochota států postupovat v ochraně LP společně.....	101
3.3.1. Vyjednávání Listiny základních práv.....	102
3.3.2. Česká republika.....	103
3.3.3. Francie.....	104
3.3.4. Velká Británie.....	108
3.3.5. Německo.....	111
3.4. Možnosti akcelerace procesu společné ochrany LP.....	116
3.5. Chce EU takovou politiku?.....	120
Zhodnocení a závěr – Možnost vytvoření společné politiky v rámci EU a její potenciální efektivita.....	126
Příloha 1: Vybrané používané pojmy.....	131
Příloha 2: Graf právních aktů institucí EU celkem.....	134
Příloha 3: Tabulka právních aktů podrobně.....	135
Příloha 4: Časové rozmístění klíčových rozhodnutí ESD o LP.....	136
SEZNAM LITERATURY - Přehled.....	139
SEZNAM LITERATURY:.....	140
Schválený projekt diplomové práce.....	162
Schválený projekt diplomové práce.....	164

Seznam tabulek a grafů

Tabulka I. - Schématický vývoj ochrany lidských práv ve smlouvách.....	50
Tabulka II. - Odpovědi reprezentantů členských států na soubor otázek.....	120
Graf I. - Schématický vývoj ochrany lidských práv ve smlouvách.....	50
Graf II. - Právní akty institucionálního trojúhelníku - „Lidská práva“	73
Graf III. - Právní akty institucionálního trojúhelníku - „Práva a svobody“	75
Graf IV. - Počet stížností spadajících pod mandát v letech 2003 - 2008.....	82
Graf V. - Judikatura ESD „lidská práva“	95

Seznam příloh

Příloha 1: Používané pojmy.....	132
Příloha 2: Graf právních aktů institucí EU celkem.....	135
Příloha 3: Tabulka právních aktů podrobně.....	136
Příloha 4: Časové rozmístění klíčových rozhodnutí ESD o LP.....	137

Seznam použitých zkratk

ACP	African, Caribbean and Pacific countries - Země Afriky, Karibiku a Tichomoří
DG	Directorate General – Generální ředitelství
DG RELEX	Directorate General – External relations – Generální ředitelství pro vnější vztahy
DPA	Data Protection Authorities (DPAs) - autority zabývající se ochranou dat
EBOP	Evropská bezpečnostní a obranná politika
EHS	Evropské hospodářské společenství
EIDHR	European Instrument for Democracy and Human Rights - Evropský nástroj pro demokracii a lidská práva
EK	Evropská komise
EP	Evropský parlament
ER	Evropská rada
ES/EU	Evropská společenství/Evropská unie
ESD	Evropský soudní dvůr
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EUMC	European Union Monitoring Centre
FRA	Fundamental Rights Agency - Evropská agentura pro základní práva
JEA	Jednotný evropský akt
LP	Lidská práva
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSN	Organizace spojených národů
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
UNDP	Rozvojová politika OSN
UNICEF	Dětský fond OSN
USA	United States of America – Spojené státy americké

Úvod

Vymezení tématu

Evropská unie se během svého vývoje stále více přibližuje občanům. Rostoucí význam jednotlivců můžeme spatřovat i ve zvyšující se ochraně jejich práv v rámci Evropského společenství/Evropské unie (dále ES/EU). Jednou z oblastí, ve kterých lze tento vývoj pozorovat, je oblast ochrany lidských práv uvnitř EU, ale i snaha Společenství přispět k ochraně lidských práv v zahraničí.

Od primárně ekonomického společenství se Evropská unie posunula na úroveň, kdy „...reguluje rozsáhlé oblasti ekonomických i politických vztahů Evropy a zároveň paralelně sleduje několik ambiciózních projektů, jejichž cílem je prohloubit míru integrace členských států i rozšířit působnost jejího režimu na stále větší počet evropských států, a tím zároveň působit jako stále významnější aktér na světové scéně.“¹

Společné politiky ES byly v původních smlouvách zahrnuty vlastně jen dvě: společná obchodní a společná zemědělská politika. Postupným vývojem a zejména díky sekundární legislativě ES/EU a roli Evropského soudního dvora byly vytvářeny politiky nové. Hlavní roli hrál konsenzus mezi členskými státy, a tak byly některé pokusy o regulaci na úrovni ES/EU úspěšné a jiné ne. Je jistě zajímavé sledovat roli orgánů Společenství, členských států, nestátních aktérů a jednotlivců na proces utváření těchto politik.

Tato práce se zaměřuje na ochranu lidských práv v Evropské unii a nástroje k tomu vytvořené. Postupně bude analyzována role a kompetence jednotlivých aktérů v ochraně lidských práv v EU a jejich vliv ve směru k vytvoření jednotného modelu ochrany lidských práv v EU. Práce dále bude sledovat vývoj ochrany lidských práv a jeho možné směřování k vytvoření společné politiky na úrovni Evropské unie.

Na základě zpracování údajů o různých instrumentech ochrany práv bude cílem práce vyvodit, zda je v budoucnu v Evropské unii možné a žádoucí vytvořit společnou politiku ochrany lidských práv a zda k takovému kroku existuje

¹ Plechanovová, Běla, *Institucionální vývoj Evropské unie od Maastrichtské smlouvy I východnímu rozšíření – hledání rovnováhy mezi společenstvím a jeho členskými státy*, Karolinum, Praha 2004, str. 11

v současné době vůle, ať již politická či například kulturní. Mezi jinými bude tato práce hledat odpovědi na tyto otázky: Přispěl k vývoji této politiky nejvíce Evropský soudní dvůr nebo to byla jiná instituce? Jaký vliv má instituce ombudsmana a Evropské agentury základních práv? Jaké je současné pojetí definice lidských práv v EU (práva první, druhé a třetí generace) a jak se pojetí práv vyvíjelo? Jaká práva jsou v současnosti považována za lidská práva a jaká je jejich ochrana v EU? Existuje vůle států a institucí pro vytvoření společné politiky?

Práce bude rozdělena na úvod, tři části a závěr. Předcházející úvodní pasáž stručně shrnuje význam ochrany lidských práv v Evropské unii a také ve světě. Další podkapitoly se budou věnovat struktuře práce, motivaci, cíli a literatuře.

Struktura práce

V úvodní části práce zhodnotím motivaci, která mě vedla k výběru tématu, a cíl práce. V rozboru literatury, který bude následovat, shrnu dokumenty, ze kterých budu čerpat, jejich relevanci, význam a dostupnost.

V první části nejprve přistoupím k definici pojetí lidských práv v Evropské unii, případně zmíním změny definice v čase a problémy, které s tím mohou být spojeny.

Druhý bod části 1 nastíní důležité prvky systému ochrany lidských práv v EU, které se váží k její vnější činnosti. Následující třetí bod se zaměří na právní analýzu zásadních dokumentů v ochraně základních práv v EU, kde bude hodnocena jejich relevance a dopad na vývoj systému ochrany základních práv.

Druhá část práce bude zkoumat vývoj ochrany lidských práv v následujících institucích, orgánech a agenturách:

- Komise
- Evropský parlament
- Rada Evropské unie
- Evropská agentura pro základní práva
- Evropský veřejný ochránce práv
- Evropský inspektor ochrany údajů

- Evropský soudní dvůr - jurisdikce

Zde bude také analyzován vliv jednotlivých institucí na utváření jednotného modelu ochrany lidských práv v EU a jejich postoj k tomuto vývoji, popřípadě kroky, které instituce v tomto směru učinily.

Ve třetí části budu hodnotit perspektivu společné politiky ochrany lidských práv v EU. Podle dostupných materiálů zhodnotím situaci tak, jak je dnes, kdy využiji Výročních zpráv o lidských právech. Dále se zaměřím na přístup členských států a ochotu aktérů postupovat v ochraně lidských práv společně. Využiji zprávy o zahraniční politice vybraných členských států, tiskové zprávy a deklarace reprezentantů daného státu, stejně jako krátký dotazník. Nastíním také problémy, které se k ochraně lidských práv váží, například z politického či kulturně-historického hlediska.

V této části bych ráda uvedla některé možnosti, které by vedly ke zjednodušení ochrany lidských práv a k akceleraci společného postupu. Zabývat se budu také obecnou otázkou, zda si EU a její členské státy takovou politiku přejí.

Závěr bude shrnovat hlavní výstupy analýzy v průběhu práce a formulovat možnost vytvoření společné politiky v rámci EU.

Cíl práce

Cílem práce není podat vyčerpávající kvantitativní analýzu účinnosti a relevance jednotlivých nástrojů. Spíše se budu snažit postihnout trendy vývoje ochrany lidských práv, změny postojů mezi členskými státy a institucemi či problémy, které proces utváření provázely. Záměrem je přiblížit proces potenciálního vzniku společné politiky ochrany lidských práv. Nesnažím se tedy podrobně analyzovat jednotlivé kulturně-historické kořeny, a ani vytvořit vyčerpávající seznam dokumentů a nástrojů ochrany těchto práv. Práce je zaměřena na hodnocení potenciálu společného postupu v rámci EU z hlediska mezinárodních vztahů.

Oblast lidských práv jsem si vybrala z důvodu rostoucího významu jednotlivce a ochrany jeho individuálních práv nejen v Evropě, ale i ve světě. Trend poslední doby směřuje k přesnějším definování jednotlivých práv a diskuze probíhá na národní i mezinárodní úrovni. Stále větší roli hrají i sub-státní aktéři, a tak se debata stává velmi komplexní.

Hypotéza, kterou se budu snažit ve své diplomové práci potvrdit či vyvrátit, vychází z následujícího předpokladu: Evropská unie klade stále větší důraz na ochranu lidských práv uvnitř, ale i vně Společenství. Předpokládám, že tento proces směřuje k vytvoření společné politiky ochrany lidských práv v EU. Zajímá mě jeho rozsah, struktura a postup. Otázkou tedy je, zda lze nalézt vůli institucí a států a dostatečné indicie hovořící pro dohledný vznik takové politiky.

Metoda postupu

Autorka je studentkou mezinárodních vztahů, a proto bude v práci převládat přístup z hlediska tohoto oboru. Dalším akcentem bude hledisko právní. Práce bude vedena zejména empiricko-analytickou metodou. V části, kde jsou analyzovány lidsko-právní dokumenty ES/EU a vývoj ochrany základních práv, stejně jako v kapitole hodnotící nástroje institucí, orgánů a agentur, budu používat také právní analýzu.

V části čtvrté budu používat navíc kvalitativní textovou analýzu výstupů vybraných států EU a jejich pozic k této problematice. Tuto metodu jsem zvolila s cílem zvýraznit protikladné pozice k vytváření jednotného systému ochrany lidských práv v EU mezi členskými státy. Na textech oficiálních výstupů ministerstev zahraničí či jiných vládních reprezentantů se budu snažit postihnout nuance v celkovém přístupu k prohlubování integrace v této doméně, nápomocné budou i výsledky stručného dotazníku.

V celé práci se budu snažit tam, kde to bude možné, zpřehlednit získaná data pomocí tabulek a grafů. Ty budou určeny zejména pro větší názornost závěrů, které vyplývají z textu. Podrobnější data budou dále uvedena v tabulkách v příloze práce.

Literatura

Literatura k tématu je velmi rozsáhlá. Budu pracovat hlavně s literaturou, která se většinou tématem zabývá sekundárně, či jen okrajově, protože zatím neexistuje mnoho prací věnujících se tématu monograficky. Extenzivní jsou zdroje internetové, kdy Evropská unie spravuje stránky týkající se jednotlivých politik, institucí, orgánů, ale i práva ES/EU, vývoje Společenství apod. Dalším zdrojem jsou webové stránky jednotlivých členských států a jejich orgánů. Zde budu vyhledávat informace o postojích vlád členských států k politice ochrany lidských práv.

Budu čerpat zejména z primárních zdrojů: zakládajících smluv ES/EU, jejich podob po reformních smlouvách, dále ze sekundárního práva ES/EU a platných právních předpisů a ze současné judikatury Soudního dvora a Soudu prvního stupně. Dalším zdrojem pro čerpání informací o vývoji ochrany lidských práv budou články z odborných periodik zabývajících se Evropskou unií, monografie týkající se ES/EU, připravované právní předpisy a sledování inter-institucionálních postupů. Cenným zdrojem budou i Výroční zprávy Evropské unie o lidských právech.

V otázkách práva, a to zejména u problematiky pravomocí Evropského soudního dvora budu čerpat odborné informace zejména z publikací paní docentky JUDr. Naděždy Šiškové, Ph. D. a pana docenta JUDr. Josefa Blahože, DrSc., kteří se právem lidských práv dlouhodobě zabývají.

Již v této fázi práce je zřejmé, že jednotlivé zdroje se ve svém pohledu na vytváření politiky ochrany lidských práv v EU vždy neshodují. Toto se týká hlavně odborných článků, kde předpokládám konflikt mezi tezemi různých autorů. Tato skutečnost však není překážkou, ale spíše přínosem pro mou práci, protože kritická reflexe jednotlivých hypotéz povede, dle mého předpokladu, k vyjasnění skutečné situace v oblasti lidských práv v Evropské unii a k ozřejmení perspektivy vytvoření společné politiky.

1) Implementace nástrojů ochrany lidských práv v EU

V této kapitole bych nejprve chtěla krátce uvést problematiku definice lidských práv. Přestože se to může zdát jako okrajové téma, přesná definice práv a

toho, co konkrétně občanům zaručují se stala velmi podstatnou pro vývoj jejich ochrany. V druhé části uvedu důležité prvky systému ochrany lidských práv v EU, které nebudu v této práci důkladněji rozebírat, jelikož nemají tak zásadní význam pro otázku, kterou si v této práci kladu, tedy zda-li existuje perspektiva vzniku společné politiky ochrany lidských práv v EU. Avšak tyto prvky, které se týkají zejména externí politiky ochrany lidských práv, jsou významné natolik, že je třeba alespoň okrajově popsat jejich zaměření a vliv.

Třetí část se bude soustředit na vývoj ochrany lidských práv v EU pokud jde o hlavní dokumenty: zakládající smlouvy a jejich novelizace a samostatné dokumenty k lidským právům. Cílem je poukázat na poměrně progresivní vývoj ochrany v průběhu procesu evropské integrace a zejména po vytvoření Evropské unie a v posledních letech.

1.1. Definice lidských práv v EU

Tato podkapitola uvádí základní rozdělení práv a svobod tak, jak se v současné době nejčastěji v Evropské unii rozdělují. Příkladem, jak jednotlivé pojmy hrají důležitou roli může být judikatura soudního dvora a jeho postupné definování toho, co ES/EU občanům zaručuje a jaká práva chrání. To už bude ale téma další kapitoly. Definice hrála také důležitou roli při přijímání zásadního lidsko-právního dokumentu EU, tedy Listiny základních práv EU. O této Listině bude pojednávat Kapitola 1.3.2.1 a 1.3.2.2.

1.1.1. Obecná definice lidských práv

„...[L]idská a občanská práva mohou působit pouze tehdy, pokud v dané společnosti existuje princip suverenity lidu, demokratický pluralismus, demokratický konstitucionalismus, princip právního státu, princip omezené vlády a princip dělby moci.“²

² Blahož, Josef, *Sjednucující se Evropa a lidská a občanská práva*, Praha: ASPI, a.s., 2005, str. 9

Obecná definice lidských práv je v současném multidisciplinárním přístupu prakticky nemožná. Pokud je přeci jenom chceme definovat, je vždy třeba zaujmout nějaké hledisko: ústavněprávní, přirozenoprávní³, sociologické, ekonomické či politologické atd. Někdy je také používán termín „základní práva“, v tom pojetí se většinou referuje k těm lidským právům, od nichž jsou ostatní práva odvozena (Je to například právo na život).

Položíme-li si nabízející se otázku, zda existuje nějaký soubor obecně přijatých lidských práv, nejčastěji budeme odbornou literaturou odkázáni na dokumenty OSN, zejména Všeobecnou deklaraci lidských práv OSN⁴ tvořící katalog základních lidských práv určených všem lidem. Dalším možným zdrojem takového souboru je v oblasti Evropy Evropská úmluva o ochraně lidských právech a základních svobodách Rady Evropy⁵, jejímiž signatáři jsou všechny členské státy EU.

Pokud jde o další důležité dokumenty, z nichž můžeme čerpat položky do katalogu lidských práv v Evropské unii, jsou jimi dále: Evropská sociální charta⁶ z roku 1961, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech z roku 1966 (a jeho opční protokoly), Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966 a od roku 2007 i právně závazná Listina základních práv EU.

Zaměříme-li se na úpravu lidských práv v Evropě a blíže v Evropské unii, „... formulace...práv je vždy přijímána pod určitým tlakem těch politických uskupení nebo smluvních stran, kterým náleží rozhodující ekonomický a politický potenciál, ať již v dané

³ „Z přirozeno-právního hlediska vychází dnes každá euroamerická ústavní a mezinárodně právní úprava lidských práv.“ Blíže viz: Blahož, Josef, *Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva*, Praha: ASPI, a.s., 2005, str. 17nn

⁴ *Všeobecná deklarace lidských práv OSN*, OSN, přijata 10. 10. 1948, 6 str., in <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

⁵ *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění Protokolu č. 11*, Rada Evropy, Kancelář Evropského soudu pro lidská práva, září 2003, 36 str., in <http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/82E3CE7F-5D3D-46EB-8C13-4F3262F9E20B/0/CzechTch%C3%A8que.pdf>

⁶ Evropská sociální charta je nástroj vytvořený v rámci Rady Evropy. Je to mezinárodní smlouva, jejíž stranou se mohou stát jednotlivé členské státy stát. Byla podepsána 18. října 1961 v Turínu a nabyla účinnosti v roce 1965. Dodatkový protokol pochází z roku 1988. Pozměňující protokol byl podepsán roku 1991. Další dodatkový protokol ohledně kolektivních stížností byl podepsán v roce 1995. Novým dokumentem je Evropská sociální charta z 3. května 1996, jež je revidovanou verzí původního dokumentu. *European Social Charter (Evropská sociální charta)*, Rada Evropy, Turín, 18. 10. 1961, in <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/035.htm>, 18. 3. 2009, *European Social Charter Revised (Revidovaná Evropská sociální charta)*, Rada Evropy, Štrasburk, 3. 5. 1996, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/163.htm>, 23. 2. 2009

*zemi či regionu.*⁷ Je tedy rozdíl, jak je zřejmé i z úvodu této kapitoly, že přirozená lidská práva se nerovnají lidským a občanským právům tak, jak jsou uvedena v jednotlivých dokumentech.

Evropská unie vnímá lidská práva jako „*univerzální, nedělitelná, vzájemně související a vzájemně závislá*“⁸. Zahrnují jak práva občanská a politická, tak i ekonomická, sociální a kulturní. Lidská práva v EU jsou chráněna jak národními instrumenty (ústavy a zákony členských států), regionálními instrumenty (v rámci regionálních organizací, uskupení a hlavně EU samotnou), tak nástroji mezinárodními (OSN). Jedná se tedy o jakousi multidimenzionální ochranu. Struktura je tak poměrně složitá a vzájemně propojená.

Pokud jde o třídění lidských práv, můžeme je jednoduše rozdělit na práva osobní, politická a sociální, kulturní a hospodářská práva. Obvyklé je dělení na tři, respektive čtyři generace (1. osobní a politická práva, 2. sociální, hospodářská a kulturní, 3. nová lidská a občanská práva, respektive 1. osobní 2. politická práva, 3. sociální, hospodářská a kulturní, 4. nově se utvářející okruh lidských a občanských práv).

Zde je dobré poznamenat, že „...*originálním se jeví přístup k úpravě práv poslední generace, v evropském právu označovaných jako „moderní práva“ ...tato práva v nejnovějších unijních instrumentech ochrany lidských práv jsou koncipována jako bezprostřední reflexe na poslední vědeckotechnický pokrok a s ohledem na aktuální vývoj společných politik v rámci Evropské unie samotné.*“⁹ Evropská unie jako dynamicky rozvíjející se společenství sleduje vývojové trendy a přizpůsobuje jim do značné míry i definici práv.

1.1.2. Roviny ochrany lidských práv

Jak je patrné z předchozích kapitol, jsou v EU lidská práva chráněna v různých rovinách, „*To, čeho jsme nyní svědky, je rozvoj více-úrovňové, či triangulační*

⁷ Blahož, Josef, *Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva*, Praha: ASPI, a.s., 2005, str. 22

⁸ *Furthering Human Rights and Democracy Across the Globe*, European Commission, Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007, str. 4

⁹ Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 23

ochrany – ve Štrasburku, Lucemburku a národními soudy – implementace a ochrany lidských práv v Unii.”¹⁰ Primárně se jedná o úpravu v rámci primárního práva, tedy zakládajících smluv a jejich revizí. Dále jsou práva chráněna v rámci sekundárního práva formou směrnic a nařízení. Třetí rovina je ochrana těchto práv v rámci Evropského soudního dvora. Jak je patrné z kapitoly o Evropském soudním dvoru (dále ESD), tvoří jeho judikatura nezbytnou bázi pro další rozvoj ochrany LP v EU. Čtvrtou dimenzi tvoří samostatné akty, především aktuální Listina základních práv EU.

Někteří autoři, mezi nimi například paní docentka Šišková¹¹, uvádějí ještě další pilíř, kterým je mezinárodněprávní dimenze. V rámci Evropské unie se jedná zejména o Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, Evropskou sociální chartu a relevantní judikáty Štrasburského soudu pro lidská práva. Jelikož dosud EU nemá právní subjektivitu a nemůže tedy uzavírat smlouvy, není smluvní stranou uvedených nástrojů. Přes tuto skutečnost však mají výše zmíněné dokumenty vliv na formulování vlastního systému ochrany lidských práv v rámci evropské integrace a slouží i jako inspirace pro rozhodování Evropského soudního dvora. Jejich ustanovení se tak často stávají přímou inspirací pro ES/EU.

V tomto momentě je třeba také zdůraznit zdroj inspirace, který poskytují jednotlivé systémy ochrany lidských práv v právních systémech členských států ES/EU. Evropský soudní dvůr je samozřejmě neaplikuje přímo, ale pokud na úrovni členského státu existuje ustanovení lépe chránící daný aspekt lidských práv, ESD se jím povětšinou inspiruje, a tak dochází k určitému průniku.¹² Je to tedy zejména Evropský soudní dvůr, který čerpá inspiraci ze zdrojů jiných, než je primární a sekundární legislativa Společenství, a získává tak nové možnosti chránit účinněji lidská práva a základní svobody na úrovni ES/EU.

¹⁰ Lane, Robert, *The EU Charter of Fundamental rights and the subsisting commitments of EU member states under the European convention on human rights: more variable geometry*, Croatian Yearbook of European Law & Policy, 2007, Vol. 3, str. 356

¹¹ Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 44 - 45

¹² Spolková republika Německo považuje svůj Základní zákon, tedy německou ústavu, za maximální standard ochrany lidských práv. Tento postoj byl řešen na vnitrostátní úrovni Německa v návaznosti na případ *Internationale Handelsgesellschaft*. V roce 1986 nakonec uznalo Německo, že stupeň ochrany lidských práv v jurisdikci Evropských společenství je ekvivalentní Základnímu zákonu a míře ochrany, kterou tento garantuje.

Jak již bylo řečeno, vizí Evropské unie na poli ochrany lidských práv jsou univerzální a nedělitelná práva pro všechny, ať již ekonomická, politická či kulturní. Zde se cíle Evropských společenství shodují s cíli OSN a dalších organizací s lidsko-právním aspektem, jak bylo také potvrzeno v roce 1993 na Světové konferenci lidských práv ve Vídni. Existují však i zvláštní skupiny, na jejichž práva a ochranu je kladen zvláštní důraz. Jsou to například práva žen a dívek, jež jsou nedělitelnou součástí všeobecných lidských práv. Společně s lidskými právy prosazuje Evropská unie také demokratické principy a právní stát, stejně jako boj proti chudobě.

Politika ochrany lidských práv se vyvíjí jednak na vnitřní úrovni v rámci dnešních 27 členských států, jednak na vnější úrovni ve spolupráci s nečlenskými státy. Přestože základním tématem této práce je ochrana vnitřní, její provázanost s politikou ochrany lidských práv vně Evropské unie je natolik velká, že je třeba zmínit alespoň hlavní rysy externích nástrojů EU k prosazování lidských práv a demokracie ve světě.

1.2. Důležité prvky systému ochrany lidských práv v EU

Následující podkapitoly se budou věnovat hlavně externím nástrojům ochrany lidských práv v EU a vlivu těchto nástrojů na prosazování lidských práv v zahraničí. Zmíním zde i některé principy, které platí obecně interně i externě, jako je například *mainstreaming*¹³ lidských práv, jež se stal jednou z hlavních priorit na poli prosazování intenzivnější ochrany lidských práv v EU i mimo ni.

1.2.1. Externí politika ochrany lidských práv

Externí ochrana lidských práv znamená snahu ES/EU chránit lidská práva mimo Evropskou unii samotnou, ve třetích státech, na poli mezinárodních organizací apod. Prvopočátky lze datovat ještě před vznik samotné Evropské Unie.

¹³ Pro *mainstreaming* bohužel zatím není ustálený český ekvivalent, a tak toto označení nechávám v angličtině. Přibližný překlad „*mainstreaming lidských práv*“ by zněl přibližně takto: „*zahrnování lidských práv*“ do politik EU. Jedná se o postupné začleňování lidských práv do všech politik ES/EU. Bližší definice viz kapitola 1.2.2.2. a také Příloha 1: Používané pojmy.

Evropská unie disponuje širokou škálou nástrojů podpory a šíření lidských práv ve světě, ať se jedná o nejrůznější politické deklarace či zprávy a reporty, rozhodnutí, spolupráci s OSN a jinými organizacemi, či kooperační a asistenční programy. Jedním z nástrojů, který se postupně v rámci externí politiky vyvinul, je „doložka lidských práv“.¹⁴ Postupně byla zahrnována do smluv od devadesátých let. V současné době je tato doložka součástí velké většiny smluv ES/EU se třetími zeměmi. Na základě této klauzule má ES/EU v případě porušení základních práv smluvní stranou určité možnosti jak reagovat: odmítnout vydání víz pro zástupce daného státu či dokonce například zmrazit jeho bankovní konto, jež má v některé ze zemí EU. Klauzule může mít různé úrovně záruk, od těch nejzákladnějších, až po možnost smlouvu s danou zemí vypovědět. Lidská práva jsou tedy chráněna také formou nástrojů externí pomoci, jejichž soubor, reformovaný od počátku roku 2007, obsahuje deset nástrojů finanční pomoci a pět tematických programů.¹⁵

Ochrana lidských práv vně EU má množství podob a je formována různými instrumenty. Její analýza by si vyžádala další rozsáhlou práci, a tak zde připomeneme jen nejdůležitější rysy vztahující se přímo k EU a související s politikou ochrany lidských práv uvnitř EU. V následující části nastíním i některé důležité koncepty vztahující se k ochraně lidských práv v EU obecně.

Podle zprávy autorů Alstona a Weilera z roku 1999 „...může Unie dosáhnout vůdčí role, na kterou aspiruje, pouze svým příkladem ostatním partnerům a dalším státům. Vést příkladem by se mělo stát leitmotivem nové politiky lidských práv EU...“¹⁶, což je princip, který stále platí.

1.2.1.1. Společná zahraniční a bezpečnostní politika

-

¹⁴ „Human rights clause“, blíže viz například Miller, Vaughne, *The Human Rights Clause in the EU's External Agreements*, Research Paper 04/33, 16. dubna 2004, International Affairs and defence, House of Commons Library, in <http://www.parliament.uk/commons/lib/research/rp2004/rp04-033.pdf>, 12. 5. 2009

¹⁵ *Furthering Human Rights and Democracy Across the Globe*, European Commission, Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007, str. 15

¹⁶ Alston a Weiler in Besson, Samantha, *The European Union and Human Rights: Towards A Post-National Human Rights Institution?*, *Human Rights Law Review*, 6:2, 2006, str. 346

Hlavním současným nástrojem ochrany a prosazování lidských práv v rámci Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (dále SZBP) jsou Obecné zásady lidských práv EU¹⁷. Zabývají se několika hlavními oblastmi: trest smrti, mučení a jiné formy krutého a nelidského zacházení, dialog o lidských právech se třetími zeměmi, děti zasažené ozbrojenými konflikty, obránci lidských práv, ochrana a šíření práv dítěte, násilí proti ženám a dívkám a boj proti jakékoli diskriminaci vůči nim.

Zásady „...umožňují rychlé a koherentní přijetí opatření pokud jsou jedinci ve třetích zemích ohroženi...“¹⁸ Jedná se vlastně o jakési specifické oblasti, které EU považuje za klíčové v boji za lepší ochranu základních práv a svobod.

Jako příklad zde můžeme uvést boj proti trestu smrti, proti němuž se staví všechny členské státy EU, ale také např. Evropská komise jako samostatná instituce EU¹⁹. Členské státy zrušily trest smrti v odlišných časových obdobích, ale v současné době se všechny shodují, že je třeba usilovat o jeho globální zrušení, z důvodu „... nehumánního, nikoli nutného a nezvratitelného charakteru trestu smrti, nehledě na to, jak krutý byl čin spáchaný viníkem.“²⁰ Tento boj jde ruku v ruce se směrem, jakým se ubírá OSN a její minimálním standardy.²¹

Pokud jde o nástroje, které má SZBP k dispozici na ochranu lidských práv, jedná se zejména o společné strategie, společné postoje a společné akce. Dále jsou to diplomatické nóty a deklaráce, které mají menší právní sílu než prve uvedené nástroje. Nesporný účinek mají i celková komunikace a udržování dialogu se třetími zeměmi či případné konzultace ke konkrétním otázkám a výše zmíněné obecné zásady. Forma dialogu může mít různé podoby a obecně existuje více rovin od velmi strukturovaných s Čínou či Iránem, až po všeobecná nepravdělná setkání. V rámci

¹⁷ „EU Guidelines“, překlad není jednoznačný, někdy se používá překlad „pokyny“, jindy „obecné zásady“, jindy „hlavní směry“. Pro názornost jsem zvolila překlad „obecné zásady“. Bližší informace k těmto pokynům: in http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/guidelines/index.htm

¹⁸ *Furthering Human Rights and Democracy Across the Globe*, European Commission, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007, str. 7

¹⁹ Evropská Komise od roku 1994 do roku 2008 financovala celosvětově okolo 30 projektů proti trestu smrti.

²⁰ *Furthering Human Rights and Democracy Across the Globe*, European Commission, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007, str. 23

²¹ Například: *Safeguards guaranteeing protection of the rights of those facing the death penalty*, OSN, Office of the High Commissioner for Human Rights, Přijato Ekonomickou a sociální radou rezolucí 1984/50 z 25. 5. 1984, in http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/h_comp41.htm, 26. 4. 2009

ACP²² probíhá dialog v kontextu úmluv z Cotonou²³. Protože v oblasti vztahů se třetími zeměmi je zapojeno i mnoho dalších mezinárodních i národních či regionálních organizací, je třeba, aby EU v oblasti SZBP konzultovala mnohdy své kroky a situaci i s nimi, či aby se podílela na jejich práci v oblasti. Klasickým příkladem může být OSN. EU také respektuje a přihlíží k základním mezinárodním smlouvám v oblasti lidských práv, jako je Všeobecná deklarace lidských práv či Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

1.2.1.2. Evropská sousedská politika

V rámci Evropské sousedské politiky probíhají diskuze se státy blízkými geograficky EU. „*Ústředním prokem evropské politiky sousedství jsou dvoustranné akční plány evropské politiky sousedství, které schvaluje EU společně s každým z partnerů.*“²⁴ Byly tak zahájeny dialogy o ochraně lidských práv (mezi jinými) s Libanonem, Tunisem, Marokem, Jordánskem apod. Evropská unie se snaží podporovat v těchto státech legislativní změny ve prospěch šíření lidských práv, stejně jako například reformy v oblasti justice či veřejné správy. Ruku v ruce s podporou lidských práv tak jde i podpora demokratizace a právního státu. Setkávání probíhá i se zeměmi jež jsou EU vzdálené, jako je například Nový Zéland. Konzultace jsou plánovány také v souvislosti s mítinky o lidských právech v rámci OSN tak, aby na ně navazovaly.

Pro zajištění pravidelné komunikace a konzultací vytváří EU v rámci Evropské sousedské politiky podvýbory zaměřené na problematiku lidských práv a demokracie. Cílem těchto aktivit je nejen šířit práva, ale například i prevencí zabránit jejich porušování, či dále sjednocovat standardy lidských práv ve světě. Jedním z cílů zůstává také prevence vzniku nových dělicích linií mezi zeměmi s cílem zabránit případným budoucím konfliktům. V rámci sousedské politiky je ostatním zemím

²² ACP – African, Caribbean and Pacific countries = země Afriky, Karibiku a Tichomoří

²³ *Dohoda o partnerství mezi africkými, karibskými a tichomořskými státy na jedné straně a Evropským společenstvím a jeho členskými státy na straně druhé, podepsaná v Cotonou dne 23. června 2000, Evropská unie, Úřední věstník L 317, 15. 12. 2000, str. 0003 – 0353*

²⁴ *Výroční zpráva EU o lidských právech 2008, 14146/2/08, REV 2, Rada Evropské unie, Brusel 27. 11. 2008 (4. 12), str. 24, in <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/st14146-re02.cs08.pdf>, 22. 1. 2009*

umožněno podílet se do značné míry na nejrůznějších aktivitách EU a ta na druhé straně může lépe prosazovat lidská práva a demokratické principy.

Sousedskou politikou se zabývá i Evropská komise, která k jejímu provádění vydává doporučení a zprávy. „Sdělení Komise nazvané „Intenzivní evropská politika sousedství“²⁵ (prosinec roku 2007) obsahovalo řadu konkrétních návrhů, jejichž cílem bylo dosáhnout toho, aby nabídka EU vůči partnerským zemím byla bohatší, zejména pokud jde o obchod a hospodářskou integraci, mobilitu a řešení regionálních konfliktů.“²⁶ V tomto smyslu je patrné, že si je instituce vědoma rezerv, které sousedská politika stále má, a nabízí konstruktivní řešení ke zvýšení její účinnosti a užitku pro všechny zúčastněné, ať již ekonomických či dalších.

1.2.1.3. Rozvojová politika

I rozvojová politika ES/EU má přispívat k rozvoji demokracie, právního státu a lidských práv.²⁷ Tato pravidla se podle článku 181 Smlouvy o ES týkají i ekonomické, finanční a technologické spolupráce se třetími zeměmi. Jak již bylo zmíněno v úvodu k této kapitole, důležitým prvkem ochrany lidských práv jsou „doložky lidských práv“ pravidelně zařazované do smluv s rozvojovými zeměmi. V tomto směru je jasně patrný posun ES/EU od čistě ekonomických zájmů, či čistě humanitární pomoci, k mnohem komplexnější rozvojové péči, která zahrnuje i dodržování lidských práv jako minimální standard, který vláda musí zaručit, aby jí byla například poskytnuta materiální či finanční pomoc. Vzhledem k tomu, že Evropská unie je největším světovým dárcem, je vliv, který touto cestou může v ochraně práv prosazovat, důležitý nejen pro občany daných zemí, ale také pro vytváření určitých standardů v mezinárodním společenství.

²⁵ *Communication from the Commission: A Strong European Neighbourhood Policy*, Brusel, 5. prosince 2007, Evropská komise - COM(2007), 774 final, 11 str., in http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com07_774_en.pdf, 16. 5. 2009

²⁶ *Výroční zpráva EU o lidských právech 2008*, 14146/2/08, REV 2, Rada Evropské unie, Brusel 27. 11. 2008 (4. 12), str. 24, in <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/st14146-re02.cs08.pdf>, 22. 1. 2009

²⁷ „2. Community policy in this area shall contribute to the general objective of developing and consolidating democracy and the rule of law, and to that of respecting human rights and fundamental freedoms.“ *Consolidated version of the Treaty establishing the European Community (Nice treaty)*, EUR-lex, Přístup k právu Evropské unie, Title XX, Development Cooperation, in http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/12002E/htm/C_2002325EN.003301.html#anArt178, 12. 5. 2009

1.2.1.4. Nástroj pro financování podpory demokracie a lidských práv ve světě (Evropský nástroj pro demokracii a lidská práva)

Evropský nástroj pro demokracii a lidská práva je nástroj, kterým je financována dlouhá řada projektů v oblasti lidských práv na celém světě. V současné době se jeho rozpočet pohybuje okolo 140 milionů EUR ročně.²⁸ V rámci tohoto nástroje jsou podporovány také aktivity regionálních a mezinárodních organizací na poli lidských práv: Rady Evropy, OBSE, úřadu Vysokého komisaře pro lidská práva, UNICEF či UNDP.

Nový rámec pro roky 2007 - 2013 se ještě více než v předchozích letech zaměřuje na šíření lidských práv a demokracie. V této souvislosti jsou propagovány i obecné zásady lidských práv EU (blíže viz SZBP) a zahrnuté jsou i aktivity v rámci sledování demokratičnosti volebního procesu. Programová náplň EIDHR je dána rozhodnutím Komise.²⁹ Nový EIDHR poskytuje možnost přímé pomoci bez nutnosti souhlasu vlády, což usnadňuje operativnost a spolupráci s nevládním sektorem. EIDHR se tak stává flexibilnějším a kapacitně silnějším nástrojem ochrany lidských práv.

Od roku 1997 Evropská komise podporovala v rámci EIDHR projekty vedené specializovanými nevládními organizacemi v souvislosti s podporou vzniku Mezinárodního trestního soudu. Zde je tedy patrný vliv ES/EU nejen na vytváření určitého jednotného standardu ochrany základních práv v ES/EU, ale také na úrovni mezinárodního společenství.

Pokud jde o účinnost tohoto nástroje, samo generální ředitelství uvádí, že: *„Měření přímého vlivu práce DG RELEX³⁰ na prosazování ochrany lidských práv a demokracie je obtížné, protože většina jeho práce je soustředěna na snahu ovlivnit změny politiky ve třetích zemích na bilaterální a multilaterální úrovni. V tomto ohledu je příspěvek*

²⁸ *Furthering Human Rights and Democracy Across the Globe*, European Commission, Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007, str. 3

²⁹ Na současné období se to týká rozhodnutí na rok 2007 – 2010, in *Commission Regulation on the European Instrument for democracy and Human Rights (EIDHR)*, Strategy Paper 2007 – 2010 (C 2007/3765), Evropská komise, 42 str., in

http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/doc/2007_eidhr_en.pdf, 16. 5. 2009

³⁰ DG RELEX – Generální ředitelství pro vnější vztahy

*Komise a její vliv často úzce propojený s vlivem Rady a předsednictví, a je těžké je oddělit.*³¹

Nemožnost jasné evaluace ovšem jednoznačně nezpochybňuje účinnost tohoto nástroje. Jedná se spíše o takovou provázanost práce různých institucí, že je těžké oddělit, která má zásluhu na dané činnosti.

1.2.1.5. Některé další externí nástroje EU

EU je aktivním podporovatelem Mezinárodního trestního soudu, jehož zakládající Římský statut nabyl platnosti v roce 2002. Mezinárodní trestní soud je prvním stálým soudem s jurisdikcí zahrnující jednotlivce obviněné ze zločinů genocidy, válečných zločinů či zločinů proti lidskosti. EU se v jeho podpoře zapojuje tím, že přesvědčuje třetí státy o důležitosti tohoto soudu, snaží se zvyšovat obecné povědomí o jeho funkci a v neposlední řadě poskytuje i finanční podporu. Ustanovení Mezinárodního trestního soudu se tak například odrazilo i v dohodách z Cotonou v roce 2005.

Dlouhodobou aktivitou EU je dále boj proti rasismu, xenofobii a ochrana menšin. Jedná se o projekty a akce týkající se nejen externí politiky Unie, ale také jejího vnitřního fungování. Na poli vnějším spolupracuje EU s OSN a dalšími organizacemi zabývajícími se bojem proti rasismu a xenofobii. Pokud jde o interní politiku Evropské unie, boj proti diskriminaci a rasismu či xenofobii je popsán v následujících kapitolách. Klíčovým právním aktem byla Amsterdamská smlouva a její antidiskriminační opatření, později například Listina základních práv EU. Významnou roli v boji proti diskriminaci hraje Generální ředitelství Evropské komise pro zaměstnanost, sociální věci a rovné příležitosti.

Další aktivitou EU na poli ochrany lidských práv je dohled nad průběhem a pomoc během voleb ve třetích zemích. Evropská komise pravidelně od 90. let poskytuje státům v této oblasti pomoc, vysílá mise a hodnotí demokratičnost a správnost výsledků voleb. Jedná se o pomoc právní, technickou, administrativní či logistickou. Postupně je pozornost Evropské komise obrácena spíše k dlouhodobým

³¹ DG External Relations 2007 Annual Activity Report, AAR 2007 DG RELEX – final, Evropská Komise, 7. 4. 2008, str. 18, in http://ec.europa.eu/atwork/synthesis/aar/doc/relex_aar.pdf, 16. 4. 2009

projektům a kontinuální spolupráci se třetími zeměmi. Mise obvykle vede jeden z členů Evropského parlamentu.

1.2.2. Koncepty a principy

V této podkapitole blíže prozkoumám důležité principy a koncepty, na nichž Evropská unie staví v současné době svou politiku v rámci ochrany lidských práv. Kapitola bude mít za cíl zdůraznit principy a koncepty, ke kterým EU a její instituce v lidsko-právních dokumentech v posledních letech často referuje. Jedná se často o koncepty moderní, reflektující paralelní vývoj v mezinárodním právu. Na druhou stranu zde zmíním i principy, na kterých ES/EU staví dlouhodobě, jako jsou například Kodaňská kritéria.

1.2.2.1. Koncept lidské bezpečnosti

Jedním z klíčových témat Evropské unie v ochraně lidských práv je koncept lidské bezpečnosti, která v jejím pojetí zahrnuje jak koncept „svobody od strachu“ tak „svobody od nedostatku“.³² Respekt k lidským právům je dnes totiž jednou ze základních hodnot evropské integrace. „Lidská bezpečnost, demokracie a prosperita mohou být dosaženy pouze ve společnosti, kde jsou respektována základní práva.“³³

Lidská bezpečnost je tématem jak vnitřní, tak vnější ochrany lidských práv EU a lze předpokládat, že vzhledem k současným trendům v této oblasti bude koncept lidské bezpečnosti dále rozvíjen a konkretizován. „...přijetí konceptu lidské bezpečnosti znamená kvalitativní změnu ve vedení zahraniční a bezpečnostní politiky.“³⁴

Základním konceptem lidské bezpečnosti je, že se „Cítíme...bezpečně, pokud věříme svým institucím a věříme svým institucím, pokud vidíme, že jednají v krizi

³² „freedom from fear“ – svoboda od strachu a „freedom from want“ – svoboda od nedostatku, in *Furthering Human Rights and Democracy Across the Globe*, Evropská Komise, Lucemburk: Office for Official Publications of the European Communities, 2007, str. 3

³³ *Furthering Human Rights and Democracy Across the Globe*, European Commission, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007, str. 3

³⁴ Kaldor, Mary; Martin, Mary; Selchow, Sabine; *Human security: a new strategic narrative for Europe*, *International Affairs*, 83: 2, 2007, str. 273

*efektivně...Proním principem lidské bezpečnosti je respektování lidských práv.*³⁵ A je třeba říci, že obecné povědomí občanů o akcích Evropské unie v zahraničí je velmi nízké, proto i tento koncept zdůrazňuje potřebu větší informovanosti občanů o misích EU. Evropská unie „...může použít svou transformativní sílu k přesvědčení ostatních, aby se pohnuli od války směrem k míru....Lidská bezpečnost nabízí cestu jak zdůraznit a posílit ty fundamentální hodnoty, které jsou inspirační pro mnoho Evropanů a distancovat EU od aspirací na status velké mocnosti.“³⁶ Jedná se tedy o poměrně inovativní koncept, jež nachází předlohu v mezinárodním právu a mezinárodních organizacích, jež s ním pracují.

1.2.2.2. Koncept mainstreamingu lidských práv

Mainstreaming lidských práv znamená snahu ukotvit jejich základní principy ve všech politikách Evropské unie. Lidská práva mají být postupně integrována i do všech programů a projektů EU. Důležitou roli v prosazování *mainstreamingu* sehrála Evropská komise; její role je blíže popsána v kapitole Komise.

Trend *mainstreamingu* lidských práv navazuje na dlouhodobý vývoj ochrany lidských práv v rámci Unie. Například i každý kandidátský stát musí základní práva respektovat a chránit, je to jedna z nezbytných podmínek vstupu do EU.

1.2.2.3. Kandidátské země

Na základě článku 6 a 49 Smlouvy o EU musí státy prokázat, že účinně chrání práva svých občanů, jedná se tedy o zahrnutí principu ochrany lidských práv do přístupových procesů v rámci EU. Státy musí splňovat tzv. Kodaňská kritéria.³⁷ Jedno z jejich ustanovení požaduje po kandidátech, aby měli „...stabilní instituce

³⁵ Kaldor, Mary; Martin, Mary; Selchow, Sabine; *Human security: a new strategic narrative for Europe*, International Affairs, 83: 2, 2007, str. 283

³⁶ Kaldor, Mary; Martin, Mary; Selchow, Sabine; *Human security: a new strategic narrative for Europe*, International Affairs, 83: 2, 2007, str. 288

³⁷ *Conclusions of the Presidency - Copenhagen*, Evropská rada, 21. - 22. 6. 1993, 46 str., in http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/72921.pdf, 12. 2. 2009

*garantující demokracii, vládu práva, lidská práva a zajišťovaly respekt a ochranu menšin.*³⁸

Tak je zaručeno, že dosažený stupeň integrace a ochrany lidských práv nebude narušen novou členskou zemí, která má problémy takto stanovených standardů dosáhnout. Tímto nástrojem je tedy zároveň posílena koherence v ochraně základních práv uvnitř EU a dán určitý společný základ v této oblasti.

1.2.2.4. Koncept prostoru svobody, bezpečnosti a práva

*„Evropská unie vytvořila prostor svobody, bezpečnosti a práva, který dodržuje pravidla Listiny základních práv Unie a ctí tradice a právní systémy všech členských států. Uvnitř tohoto prostoru mohou členské státy rozvíjet policejní a celní spolupráci a posilovat a zdokonalovat spolupráci v oblasti občanského a trestního práva.“*³⁹ Prostor svobody, bezpečnosti a práva je jednou z priorit Lisabonské smlouvy, která je právě v procesu ratifikace. Tento koncept však vznikl mnoho let před vznikem reformní smlouvy a je uveden již v Amsterdamské smlouvě⁴⁰.

Koncept Prostoru svobody, bezpečnosti a práva je zahrnut v tzv. Haagském programu⁴¹ a Komise již vydala třetí výroční zprávu o pokroku, kterého bylo v rámci tohoto programu dosaženo. Je tak možné hodnotit pokrok například v azylové a migrační politice, drogové strategii, občanství EU, terorismu či správě hranic apod.

Report sleduje změny jak na institucionální, tak na vnitrostátní úrovni implementace. Poslední report, tedy za rok 2007 sděluje že: *„Všeobecné celkové hodnocení je spíše neuspokojivé. Značný počet opatření stanovených v akčním plánu ... byl*

³⁸ *Conclusions of the Presidency - Copenhagen*, Evropská rada, 21. - 22. 6. 1993, 46 str., in http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/72921.pdf, 12. 2. 2009

³⁹ *Prostor svobody, bezpečnosti a práva*, Evropský parlament, in <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=47&pageRank=5&language=CS>

⁴⁰ *„...zachovávat a rozvíjet Unii jako prostor svobody, bezpečnosti a práva, ve kterém se zaručuje volný pohyb osob ve spojitosti s vhodnými opatřeními, týkajícími se kontroly na vnějších hranicích, přistěhovalectví, práva azylu a předcházení a potírání zločinnosti.“*, Čl. 2/ex-čl. B, *Amsterdamská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty*, EUR-lex, Přístup k právu Evropské unie, 246 str., in <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc>, 12. 5. 2009

⁴¹ *Haagský program: posílení svobody, bezpečnosti a práva v Evropské unii*, Úřední věstník C 053, 3. 3. 2005, in <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lng1=en.cs&lang=&lng2=cs.da.de.el.en.es.et.fi.fr.hu.it.lt.lv.nl.pl.pt.sk.sl.sv.&val=395736:cs&page=2&hwords=hague+programme%7E>, 16. 5. 2009

*zpožděn nebo bylo od opatření upuštěno, a to buď pod tlakem událostí, nebo z důvodu přesunu priorit na jiné oblasti. Kromě toho bylo nutno přehodnotit načasování některých opatření s přihlédnutím k možnému vývoji institucionálního rámce.*⁴² Je tedy patrné, že Evropská unie si je vědoma skutečnosti, že má ve vytváření prostoru svobody bezpečnosti a práva a implementaci Haagského programu stále jisté rezervy.

1.3. Vývoj ochrany lidských práv v Evropské unii - dokumenty

Stejně tak, jak se vyvíjela Evropská unie během dlouhých více než padesáti let své existence, vyvíjely se i jednotlivé nástroje ochrany lidských práv. Tato kapitola se bude soustředit na základní dokumenty ES/EU v ochraně lidských práv. Následující podkapitoly se pokusí shrnout nejdůležitější pokroky na poli legislativního zakotvení ochrany lidských práv v EU. Cílem je poukázat zejména na progresivní vývoj v poslední době, který by mohl být jedním z ukazatelů postupného směřování k vytvoření společné politiky ochrany lidských práv.

Evropská unie byla vytvářena prvotně jako hospodářské společenství. Po obou světových válečných konfliktech byla Evropa vyčerpaná a potřebovala rychlý ekonomický růst, který by jí umožnil vzpamatovat se z utrpených válečných škod. Další dimenze evropského projektu byla politická. *„Evropská společenství v poválečném období obnovila důvěru mezi národy západní Evropy, která se ztratila kdesi na bojištích druhé světové války, dokázala probudit ducha spolupráce, ustavila společný trh a dala svým členům pocit potřeby budování společného osudu.*⁴³

Právě lidská práva utrpěla však v obou světových konfliktech největší porážku, miliony lidí zemřely a další miliony byly připraveny o ta nejzákladnější práva. Nová Evropa se tak musela v rámci „budování společného osudu“ zaměřit i na zajištění ochrany práv svých občanů.

Jak se integrace prohlubovala, ES/EU muselo formulovat společné postoje k otázkám současného světa. Některé politiky a jejich principy se vyvíjely od

⁴² Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu, Zpráva o provádění Haagského programu za rok 2007, Brusel, 2.7.2008, KOM(2008) 373 v konečném znění, 18 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0373:FIN:CS:DOC>, 11. 3. 2009

⁴³ Plechanovová, Běla, *Institucionální vývoj Evropské unie od Maastrichtské smlouvy k východnímu rozšíření - hledání rovnováhy mezi společenstvím a jeho členskými státy*, Karolinum, Praha 2004, str. 129

počátku vzniku Společenství, například zemědělská politika, jiné politiky začaly být v ohnisku pozornosti mnohem později. Jednou z nich byla politika ES/EU ohledně lidských práv.

Proces, který v současné době završuje Listina základních práv ES/EU má své počátky na konci studené války. Nad potřebou zaujmout jasnější stanoviska ohledně základních práv panoval poměrně široký konsensus, vycházející z demokratických tradic evropských států i z jejich postoje k lidským právům. ES/EU bylo na druhé straně konfrontováno i s různými stanovisky ohledně partikulárních otázek z této oblasti, například ohledně sociální politiky či migrační politiky. Byly to právě evropské instituce jako samostatné orgány, které při vytváření této politiky přispěly významným dílem. V další kapitole jsou rozebrány jejich hlavní kroky a nástroje.

Předpisy a politiky Evropské unie jsou z valné většiny výsledkem rozhodnutí institucionálního trojúhelníku, který tvoří Rada, Evropský parlament a Evropská komise. Na úvod proto následuje přehled základních předpisů primárního práva ES/EU týkajících se lidských práv, na kterých se tyto tři instituce podílely, protože zařazovat je pod jednotlivé následující kapitoly není možné pro jejich charakter společně vytvořených dokumentů.

1.3.1. Zakládající smlouvy a jejich novelizace

V původních smlouvách zakládajících Evropská společenství byl důraz kladen spíše na národy než na jednotlivce. Prvními základními právy, která byla v ES chráněna, byl volný pohyb pracovníků a zákaz diskriminace na základě národnosti či pohlaví. Pokud srovnáme dřívější úpravy s nynějším návrhem Lisabonské smlouvy, dojdeme nutně k názoru, že ochrana lidských práv se velmi dynamicky rozvíjela, ať již v zakládajících smlouvách či v sekundárním právu.

1.3.1.1. Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli (1951)

Jedná se o smlouvu primárně ekonomického charakteru, kde ochrana lidských práv není explicitně, ale výrazně ani implicitně zmíněna. Jedinou větou vztahující se k ochraně občanů je v úvodu výzva k zachování míru: „...světový mír může být zachován jen tvůrčím úsilím úměrným nebezpečí, jež jej ohrožuje.“⁴⁴ Jedná se navíc o ustanovení referující spíše k minulé zkušenosti dvou světových konfliktů než k budoucnosti ochrany základních práv v rámci nového Společenství.

1.3.1.2. Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství (1957)

Zástupci členských států „Rozhodnutí zachovat a upevnit tímto spojením svých zdrojů mír a svobodu a vyzývajíce ostatní národy Evropy, které jejich ideál sdílejí, aby se k jejich úsilí připojily.“⁴⁵ podepsali Smlouvu o založení Evropského hospodářského společenství.

Zaměříme-li se na reference k základním právům, v paragrafu 53 smlouva zmiňuje zákaz zavádět nová omezení práva usazování pro státní příslušníky jiných členských států. Úkolem Komise bude dle smlouvy nadále podporovat úzkou spolupráci mezi státy v sociální oblasti mimo jiné i v rámci prosazování práva kolektivního vyjednávání mezi zaměstnanci a zaměstnavateli a práva sdružovat se v odborových organizacích (Článek 118 Smlouvy o EHS). Zde je tedy vazba na pozdější rozvoj sociální politiky.

Již v původních zřizovacích smlouvách je také zakotven zákaz diskriminace z důvodu státní příslušnosti, stejně jako zákaz diskriminace z důvodu pohlaví. Tyto principy byly později upřesněny v rámci revizních smluv, tedy Maastrichtskou smlouvou a Amsterodamskou smlouvou. Určitým omezením je fakt, že zákaz

⁴⁴ Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 33 str., in http://www.euroskop.cz/gallery/2/753-smlouva_o_esuo.pdf, 12. 5. 2009

⁴⁵ Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 168 str., in http://www.euroskop.cz/gallery/2/754-smlouva_o_es.pdf, 12. 5. 2009

diskriminace takto formulovaný se zatím nevztahuje na osoby z nečlenských států Společenství avšak usazených na jeho území.

1.3.1.3. Jednotný evropský akt (1986)

Jednotný evropský akt ve své preambuli přináší jasné poselství: *„Odhodláni společně pracovat k podpoře demokracie na základě základních práv přiznaných v ústavách a v zákonech členských států, v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a v Evropské sociální chartě, zejména svobody, rovnosti a sociální spravedlnosti...vědomi si odpovědnosti spočívající na Evropě, aby se snažila...zejména ukázat principy demokracie a dodržování práva a lidských práv, jimž jsou oddáni...“*⁴⁶, podepsaly členské státy v 80. letech tuto smlouvu.

Jednotný evropský akt tak poprvé zmiňuje konkrétní mezinárodní lidsko-právní dokumenty. Jak je patrné, jedná se o dokumenty Rady Evropy. S touto institucí bude i nadále v budoucnosti ochrana lidských práv v ES/EU úzce svázána. Zejména Evropská úmluva bude konstantně hrát zásadní roli a někteří představitelé ES/EU k ní budou chtít v rámci vývoje integrace vícekrát přistoupit. Jednotný evropský akt vlastně pouze reflektoval skutečnost, že všechny členské státy jsou stranami Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách, a zavázaly se tak tato práva dodržovat, stejně jako fakt, že každý stát má svá vlastní lidsko-právní ustanovení.

1.3.1.4. Smlouva o Evropské unii (Maastrichtská smlouva) (1992)

Maastrichtská smlouva přímo zmiňuje vůli členských států chránit lidská práva a to hned v úvodu dokumentu, kde státy potvrzují svou oddanost zásadám svobody, demokracie a úcty k lidským právům a základním svobodám a

⁴⁶ *Jednotný evropský akt*, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 17 str., in <http://www.euroskop.cz/gallery/2/763-jea.pdf>, 12. 5. 2009

v návaznosti na to se rozhodují o založení Evropské unie a zavedení společného občanství.⁴⁷

Článek F stanovuje, že „...Unie ctí základní práva zaručená Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod podepsanou v Římě dne 4. listopadu 1950 a ta, jež vyplývají z ústavních tradic společných členským státům, jako obecné zásady práva Společenství.“⁴⁸ Tento článek se stal základem pro ochranu lidských práv v rámci zakládajících smluv a byl dále rozvíjen pozdějšími revidujícími smlouvami. Zde je také stanoveno, že EU musí respektovat národní identity svých členů, můžeme tedy mluvit o snaze zachovat národní rozmanitost Společenství, což se ještě více zdůraznilo sloganem EU „jednotná v rozmanitosti“.⁴⁹

Smlouva zavádí občanství EU, které je však pouze doplňkem občanství státních a nenahrazuje jej. Jeho definice, vymezení a práva s ním související jsou uvedena v Části 2., článku 8⁵⁰. Soubor práv „...vztahujících se k občanství Unie, v té podobě, jak byl zaveden Maastrichtskou smlouvou, může být roztríděn do tří kategorií, zejména na: politická práva, právo na konzulární a diplomatickou ochranu a hospodářská práva.“⁵¹ V první kategorii je významné právo volit a být volen v rámci obecných voleb a v rámci voleb do Evropského parlamentu. Důležité je také petiční právo a právo obracet se na ombudsmana (viz níže). Diplomatická a konzulární ochrana je poskytována pouze občanům Evropské unie. Do kategorie hospodářských práv patří svoboda volného pohybu v celé své šíři anebo také specifická ustanovení o uznávání diplomů.

Maastrichtská smlouva dále zpřesňuje antidiskriminační opatření, jež byla poprvé uvedena již v zakládajících smlouvách. V dohodě o sociální politice uzavřené mezi členskými státy Evropského společenství s výjimkou Spojeného království Velké Británie a Severního Irska se dále uvádí, že „...Každý členský stát zajistí

⁴⁷ *Smlouva o Evropské unii*, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 136 str.
http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf, 12. 5. 2009

⁴⁸ *Smlouva o Evropské unii*, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 136 str., Článek F, in
http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf, 12. 5. 2009

⁴⁹ „United in diversity“

⁵⁰ *Smlouva o Evropské unii*, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 136 str., Bod C., Část druhá: Občanství Unie, str. 8 - 9, článek 8 a-e, in http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf, 12. 5. 2009

⁵¹ Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 52

*uplatnění zásady stejné odměny mužů a žen za stejnou práci.*⁵² Velká Británie je obecně ve společných úpravách ochrany lidských práv v EU spíše zdrženlivá. Potvrzuje to i fakt, že spolu s Polskem má výjimku z práva EU na právní působnost Listiny základních práv EU.⁵³

Hlava VI Maastrichtské smlouvy upravuje spolupráci v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí. Jedná se o práva v oblasti azylové politiky, přistěhovalectví, soudní spolupráce apod.⁵⁴ Tato spolupráce je později zahrnuta do projektu Prostoru svobody, bezpečnosti a práva.⁵⁵

1.3.1.5. Amsterdamská smlouva (1997)

Amsterdamská smlouva v preambuli uvádí oddanost Evropské unie základním sociálním právům a to hlavně ve formě Evropské sociální charty podepsané dne 18. října 1961 v Turíně a Komunitární chartě základních sociálních práv pracovníků z roku 1989⁵⁶. Desátý bod preambule stanovuje za cíl EU „...usnadnit volný pohyb osob a zároveň zajišťovat bezpečnost a ochranu svého lidu vytvořením prostoru svobody, bezpečnosti a práva v souladu s ustanoveními této smlouvy.“⁵⁷

⁵² Dohoda o sociální politice uzavřená mezi členskými státy Evropského společenství s výjimkou Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku, Smlouva o Evropské unii, str. 119, http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf, 10. 3. 2009

⁵³ Protokol o uplatňování Listiny základních práv Evropské unie v Polsku a ve Spojeném království, Úřední věstník Evropské unie, 17. 12. 2007, str. 156 – 157, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0156:0157:CS:PDF>, 28. 1. 2009

⁵⁴ Smlouva o Evropské unii, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, Hlava VI, článek K, str. 82, in http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf, 12. 5. 2009

⁵⁵ Viz kapitola 2.2.2.4.

⁵⁶ Komunitární charta základních sociálních práv pracovníků je hlavně politickou deklarací členských států vůle zabývat se právy pracujících a sociálním sektorem v evropské integraci. Není sice právně závazná ani pro členské státy, ani pro orgány EU, ale její význam přesto není okrajový. Tento dokument a později i další podobné měly za cíl hlavně ukázat, nakolik se členské státy shodují na určitém základním směru vývoje Společenství v dané oblasti. Charta tedy poukázala na zásadní význam sociální politiky pro budoucnost evropské integrace. Její nezávaznost se tedy nestala překážkou pro její reálný dopad na právo společenství. Podobný osud později potkal také Listinu základních práv EU, která, ač právně nezávazná, nezpochybnitelně měla dopady na právo ES/EU.

⁵⁷ Amsterdamská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty, EUR-lex, Přístup k právu Evropské unie, str. 4, in <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc>, 12. 5. 2009

Evropská unie prostřednictvím této smlouvy také stanovuje, že bude „... upevňovat ochranu práv a zájmů státních příslušníků svých členských států...“⁵⁸ a to mimo jiné prostřednictvím institutu občanství EU zavedeného Maastrichtskou smlouvou. Zde je také zdůrazněno, že občanství EU skutečně nenahrazuje občanství jednotlivých států, což v důsledku uklidnilo některé protesty. Amsterdamská smlouva uvádí v život také přesnější antidiskriminační opatření.⁵⁹ To později rozvinula směrnice z roku 2000, která ustanovení ještě více konkretizovala.⁶⁰

Dalším přínosem smlouvy v oblasti lidských práv je úprava článku 6, dřívějšího článku F, kde EU ustanovuje následující: „Unie je založena na zásadách svobody, demokracie, dodržování lidských práv a základních svobod a právního státu, zásadách, které jsou společné členským státům.“⁶¹ Část článku označena jako F1 je základem pro možnost potrestání členských států v případě nedodržování těchto zásad a principů, jak to upravuje další článek: Rada má dle něj pravomoc deklarovat vážné a kontinuální porušování základních práv ze strany některého členského státu EU. V takovém případě pak má Rada ministrů pravomoc suspendovat některá práva členského státu.⁶² Tento princip je běžně označován jako tzv. „suspenzivní klauzule“.

Na základě Amsterdamské smlouvy „...došlo k začlenění části Schengenského *acquis* do komunitárního pilíře...který zakotvuje právní rámec pro postupné vytváření prostoru svobody, bezpečnosti a práva, včetně všestranné realizace pohybu osob.“⁶³ Smlouva také prohlubuje sociální rozměr ustanovení o občanství EU a zahrnuje sociální práva do smluv, i když víceméně jako politické cíle, nikoli jako vynutitelná práva. To

⁵⁸ Amsterdamská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty, EUR-lex, Přístup k právu Evropské unie, str. 5, in <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc>, 12. 5. 2009

⁵⁹ Článek 13 TEC přináší výčet diskriminačních základů: pohlaví, rasový či etnický původ, náboženství nebo přesvědčení, handicap, věk a sexuální orientace. To je výčet širší než obsahují právní systémy některých zemí EU, kde například diskriminace na základě sexuální orientace často v ustanoveních chybí.

⁶⁰ Směrnice Rady, 2000/43/ES, ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, Rada EU, 19. 7. 2000, 8 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:20:01:32000L0043:CS:PDF>, 22. 3. 2009

⁶¹ Amsterdamská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty, EUR-lex, Přístup k právu Evropské unie, str. 5, in <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc>, 12. 5. 2009

⁶² Na návrh jedné třetiny členských států nebo Komise a po obdržení souhlasu Evropského parlamentu, blíže viz *Hlava I, Článek F1, Amsterdamská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty*, EUR-lex, Přístup k právu Evropské unie, in <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc>, 12. 5. 2009

⁶³ Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 54

později způsobilo poměrně rozsáhlou diskuzi ohledně Listiny základních práv a začlenění sociálních práv do jejího textu.

Prohlášení o zrušení trestu smrti tvořící přílohu závěrečného aktu Amsterdamské smlouvy se stalo základem pro další ustanovení ohledně postojů EU k absolutnímu trestu.⁶⁴ Navíc od roku 1983, kdy byl většinou států podepsán protokol Rady Evropy týkající se trestu smrti „...byl trest smrti zrušen ve většině členských států Unie a v žádném z nich nebyl použit.“⁶⁵ EU v současnosti prosazuje zrušení trestu smrti na celém světě v co největší možné míře.

1.3.1.6. Niceská smlouva (2001)

Hlavním přínosem této smlouvy v oblasti ochrany lidských práv byla navazující slavnostní proklamace Listiny základních práv v EU, zatím stále jako právně nezávazného dokumentu. Smlouvou z Nice došlo také ke změně Článku 7 (bývalého článku F.1).⁶⁶

Objevuje se i možnost „...užší spolupráce soudních a jiných příslušných orgánů členských států, též prostřednictvím Evropské jednotky pro soudní spolupráci (Eurojust)...“⁶⁷ Vzhledem k tomu, že byla odmítnuta Smlouva o Ústavě pro Evropu a dosud není ratifikována Lisabonská smlouva, je Smlouva z Nice v současnosti poslední platnou právní úpravou.

Pokud budeme hodnotit přínos Niceské smlouvy na poli lidských práv, dojdeme k závěru, že nepřináší oproti předešlým smlouvám téměř žádné zásadní změny. Je to určitým zklamáním také z toho důvodu, že Listina základních práv, jejíž

⁶⁴ Prohlášení o zrušení trestu smrti, *Amsterdamská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty*, EUR-lex, Přístup k právu Evropské unie, str. 105, in <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc>, 12. 5. 2009

⁶⁵ Prohlášení o zrušení trestu smrti, *Amsterdamská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty*, EUR-lex, Přístup k právu Evropské unie, str. 105, in <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc>, 12. 5. 2009

⁶⁶ *Konsolidovaná verze Smlouvy o Evropské unii (ve znění smlouvy z Nice)*, Odbor komunitárního práva (pro pracovní potřebu Ministerstva zahraničních věcí České republiky), Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, str. 6, in http://www.euroskop.cz/gallery/2/760-smlouva_o_eu.pdf, 12. 5. 2009

⁶⁷ *Konsolidovaná verze Smlouvy o Evropské unii (ve znění smlouvy z Nice)*, Odbor komunitárního práva (pro pracovní potřebu Ministerstva zahraničních věcí České republiky), Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, str. 16, in http://www.euroskop.cz/gallery/2/760-smlouva_o_eu.pdf, 12. 5. 2009

vyhlášení na Smlouvu z Nice navazuje, není součástí textu smlouvy, čímž byla odložena její právní závaznost.

1.3.1.7. Smlouva o Ústavě pro Evropu (2004)

Podle stanoviska Evropského parlamentu⁶⁸ měla Smlouva o Ústavě pro Evropu přinést jistá vylepšení vztahující se k oblasti lidských práv, mezi kterými můžeme jmenovat například zvýšení viditelnosti Unie a posílení úlohy Unie jako celosvětového činitele. Například by k tomu přispělo zřízení funkce ministra zahraničních věcí Unie.⁶⁹

Smlouva o Ústavě pro Evropu počítala také se zavedením právní subjektivity EU, stejně jako později Lisabonská smlouva. Podle Ústavní smlouvy se měla činnost v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí „...řídít účinnějšími postupy s cílem dosáhnout konkrétního pokroku, pokud jde o otázky spravedlnosti, bezpečnosti a přistěhovalectví...“⁷⁰ Pokud jde o základní práva, článek I-9 kromě přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a odkazu na Listinu zmiňuje také, že „Základní práva, která jsou zaručena Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a která vyplývají z ústavních tradic společných členským státům, tvoří obecné zásady práva Unie.“⁷¹ To samozřejmě již dříve stanovil Evropský soudní dvůr svými rozsudky o povaze ochrany lidských práv v ES/EU.

Nejpodstatnější změnou bylo začlenění Listiny základních práv do části II. Ústavy. Všechna ustanovení právních předpisů EU a na nich založená opatření tak

⁶⁸ Evropský parlament smlouvu o Ústavě pro Evropu schválil a bezvýhradně podpořil její ratifikaci. Jedním z důvodů bylo jistě i posílení jeho pravomocí, které Smlouva přinášela.

⁶⁹ *Evropský parlament se vyslovuje k Evropské ústavě*, Na základě zprávy vypracované Výborem pro ústavní záležitosti o Smlouvě o Ústavě pro Evropu, Evropský parlament, 2005, str. 10, in http://bookshop.europa.eu/eubookshop/publicationDetails.action?searchData.expression=*%&searchData.domain=null&searchData.archiveType=false&searchData.the me=B01&pubuid=111698&offset=18, 11. 5. 2009

⁷⁰ *Evropský parlament se vyslovuje k Evropské ústavě*, Na základě zprávy vypracované Výborem pro ústavní záležitosti o Smlouvě o Ústavě pro Evropu, Evropský parlament, 2005, str. 11, in http://bookshop.europa.eu/eubookshop/publicationDetails.action?searchData.expression=*%&searchData.domain=null&searchData.archiveType=false&searchData.the me=B01&pubuid=111698&offset=18, 11. 5. 2009

⁷¹ *Smlouva o Ústavě pro Evropu - finální text (CIG 87/2/04 REV 2)*, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, článek I-9, odstavec 3, in http://www.euroskop.cz/gallery/5/1674-d76e8536_54f3_43cc_8939_3aa24db08f24.pdf, 14. 5. 2009

musí být v souladu s ustanoveními Listiny.⁷² V souvislosti se začleněním Listiny se vynořilo množství obav ohledně nových pravomocí Unie, které ovšem sama Ústava vyvrací, stejně jako Evropský parlament ve svém vyjádření: „*To, že Charta nerozšiřuje oblast uplatnění práva Unie, nezakládá žádnou novou pravomoc nebo úkol Unie a nemění pravomoci a úkoly, které jí byly svěřeny Ústavou, (článek II-111) je v tomto směru vyjádřeno v Ústavě obzvlášť jasně.*“⁷³ Současně měla také EU přistoupit k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

Nová ustanovení měla zjednodušit participaci občanů a sociálních partnerů a organizací na projednávání změn týkajících se EU. Další novinkou bylo zavedení evropské občanské iniciativy,⁷⁴ která v určitých případech umožňovala předkládání návrhů ze strany občanů EU.

Článek I-2 Ústavy vymezuje hodnoty, na kterých je založena evropská integrace a základní zásady Unie. Samozřejmě zde nechybí zmínka o lidských právech, demokracii a pluralismu.⁷⁵ Se slovem „samozřejmě“ bychom ale měli být opatrní, protože jak je patrné z předešlých kapitol, pravidelné začleňování zmínek o lidských právech a jejich ochraně se stalo skutečností až v posledních dvaceti letech.

Jak již bylo zmíněno výše, v článku I-9 odstavec 2 Ústava stanovila přistoupení Unie k Evropské úmluvě. Protože tento dokument nebyl přijat, ani přistoupení k Úmluvě se nekonalo. V každém případě však Smlouva o ústavě pro Evropu výslovně „...umístila lidská práva do srdce evropské integrace...lidská práva teď

⁷² Část II, Listina základních práv EU, Smlouva o Ústavě pro Evropu - finální text (CIG 87/2/04 REV 2), Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, http://www.euroskop.cz/gallery/5/1674-d76e8536_54f3_43cc_8939_3aa24db08f24.pdf, 14. 5. 2009

⁷³ Evropský parlament se vyslovuje k Evropské ústavě, Na základě zprávy vypracované Výborem pro ústavní záležitosti o Smlouvě o Ústavě pro Evropu, Evropský parlament, 2005, str. 24, in http://bookshop.europa.eu/eubookshop/publicationDetails.action?searchData.expression=*%&searchData.domain=null&searchData.archiveType=false&searchData.the me=B01&pubuid=111698&offset=18, 11. 5. 2009

⁷⁴ Smlouva o Ústavě pro Evropu - finální text (CIG 87/2/04 REV 2), Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, článek I-2, in http://www.euroskop.cz/gallery/5/1674-d76e8536_54f3_43cc_8939_3aa24db08f24.pdf, 14. 5. 2009

⁷⁵ „Nejméně jeden milion občanů Unie pocházejících z podstatného počtu členských států se může ujmout iniciativy a vyzvat Komisi, aby v rámci svých pravomocí předložila vhodný návrh k otázkám, k nimž je podle mínění těchto občanů nezbytné přijetí právního aktu Unie pro účely provedení Ústavy. Postup a podmínky požadované pro tuto občanskou iniciativu, včetně minimálního počtu členských států, z nichž musí tito občané pocházet, stanoví evropský zákon.“, in Smlouva o Ústavě pro Evropu - finální text (CIG 87/2/04 REV 2), Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, článek I-47, in http://www.euroskop.cz/gallery/5/1674-d76e8536_54f3_43cc_8939_3aa24db08f24.pdf, 14. 5. 2009

*mají centrální pozici v evropských judikátech a politikách.*⁷⁶ V návaznosti na tento trend zaměřený na integraci lidsko-právních ustanovení byla později Listina základních práv začleněna do Lisabonské smlouvy.

1.3.1.8. Lisabonská smlouva (2007)

Lisabonská smlouva je odpovědí na požadavek zajištění efektivního fungování Evropské unie. To, že bude třeba vytvořit novou smlouvu, formulovala již Laekenská deklaráce z roku 2001. Po odmítnutí Smlouvy o Ústavě pro Evropu, hledala Evropská unie nové řešení.

Lisabonská smlouva přináší jedno velké novum v oblasti lidských práv. Listina základních práv Evropské unie bude mít po její ratifikaci stejnou právní sílu jako zakládající smlouvy. Text Listiny není ovšem integrální součástí samotné smlouvy. Článek 6 je nahrazen článkem odkazujícím na příslušnost Evropské unie k této Listině. Listina byla vyhlášena zástupci Evropského parlamentu, Rady a Komise dne 12. prosince 2007 a uveřejněna v řadě C Úředního věstníku EU.

Listina nemá nahrazovat národní katalogy ochrany lidských práv, „...*Interpretační monopol národních ústavních soudů v oblasti základních práv zůstane na vnitrostátní úrovni zachován. Listina nepřináší nová práva ani svobody, převážně pouze kodifikuje stávající judikaturu ESD.*“⁷⁷ Tato otázka již byla rozebírána v rámci debaty o Smlouvě o ústavě pro Evropu, nicméně se zdá, že reprezentanty EU, ale i občany a instituce, trápila natolik, že se k ní s novou smlouvou zase vrátili.

Podstatným bodem je také právní subjektivita⁷⁸, kterou EU smlouvou z Lisabonu může po úspěšné ratifikaci konečně získat. V oblasti lidských práv se právní subjektivita nemusí zdát krokem tak zásadním, nicméně pro externí politiku

⁷⁶ Besson, Samantha, *The European Union and Human Rights: Towards A Post-National Human Rights Institution?*, Human Rights Law Review, 6:2, 2006, str. 345

⁷⁷ *Lisabonská smlouva, Konsolidovaný text Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie ve znění Lisabonské smlouvy (neoficiální konsolidované znění smluv)*, Úřad vlády České republiky, Praha 2008, str. 12 - 13

⁷⁸ Článek 47 novelizované smlouvy o EU, *Lisabonská smlouva, Konsolidovaný text Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie ve znění Lisabonské smlouvy (neoficiální konsolidované znění smluv)*, Úřad vlády České republiky, Praha 2008, 508 str.

lidských práv je to novinka. Evropská unie bude mít mnohem jasnější statut a srozumitelnější tvář.

Další úpravou ovlivňující, byť nepřímou, politiku ochrany lidských práv je vytvoření pozice vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. Ten bude jednotně zaštiťovat aktivity EU v této oblasti, tedy také externí politiku ochrany základních práv.

Mezi protokoly, které budou ke smlouvě připojeny je i Protokol vztahující se k článku 6 Smlouvy o EU o přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.⁷⁹ Nicméně samotné přistoupení k této Úmluvě v případě přijetí Lisabonské smlouvy nevyřeší všechny sporné otázky, které se k tomuto kroku váží. Některé jsou nastíněny v následující kapitole v části 1.3.2.3.

1.3.2. Ostatní podstatné lidsko-právní dokumenty

Záměrem této kapitoly je poukázat na další důležité dokumenty týkající se ochrany lidských práv v EU. Jako první zde popíšu základní teze a přínos Listiny základních práv EU a pokusím se o zhodnocení jejího vlivu na zlepšení systému ochrany lidských práv. Dále bude následovat podkapitola o Evropské úmluvě o lidských právech základních svobodách Rady Evropy, protože EU zvažovala několikrát možnost přistoupení k tomuto dokumentu jako celek. Nakonec bude následovat alespoň stručné zhodnocení dalších významných dokumentů.

1.3.2.1. Listina základních práv Evropské unie (2007)

Jak již bylo zmíněno výše v souvislosti se smlouvou z Nice, Listina základních práv Evropské unie nepřináší kvantitativně žádná nová práva. Je určena především institucím a orgánům Evropské unie a členským státům v případě, že provádějí právo EU⁸⁰. „Práva obsažená v Listině mohou být uplatňována pouze v souvislosti s aplikací práva EU či vnitrostátních implementačních aktů, nikoliv samostatně v kontextu

⁷⁹ Protokol k čl. 6 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii a o přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, Úřední věstník Evropské unie, C 306/156, 17.12.2007, str. 1-2, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0155:0156:CS:PDE>, 13. 3. 2009

*vnitrostátního právního řádu. Listina nerozšiřuje oblast působnosti ani rozsah pravomocí EU.*⁸¹ Při jejím výkladu bude přihlíženo k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a k formě, jakou jsou v ní shodná práva chráněna.

Samotná forma přípravy tohoto dokumentu je hodná pozornosti. Počátek vzniku zvláštního tělesa, které mělo na starosti vytvořit návrh Listiny základních práv EU se datuje 17. prosince 1999. Samotný název Konvent vznikl 1. února 2000. Konvent 2000, jak je někdy toto těleso také označováno, byl velmi specifický, vytvořený pro stanovený účel *ad hoc*, kde vytvoření Listiny bylo jedním z hlavních úkolů. O vzniku tohoto dokumentu rozhodla Evropská rada v Kolíně nad Rýnem v červnu 1999. „*Při formování Konventu se dbalo na to, aby byly zohledněny jak významné instituce v rámci supranacionálních seskupení, tak i názory jednotlivých států. Proto se Konvent skládal z 15 zástupců Evropské rady, 16 poslanců Evropského parlamentu, 30 poslanců národních parlamentů a jednoho člena Evropské komise zastupujícího jejího předsedu.*“⁸² Tento orgán tak tvořilo celkem 62 členů. Aby se dospělo k širokému konsenzu, byly do procesu vytváření Listiny zapojeny různé strany: instituce EU, jednotlivé členské státy, kandidátské státy, ale navíc i samotní občané členských států EU. Ti měli možnost připojit k vytváření Listiny své připomínky, názory, komentáře, a to prostřednictvím speciálně zřízeného internetového fóra. Status pozorovatele byl přidělen Evropskému soudnímu dvoru, Radě Evropy a Evropskému soudu pro lidská práva. Své názory také připojili Hospodářský a sociální výbor, Výbor regionů, Evropský veřejný ochránce práv a kandidátské země EU.

Zaměříme-li se na samotný text dokumentu, v preambuli Listiny se uvádí všechny důležité základy, ze kterých Konvent čerpal při její přípravě a sestavování. Listina základních práv jako celek slučuje osobní, občanská, politická, ekonomická a sociální práva v jednom textu skládajícím se z 54 článků, rozdělených do 7 kapitol. To, že jednotlivá ustanovení byla roztroušena v množství různých legislativních dokumentů: v ústavách jednotlivých členských států, mezinárodních smlouvách,

⁸⁰ Článek 51 - Oblast použití, *Listina základních práv Evropské unie*, (2007/C 303/01), Úřední věstník Evropské unie C 303/1, 14. 12. 2007, 16 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:CS:PDE>, 13. 5. 2009

⁸¹ *Lisabonská smlouva, Konsolidovaný text Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie ve znění Lisabonské smlouvy (neoficiální konsolidované znění smluv)*, Úřad vlády České republiky, Praha 2008, str. 13

⁸² Šišková, Naděžda, *Evropská unijní ochrana lidských práv: Charta a další instrumenty ochrany lidských práv v EU*, Linde, Praha 2001, str. 19

ustanoveních Rady Evropy, OSN apod., zmenšovalo jejich politickou sílu. Evropské unii chyběl jeden dokument, který by jasně určoval její postoje k těmto otázkám, avšak cesta k jeho vytvoření byla komplikovaná.

Dlouhou dobu byla ochrana lidských práv zajištěna především ustanoveními v zakládajících smlouvách. V roce 1977 zástupci Evropského parlamentu, Komise a Rady podepsali společnou deklaraci zajišťující respekt lidských práv, tak jak je definoval Soudní dvůr.

Vývoj postupoval takovým směrem, že se nakonec zdálo být „...naprosto zřejmé, že Evropská unie musí mít svůj vlastní vyčerpávající katalog lidských práv, který bude odrážet specifické vlastnosti supranacionálních organizací a zajistí vyšší úroveň ochrany práv jednotlivců, která je dosažitelná v podmínkách fungování jednotného vnitřního trhu a je výsledkem zavedení institutu evropského občanství.“⁸³ Třebaže stále existuje mnoho námitek a výhrad, takovým katalogem se do značné míry stala právě Listina základních práv EU.

Novinkou oproti jiným národním a mezinárodním instrumentům ochrany základních práv je dělení práv do kapitol podle klíčových slov: důstojnost, svobody, rovnost, solidarita, práva občanů, spravedlnost (Kapitola VII: Všeobecná ustanovení). V jednotlivých kapitolách jsou zde vedle sebe práva politická a ekonomická, jindy zase sociální a občanská. Dokonce práva různých generací se mísí spolu navzájem. Nalezneme zde práva, která jsou již tradičně považována za základní, tak i ta obvykle nezařazovaná do podobných dokumentů, práva moderní a práva, která se budou časem měnit s dobou.

Listina má být vyjádřením již existujících a členskými státy uznávaných základních práv. „Kromě formulování několika zcela nových práv se jedná o právooplatnost těch práv, která představují obecné právní zásady Společenství, dále základní práva již zakotvená přímo v primárním právu ES/EU a práva vyplývající z příslušných mezinárodních smluv, zvláště Evropské úmluvy o lidských právech a Evropské sociální charty – jichž jsou členské státy Unie stranami.“⁸⁴

Na poli vnitřní politiky se měla Listina stát dokumentem, který přispěje k větší otevřenosti, dialogu a formulaci názoru celého Společenství. Od počátku 90.

⁸³ Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 37

⁸⁴ Pikna, Bohumil, *EU- vnitřní a vnější bezpečnost-ochrana základních práv*, Linde, Praha 2002, str. 92

let probíhalo budování politické unie a žádné podobné společenství se neobejde bez vyhlášení základních hodnot, na kterých stojí.

1.3.2.2. Zhodnocení významu Listiny

Jak je patrné z předcházející kapitoly, Listina měla zasahovat jak do vnitřní, tak i do vnější politiky lidských práv. Měla pomoci utvářet koncept občanství EU a shrnout práva jednotlivců v ES/EU. Navíc měla být dokumentem formulujícím postoje Evropské unie k základním právům, a tak sloužit třetím státům, hlavně těm ucházejícím se o členství, k lepší orientaci v tom, jaké zásady EU zastává a tím pádem i požaduje.

Listina svou samotnou existencí posiluje prostor práva EU. Dříve byla základní práva na úrovni ES/EU nejsilněji garantována články smlouvy o ES/EU (zejména článek 6/ex-čl.F Smlouvy o EU) a Evropským soudním dvorem. Nyní se základní práva dokumentu objevila v samostatném dokumentu.

Listina přináší jisté důležité inovace, jejichž dopad byl podrobně rozebírán v odborných článcích jak po stránce právní, tak po stránce hodnotové, a tak se pokusím zde ty nejcitovanější v krátkosti zmínit.

Pokud budeme hodnotit úspěch či neúspěch metody přípravy Listiny, tedy Konventu, a zapojení mnoha odlišných skupin, můžeme přihlédnout k tomu, že návrh Listiny byl přijat všemi uvedenými institucemi jednomyslně. V této souvislosti lze společně s odbornou veřejností uvítat diskuzi o významu „...který může mít metoda použití „Konventu“ v procesu vytvoření textů s velkou politickou důležitostí uvnitř Unie.“⁸⁵ Nutné je ovšem zmínit, že od té doby takto široká politická metoda zatím pro přípravu tak zásadního dokumentu využita nebyla.

Zaměříme-li se na jednotlivé články Charty, nalezneme několik výrazných ustanovení, která vyvolala debatu jak akademickou tak laickou. Z hlediska vymahatelnosti základních práv je důležitý například článek 21, který může být

⁸⁵ Ortiz, Isabel, *La constitutionnalisation de l'ordre juridique communautaire, un exemple concret: La Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne de l'an 2000*, *Nonstate actors and International Law* 2, 2002, str. 243

chápan jako „*obecná antidiskriminační klauzule*“.⁸⁶ Pojetí zákazu diskriminace je širší než doposud a zakotvuje i jiné právní základy pro klasifikaci určitého chování jako diskriminace.

V Listině je dále zakotveno právo na dobrou správu⁸⁷, což je značný posun v pojetí základních práv. Můžeme zde podotknout, že „...*autoři Listiny byli inovativní ve formování určitých principů administrativního práva do jazyka osobních práv.*“⁸⁸ Členské státy však obvykle mají své vlastní pečlivě vypracované systémy administrativy, a tak by ten, garantovaný EU, musel být natolik atraktivní, aby jej národní systémy samy kopírovaly. Autorka Kaňska ve své studii o tomto článku kritizuje nezahrnutí požadavku efektivnosti a šetření stejně jako transparentnosti ve správě. Autorka uzavírá komentářem, že dobrá správa by měla zůstat na rovině principu a nikoli být zahrnuta do Listiny jako osobní základní právo. Lepší by podle ní bylo vytvořit jednotný kodex dobré správy pro celé Společenství. Zajímavostí v Listině je rozsah adresátů práv. Jedná se o variace od občanů Evropské unie, přes rezidenty, až po všechny jedince. Některé články jsou tak jednoznačně určeny pouze občanům, jiné, univerzální se vztahují na všechny jedince.

Pokud jde o její právní závaznost, většina právních výkladů se shoduje na závěru, že Listina bude plně právně závazná v okamžiku ratifikace Lisabonské smlouvy všemi členskými státy EU. V textu Listiny oficiálně publikovaného v roce 2007 se výslovně uvádí, že „*Výše uvedený text přebírá, s některými úpravami, listinu vyhlášenou dne 7. prosince 2000 a nahrazuje ji s účinkem ode dne vstupu Lisabonské smlouvy v platnost.*“⁸⁹ Listina sice prošla již dlouhou cestu od právně nezávazného dokumentu vyhlášeného jako deklaraace právě v roce 2000, až po schválení na unijní úrovni 12. prosince 2007. V současné době započíná tedy svůj devátý rok existence. „*Za zásadní je možné považovat krok Komise, která se přihlásila k dodržování Listiny, odkaz*

⁸⁶ Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 209

⁸⁷ „*right to good administration*“ - právo na dobrou správu

⁸⁸ Kaňska, Klara, *Towards Administrative Human Rights in the EU. Impact of the Charter of Fundamental Rights*, European Law Journal, Vol. 10, No. 3, May 2004, str. 300

⁸⁹ *Listina základních práv Evropské unie*, (2007/C 303/01), Úřední věstník Evropské unie C 303/1, 14. 12. 2007, str. 14, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:CS:PDE>, 13. 5. 2009

*Evropského soudního dvora na základní principy shrnuté v Listině a vývoj ve vyjednávání směrem k prohlášení Listiny za právně závazný dokument.*⁹⁰

Určitým zklamáním pro zastánce Listiny jako dokumentu chránícího základní práva všech na území Evropské unie může být fakt, že Velká Británie a Polsko si zatím ohledně její platnosti vyhrazují výjimky. Navíc pro zdokumentování jisté politické neochoty Listinu plně uznat nemusíme chodit daleko, i političtí zástupci v České republice mají mnohdy s právní závazností Listiny problém.⁹¹

Kritika Listiny směřuje několika různými směry. První výtkou je neexistence vlastního kontrolního mechanismu, který by práva garantoval či speciálního druhu řízení pro porušení těchto práv. Zde se nabízí jednak odpověď, že členské státy se zatím do takové míry neshodují, aby vymáhání těchto práv takto jasně svěřily do nadnárodní pravomoci, a dále fakt, že existuje procedura před Evropským soudním dvorem, která se zdá v současné době postačující.

Další kritika se zaměřuje na skutečnost, že práva jsou v Listině uvedena jen stručně a heslovitě a je tedy nutná úprava v rámci sekundárního práva. To je jistě patrné z textu dokumentu, který čítá necelých dvacet stran, nicméně katalogy základních práv jsou v tomto rozsahu v členských státech zcela běžné.

Odborná veřejnost do značné míry uznává, že „*Listina základních práv jakožto moderní dokument obecné povahy a univerzálního charakteru...se jeví jako zárodek a úhelný kámen budoucího evropského unijního systému ochrany lidských práv, který je...způsobilý zajistit vyšší standard protekce oprávnění jednotlivce lidsko-právní povahy, nežli mechanismus Úmluvy.*“⁹²

Existují však i kritičtější komentáře, například Klara Kaňska se domnívá, že „*Listina...selhává v tom, aby přinesla inovaci ve smyslu participace na rozhodování.*“⁹³ Autorka tak kritizuje skutečnost, že v Listině chybí právo jednotlivce či skupiny reprezentující veřejný zájem na to být slyšen. Navíc podle autorky „...*vyhlášení*

⁹⁰ Pítrová, Lenka a kol. autorů, *Lisabonská smlouva – Co nového by měla přinést*, Parlamentní institut, leden 2008, 108 str.

⁹¹ Dokladem může být nedávné jednání o Lisabonské smlouvě v Poslanecké sněmovně. Listina a její právní význam pro Českou republiku zde byly živě diskutovány: Parlament České republiky, *Poslanecká sněmovna 2006 - Pořad 46. schůze, 46. schůze (9. 12. 2008, 3., 4., 17., 18. 2. 2009)*, in <http://www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/046schuz/>, 22. 2. 2009

⁹² Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 238

⁹³ Kaňska, Klara, *Towards Administrative Human Rights in the EU. Impact of the Charter of Fundamental Rights*, European Law Journal, Vol. 10, No. 3, May 2004, str. 317

*Listiny nenapraví nedostatek legitimacy ve strukturách Evropské unie a nemělo by znamenat konec snahy o ustavení lepší správy a lepšího vládnutí v EU.*⁹⁴ Jsme tedy teprve na počátku koherentnější celounijní politiky ochrany lidských práv, pokud má taková politika opravdu vzniknout.

Podle jiných autorů však „...není důvod nevěřit, že Listina nebude mít stále důležitější účinky, které už měla na politickou a soudní praxi na národní i unijní úrovni, ale i za nimi, jak je například potvrzeno v nedávném case law Evropského soudního dvora pro lidská práva.“⁹⁵ Listina je totiž, ať již právně závazná či nikoli, společnou kodifikací práv sdílených členskými státy Společenství, a tudíž je jistým vyjádřením jejich společných hodnot a principů.

1.3.2.3. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

V otázce přistoupení Evropské unie k Evropské úmluvě o lidských právech se jednotliví autoři liší. Existují zde dva hlavní proudy. Na jedné straně jsou všechny členské státy stranami této úmluvy, a tak se na jejich občany i instituce její dodržování přímo vztahuje. Na druhé straně Evropská unie dosud nemá právní subjektivitu, a tak ani zatím nemůže být stranou takové smlouvy. Pokud by se jí stala, nastává další otázka, v odpovědi na niž se autoři neshodují. Nestala by se Rada Evropy, respektive Evropský soud pro lidská práva, institucí nadřazenou Evropské unii, respektive Evropskému soudnímu dvoru v otázce lidských práv? Takových a podobných problematických míst existuje celá řada. Otázkou zůstává, nakolik je přistoupení pro EU výhodné, a nakolik by mohlo přinést případné komplikace. „Význam přistoupení k Evropské úmluvě, i přestože se jedná o dokument méně moderní a zahrnující méně kategorií lidských práv nežli Listina EU, zůstává stále signifikantní, pokud vezmeme v úvahu, že se jedná o minimální standard ochrany lidských práv v celoevropském regionu.“⁹⁶ V roce 1994 podala Rada dotaz na Evropský soudní dvůr, zda ES může k Úmluvě přistoupit. Komise podala návrh na přistoupení již

⁹⁴ Kaňska, Klara, *Towards Administrative Human Rights in the EU. Impact of the Charter of Fundamental Rights*, European Law Journal, Vol. 10, No. 3, May 2004, str. 326

⁹⁵ Besson, Samantha, *The European Union and Human Rights: Towards A Post-National Human Rights Institution?*, Human Rights Law Review, 6:2, 2006, str. 325

⁹⁶ Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 37

v roce 1979 a znovu v roce 1990, a tak bylo třeba znát právní názor ESD. Ten rozhodl 28 března 1996, že přistoupení možné je, nicméně protože EU nemá právní subjektivitu, nemá pravomoc tento krok učinit: „...žádné ustanovení smluv nesvěřuje institucím Společenství žádnou obecnou moc stanovovat předpisy ohledně lidských práv či uzavírat mezinárodní smlouvy v této oblasti.“⁹⁷ Tento fakt by se však mohl částečně oslabit v případě ratifikace Lisabonské smlouvy, která přiznává právní subjektivitu také Evropské unii.

Snaha o přistoupení postupuje posledními dekádami evropské integrace a objevuje se v pravidelných intervalech. Naposledy se tomu stalo v Lisabonské smlouvě v rámci Protokolu o přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.⁹⁸

1.3.2.4. Společná deklarace EP, Rady a Komise z 5. dubna 1977⁹⁹

Jedná se o společný dokument potvrzující ochotu institucí ES/EU podílet se na intenzivní ochraně lidských práv, tak jak byla zaručena ve smlouvách ES/EU a Evropským soudním dvorem. „Evropský parlament, Rada a Komise zdůrazňují primární důležitost, kterou spojují s ochranou základních práv, která jsou odvozena zvláště z ústav členských států a z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.“¹⁰⁰ Během výkonu svých pravomocí se zavazují tato práva respektovat. Dokument je důležitý zejména kvůli době svého vzniku v 70. letech, kdy ještě nebyla lidsko-právní politika v ES/EU oproti současné době dostatečně rozvinuta a nebyla k tomu ani dostatečná ochota ze strany členských států.

⁹⁷ Schimmelfennig, Frank, *Competition and community: constitutional courts, rhetorical action, and the institutionalization of human rights in the European Union*, Journal of European Public Policy, 13:8, Prosinec 2006, str. 1260

⁹⁸ Protokol k čl. 6 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii a o přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, Úřední věstník Evropské unie, C 306/156, 17.12.2007, 2 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0155:0156:CS:PDF>, 13. 3. 2009

⁹⁹ Joint Declaration by the European Parliament, the Council and the Commission, Evropský parlament, Rada a Komise, Lucemburk, 5. dubna 1977, Úřední věstník C 103, 27. 4. 1977, in [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31977Y0427\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31977Y0427(01):EN:HTML), 16. 5. 2009

¹⁰⁰ Joint Declaration by the European Parliament, the Council and the Commission, Evropský parlament, Rada a Komise, Lucemburk, 5. dubna 1977, Úřední věstník C 103, 27. 4. 1977, in [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31977Y0427\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31977Y0427(01):EN:HTML), 16. 5. 2009

1.3.3. Tabulka – schématický vývoj ochrany lidských práv ve smlouvách

Tabulka schématicky shrnuje vývoj lidsko-právních ustanovení v základních smlouvách. Metodou je jednoduchá kvantitativní textová analýza, která má za cíl hlavně ukázat obecný trend, bez toho, aby si kladla nárok na matematickou přesnost. Jde pouze o vývoj chápání problematiky lidských práv v obecném kontextu úpravy zakládajících smluv. Tabulka shrnuje počet referencí k lidským právům v zakládajících smlouvách a jejich novelizacích. Jako referenci počítáme zmínění některého práva zařazeného v současné úpravě pod základní či lidská práva.¹⁰¹

Analýza údajů:

Řádek „Práva jednotlivců v ES/EU“ udává počet referencí ohledně základních práv. I když se nejedná o stejný typ smluv, je četnost referencí jistým ukazatelem míry, jakou se ES/EU právy jednotlivce, respektive lidskými právy, zabývala. Vrstující tendence je dobře patrná zejména z Grafu I. Nicméně stále je třeba mít na paměti, že ustanovení týkající se lidských práv jsou zakotvena zejména v sekundárním právu, rozsudcích Evropského soudního dvora a také vnitrostátních právních řádech členských států. Četnost referencí v zakládajících smlouvách tak spíše ukazuje na tendence lidská práva jako základ Společenství ve smlouvách zmiňovat, což je jeden z prvků *mainstreamingu* lidských práv v současné době.

Z tabulky je dobře vidět, že původní zakládající smlouvy s tématem lidských práv původně nepočítaly. Teprve až smlouva o EHS k nim alespoň částečně referuje. Pokud jde o jednotlivé údaje, lze z tabulky vypíchnout následující skutečnost: Smlouva o založení Evropského společenství je zakládající smlouvou, která je velmi rozsáhlá. Ve verzi českého překladu, který byl použit pro hledání klíčových slov, má

¹⁰¹ Jako jedna reference se počítají například tato slova: „právo“ - něčeho, například volného pohybu, „právo k“, „lidská práva“ apod. Počítají se práva vztahující se k jednotlivcům, nikoli státům, či institucím ani orgánům. Pokud se reference týkající se stejného práva, či právní úpravy, opakuje, například několikrát ve stejném odstavci, počítá se jako jedna reference. Stejná metoda byla použita například v rámci specifického výzkumu vedeného doc. Moravcovou z roku 2008, na kterém jsem se podílela: Téma výzkumu: „Aplikace metod analýzy zahraniční politiky členských států EU na současnou českou zahraniční politiku – klasická mezivládní FPA nebo koncept evropeizace zahraniční politiky?“

její znění kolem 130 stran¹⁰². V takto dlouhém dokumentu je k právům jednotlivce referováno pouze devětkrát, zatímco v Jednotném evropském aktu čítajícím pouhých 17 stran¹⁰³ je to pětkrát.

Můžeme rozpoznat, že Amsterdamská a Niceská smlouva už ve svých textech zmiňují lidská práva zcela pravidelně a často. Podíváme-li se na počet referencí ve Smlouvě o Ústavě pro Evropu, všimneme si jasného skoku oproti předchozím smlouvám, a to dokonce i při vynechání Listiny základních práv, protokolů, prohlášení a příloh z analyzovaného textu.

Je tak patrný enormní nárůst referencí, který velmi pravděpodobně můžeme přisuzovat většímu zaměření na ochranu základních práv jedinců v politikách ES/EU v posledních letech.

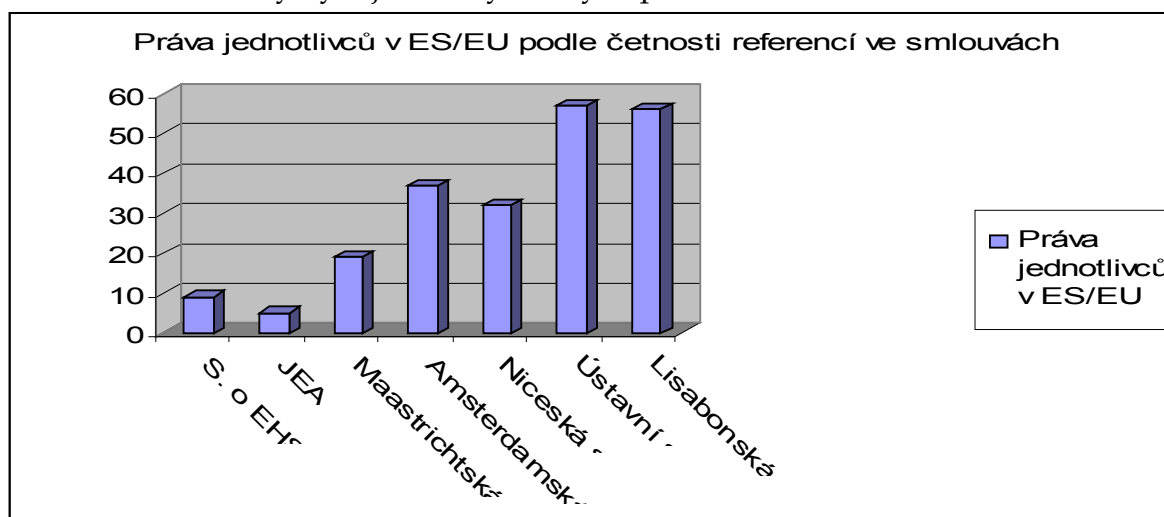
¹⁰² *Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství*, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 168 str., in http://www.euroskop.cz/gallery/2/754-smlouva_o_es.pdf, 12. 5. 2009, Pokud tedy vynecháme Přílohu I, kde jsou pouze seznamy a tabulky.

¹⁰³ *Jednotný evropský akt*, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 17 str., in <http://www.euroskop.cz/gallery/2/763-jea.pdf>, 12. 5. 2009

Tabulka I.¹⁰⁴ - Schématický vývoj ochrany lidských práv ve smlouvách

	Smlouva o ESUO a Smlouva o EURO-ATOM	Smlouva o EHS	JEA	Maastrichtská smlouva (změny EHS + změny ESUO)	Amsterdamská smlouva		Niceská smlouva		Smlouva o Ústavě pro Evropu	Lisabonská smlouva
					Konsolidované znění smlouvy o EHS (ES)	Konsolidované znění smlouvy o EU	Konsolidované znění smlouvy o EHS (ES)	Konsolidované znění smlouvy o EU		
Práva jedinců v ES/EU	0	9	5	19	17	20	22	10	57 ¹⁰⁵	56
					37		32			

Graf I. - Schématický vývoj ochrany lidských práv ve smlouvách

¹⁰⁴ Některé rámcové smlouvy, jako například tzv. Slučovací smlouva byly vynechány, jelikož nejsou pro zkoumaný jev ze své povahy relevantní.

¹⁰⁵ Získaný údaj vychází z textu Smlouvy o Ústavě pro Evropu bez Listiny základních práv a bez Protokolů, Příloh a Prohlášení. Stejný postup byl použit u Lisabonské smlouvy.

2) Instituce, orgány a ostatní

Na úvod této kapitoly je třeba uvést jedno důležité právo jedince v rámci ES/EU, které je stanovené článkem 21 Smlouvy o EU, který vedle petičního práva, odkazujícího na článek 194 a práva obracet se na Evropského veřejného ochránce práv, odkazujícího na článek 195, obsahuje ustanovení o možnosti každého občana Unie obracet se „...písemně...v jednom z jazyků uvedených v článku 314 na každý orgán nebo instituci, který je uveden v tomto článku nebo v článku 7, a má právo obdržet odpověď ve stejném jazyce.“¹⁰⁶ Toto propojení občana s úrovní EU skrze možnost dotázat se přímo institucí a orgánů je důležité také z důvodu snižování demokratického deficitu.

Následující podkapitoly budou analyzovat roli jednotlivých aktérů, kteří jsou relevantními hráči v oblasti ochrany lidských práv. Kapitoly se zaměří na jejich pravomoci, funkci, vliv a vytváření podstatných dokumentů.

2.1. Evropská rada

Jak je obecně známé, Evropská rada je vrcholným orgánem Evropské unie. Jedná se vlastně o schůzky politických představitelů členských států Evropské unie na různých úrovních. Schází se jednou za půl roku, summit většinou koresponduje s koncem předsednictví EU. Může se ovšem scházet i mimořádně. Účastní se jí předseda Evropské komise a jeden další člen a na počátku má projev prezident Evropského parlamentu.

Pokud jde o oblast ochrany lidských práv, má tento orgán jednu z nejdůležitějších funkcí, která nemusí být explicitně zřejmá. Protože ochrana lidských práv je navýsost politickou záležitostí a její formulace vždy závisela na jednotlivých státech, je to téma nanejvýš citlivé. Ne všechny členské státy mají na prohlubování této politiky zájem. V názorech se samozřejmě liší také představitelé

¹⁰⁶ Konsolidované znění smlouvy o Evropské unii, Úřední věstník C 321 E/144, Evropské unie 29. 12. 2006, str. 51, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:CS:pdf>, 12. 5. 2009

jednotlivých politických proudů uvnitř členských států. V případě změny vlády tak může dojít i ke značným posunům v přístupu vrcholných politiků dané země. Protože se Evropská rada může rozhodovat pouze jednomyslně, je jejího konsenzu poměrně těžké dosáhnout. Pokud k němu ovšem dojde, je velmi pravděpodobné, že dojde k urychlení procesu integrace v dané oblasti. Může tedy podávat nové podněty pro nové politiky, což je to, oč se ve vývoji ochrany lidských práv jedná.

Evropská rada tak plní funkci důležitého politického fóra, kde jsou formulovány a diskutovány otázky budoucího směřování Evropské unie. Od sedmdesátých let je mechanismus setkávání na nejvyšší úrovni postupně institucionalizován¹⁰⁷, do té doby záleželo setkávání pouze na politické dohodě jednotlivých aktérů. Agenda lidských práv se tak dostává na pořad jednání pravidelně.

Evropská rada předkládá Evropskému parlamentu každoročně písemnou zprávu o pokroku dosaženém v Evropské unii. Řeší také problémy a otázky, které se nepodařilo vyřešit Radě EU.

„Význam Evropské rady pro reprezentaci zájmů členských států EU je dobře patrný při pohledu na funkci institutu „předsednictví EU“ a jeho vlivu na činnost Evropské rady.“¹⁰⁸

Skrze priority předsednických států mohou být prosazovány úpravy i na poli lidských práv. Například mezi priority francouzského předsednictví Evropské rady v druhé polovině roku 2008 patřila oblast imigrace a uprchlíků v EU¹⁰⁹.

Její význam je zřetelný také při její specifické funkci, kdy určuje směr vývoj ve Společné bezpečnostní a zahraniční politice EU. Rozhoduje také o obraně EU. Obě tyto oblasti se dotýkají lidských práv.

¹⁰⁷ Mechanismus setkávání je podrobně stanoven a institucionálně zakotven až Jednotným evropským aktem. JEA také formuloval její vliv a frekvenci setkávání. Blíže viz: *Jednotný evropský akt*, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 17 str., in <http://www.euroskop.cz/gallery/2/763-jea.pdf>, 12. 5. 2009 nebo také pozdější úpravy v Maastrichtské smlouvě, článek D, blíže viz: *Smlouva o Evropské unii*, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 136 str. http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf, 12. 5. 2009

¹⁰⁸ Pitrová, Markéta; Fiala, Petr, *Evropská unie*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2003, str. 178

¹⁰⁹ Francie deklarovala ve svých prioritách, že bude usilovat o vytvoření společného paktu všech 27 členských států EU na vytvoření společné politiky pro migraci a azyl. Viz například: Priority francouzského předsednictví: *Présidence de l'Union européenne, Animation : priorités, dates clés et acteurs de la Présidence française de l'Union européenne, L'immigration*, in <http://www.touteleurope.fr/fr/actions/construction-europeenne/presidence-de-l-union-europeenne/presentation/infographie-priorites-dates-cles-et-acteurs-de-la-presidence-francaise.html>

2.1.1. Hodnocení ER

Summity dávají hlavní impuls pro rozvoj nových politik a Evropská rada je tímto způsobem zodpovědná za hlavní politická rozhodnutí Unie. Je to opět Evropská rada, kdo iniciuje změny zakládajících smluv v externích otázkách a SZBP, takže jak jsem nastínila v předchozích kapitolách, je to právě ona, kdo primárně umožnil i rozvoj lidských práv ve smyslu rozšiřujících se ustanovení v externí politice lidských práv.

„Po každém svém zasedání předkládá Evropská rada Evropskému parlamentu zprávu o jednání a každoročně informuje písemnou zprávou o pokroku, kterého EU dosáhla.“¹¹⁰
Zprávu o jednání podává každá specificky zaměřená Rada zvlášť.

Jako příklad zohledňování lidských práv Evropskou radou můžeme vzít v současnosti probíhající české předsednictví. V rámci závěrů Rady pro Obecné záležitosti a vnější vztahy¹¹¹ odsuzuje EU například situaci humanitární krize v Zimbabwe: *„Rada rozhodla o prodloužení platnosti omezujících opatření vůči Zimbabwe na další rok a přidala další jména na seznam osob a subjektů, na něž se tato opatření vztahují... Odsuzuje pokračující porušování lidských práv, zejména únosy a zadržování osob uplatňujících demokratické právo na vyjádření nesouhlasu s režimem a osob hájících lidská práva.“¹¹²* Tímto politickým prohlášením vyjadřujícím postoj 27 členských států dává Evropská unie jasně najevo své priority. A je třeba zdůraznit, že se jedná o vyjádření mající větší váhu než tisková zpráva jednoho státu. Touto formou může tedy EU vyjádřit jednotný postoj v ochraně lidských práv, jakožto hodnot, na kterých jako důležitá ekonomická velmoc stojí. Je otázkou, zda a o kolik, je toto vyjádření účinnější než deklarace jiných mezinárodních organizací, jako je třeba OSN.

¹¹⁰ České předsednictví Evropské unie, *Evropská rada*, Datum aktualizace: 12.11.2008, <http://www.eu2009.cz/cz/about-the-eu/eu-institutions-and-bodies/european-council/evropska-rada-536/>, 4. 5. 2009

¹¹¹ České předsednictví Evropské unie, *Závěry Rady*, <http://www.eu2009.cz/cz/news-and-documents/council-conclusions/default.htm>, 4. 5. 2009

¹¹² *Tisková zpráva*, 2920. zasedání Rady pro Obecné záležitosti a vnější vztahy: Obecné záležitosti, 5485/09 (Presse 15), Brusel 26. 1. 2009, str. 2 a 10, in <http://www.eu2009.cz/scripts/file.php?id=15282&down=yes>, 16. 5. 2009

Evropská rada ovšem v první polovině roku 2009 nezůstala pouze u Zimbabwe, podpořila například uzavření Guantanáma, vyzvala strany konfliktu v Gaze k dodržování mezinárodního práva a k plnému respektování lidských práv a důrazně upozornila, že bude sledovat vyšetřování v souvislosti s případným porušením mezinárodního humanitárního práva v tomto konfliktu.¹¹³ Dále podobným způsobem reflektovala situaci v Afghánistánu, Čadu, respektive Darfúru, Bělorusku a dalších zemích. Je patrné, že ať již se jedná o jakoukoli zemi, kde jsou porušována lidská práva, EU to neopomíjí ve zprávě zmínit. Můžeme zde vidět prosazování *mainstreamingu* lidských práv.

Součástí zpráv z jednání Evropské rady jsou i komentáře k volbám uskutečněným v zemích, kde dochází k porušování lidských práv. EU tak nyní například vyslala pozitivní signál ohledně průběhu voleb v Iráku a prohlásila, že ve spolupráci s mezinárodními partnery bude podporovat demokracii a lidská práva v této zemi.¹¹⁴ Opět můžeme vidět, že EU tímto způsobem hodnotí i vnitřní záležitosti států a prosazuje v nich lidská práva.

Zajímavostí může být, že ve svých doporučeních k lepší ochraně lidských práv poukazuje Rada také na nutnost schválit dokumenty jiných mezinárodních organizací či institucí, jako je například Rada Evropy.¹¹⁵ Tento postup dává jistou naději o možné ještě užší spolupráci s dalšími organizacemi na poli lidských práv v budoucnosti.

Evropská rada se nezaměřuje pouze na oblast vně Evropské unie, ale i na její vnitřní záležitosti. V rámci jednání Evropské rady ohledně zaměstnanosti, sociální politiky, zdraví a ochrany spotřebitele, tak například prosazuje nutnost dbát na ochranu práv pracovníků Evropskou komisí. Poukazuje také na nutnost prosazovat práva občanů EU a informovanost o nich.

¹¹³ *Presse Release, 2921st Council meeting on General Affairs and External Relations: External Relations*, Brussels, Rada EU, 26. 1. 2009, 5701/09 (Presse 18), str. 6, <http://www.eu2009.cz/scripts/file.php?id=15280&down=yes>, 19. 4. 2009

¹¹⁴ *Council Conclusions on Iraq, 2925th General affaires Council meeting*, Brusel, Rada Evropské unie, 23. 2. 2009, 2 str., in <http://www.eu2009.cz/scripts/file.php?id=18139&down=yes>, 10. 4. 2009. Podobně postupovala Evropská rada i v případě Srí Lanky, kdy odsoudila porušování lidských práv, únosy, útoky na média a ostatní nepřijatelné praktiky.

¹¹⁵ *Council Conclusions on Sri Lanka, 2925th General affaires Council meeting*, Brusel, Rada Evropské unie, 23. 2. 2009, 2 str., in <http://www.eu2009.cz/scripts/file.php?id=18140&down=yes>, 10. 4. 2009, kde EU poukazuje na potřebu přijetí Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a konvence proti mučení a jinému nelidskému zacházení.

Zajímavým dokumentem jsou závěry předsednictví shrnující vše podstatné, co se během šesti měsíců, kdy daná země předsedala EU podařilo dosáhnout.¹¹⁶

2.2. Komise

„Ochrana základních práv a vytváření Evropského prostoru svobody, bezpečnosti a práva jsou dva vzájemně propojené úkoly, které jsou vlastně dvěma stranami jedné mince.“¹¹⁷

Komise je nadnárodním orgánem složeným z komisařů z jednotlivých zemí, jejichž státní příslušnost ovšem nesmí hrát při výkonu jejich funkce roli. Již od počátku byla koncipována jako orgán nadnárodní a neodvolatelný.

Hlavní role Komise spočívá v jejím monopolu legislativní iniciativy v prvním pilíři, který ovšem přestává být s vývojem Společenství a další integrací monopolem v pravém slova smyslu. Úkolem Komise je přesvědčit Radu a Evropský parlament, že její návrh je užitečný pro rozvoj evropské integrace a že je v souladu se zájmy ES. Zde jsou hlavní občané EU a jejich zájem. *„Během své existence ... Komise plnila roli politického a odborného vedení Společenství...“¹¹⁸* Komise také monitoruje implementaci legislativy, jakmile ji schválí Rada ministrů, kontroluje tedy, zda členské státy neporušují právo ES, což se velmi úzce dotýká lidských práv. Je to tedy právě Komise, která má v ochraně lidských práv důležité postavení, jak v navrhování norem na jejich ochranu, tak v kontrole dodržování práva ES. Komise hraje také nezastupitelnou roli v procesu rozšiřování EU, kdy je to ona, kdo vede s kandidátskými zeměmi vyjednávání o členství. Protože součástí přijetí do EU je nutnost dodržovat ochranu lidských práv a svobod na unijním standardu, Komise má v této oblasti značný vliv na budoucí členské země. Může také předkládat

¹¹⁶ Evropská rada, *Závěry předsednictví (European Council - Presidency Conclusions)*, 1994-2009, http://europa.eu/european-council/index_en.htm, 12. 2. 2009

¹¹⁷ Evropská komise, *Spravedlnost a vnitřní věci – Základní práva (Justice and Home Affairs - Fundamental Rights)*, in http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/rights/fsj_rights_intro_en.htm

¹¹⁸ Pitrová, Markéta; Fiala, Petr, *Evropská unie*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2003, str. 217

doporučení či stanoviska k otázkám týkajícím se zakládajících smluv, tedy i doporučení a stanoviska týkající se lidských práv.

„Jakožto „strážkyně smluv“ zajišťuje provádění nařízení a směrnic přijatých Radou a Parlamentem v členských státech. V případě jejich neuplatňování může Komise podat u Soudního dvora žalobu na zemi, která neplní své povinnosti, aby ji donutila jednat v souladu s právem EU.“¹¹⁹ Z hlediska práv jednotlivce může být Komise adresátem podnětu kvůli neplnění povinností komunitárního práva některým z členských států. Komise také může zasáhnout, pokud se jedná o neplnění a nerespektování rozhodnutí Evropského soudního dvora, a to zejména postoupením případu znovu ESD a navržením finanční pokuty, což opravdu využívá.¹²⁰

Komise je složená z jednotlivých rezortů, tzv. generálních ředitelství¹²¹. Tato ředitelství se zabývají partikulárními oblastmi agendy Evropské unie a dále se člení podle jednotlivých témat, kterými se „úřady“ zabývají. V oblasti ochrany lidských práv je tak relevantní Generální ředitelství pro spravedlnost, svobodu a bezpečnost, které je jedním ze 36 oddělení Komise. Tato oblast agendy EU je poměrně nová a Komise zde sdílí svou legislativní pravomoc se členskými státy. Důvodem je zejména politická citlivost obsahu agendy.

Dalším DG, pod které spadá politika ochrany lidských práv je Generální ředitelství pro vnější vztahy (RELEX - zahraniční vztahy), kde se vytváří hlavně legislativa v rámci politiky EU a třetích zemí.

Nezastavíme se ovšem ani tady, protože otázky lidských práv prolínají i do dalších DG. Jmenovat můžeme Úřad pro spolupráci a pomoc EuropeAid, Humanitární pomoc, DG pro zaměstnanost, sociální věci a rovné příležitosti, DG pro Rozvoj nebo DG pro Obchod.

Evropská komise vydává teritoriální rozvojové programy Evropské unie (*Country Strategy Papers* a *Regional Strategy Papers*)¹²², hodnotící politickou,

¹¹⁹ Rozhodovací trojúhelník, Evropská komise, in http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_4/index_cs.htm

¹²⁰ Pravomoc udělit výši pokuty má Komise v podstatě neomezenou: Jedná se o článek 228/ex 171 „... V takovém případě navrhne paušální částku nebo penále, již je členský stát povinen zaplatit, ve výši, kterou považuje za přiměřenou okolnostem...“, Konsolidované znění smlouvy o Evropské unii, Úřední věstník C 321 E/144, Evropské unie 29. 12. 2006, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:CS:pdf>, 12. 5. 2009

¹²¹ „DG - directorate general“ – generální ředitelství

¹²² *Country Strategy Papers* a *Regional Strategy Papers* jsou strategie rozvojové spolupráce dárce vůči konkrétní přijímající, partnerské zemi (regionu). Tvoří základní materiál pro přípravu projektů

ekonomickou a další situaci v zemích, úroveň spolupráce s ES/EU apod., ve kterých hodnotí také situaci na poli lidských práv a demokratizace. Nebylo tomu tak samozřejmě od počátku, ale nyní poskytuje sekce věnovaná lidským právům podklady pro strategii pomoci vůči dané zemi, což napomáhá pozvolnému vytváření jednotného postoje EU v otázce lidských práv ve třetích zemích.

Pokud jde o samotný rozvoj ochrany lidských práv v rámci EU, byla i Komise jedním z důležitých aktérů. Jako příklad můžeme zmínit zprávu předloženou Evropskému parlamentu v roce 1976, tedy v době, kdy byla politika lidských práv v EU na samém počátku.¹²³ Komise byla také tou institucí, která vyzvala ostatní k přijetí společné deklarace zajišťující respekt lidských práv v roce 1977.¹²⁴ Tehdejší předseda Evropského parlamentu se o tomto dokumentu vyjádřil následovně: „Deklarace představuje pouze první fázi, která předchází kodexu nebo chartě, jež bude obsahovat veškerá občanská, politická, ekonomická a sociální práva občanů členských států.“¹²⁵ Prezident Evropské komise byl dále jedním z představitelů EU, kteří vyhlásili 7. prosince 2000 Listinu základních práv EU, zatím stále jako právně nezávazný dokument. Právně závaznou se Listina stala až 12. listopadu 2007. Společně ji vyhlásili Prezidenti Evropského parlamentu, Rady a Komise na oficiální ceremonii v Evropském parlamentu.

V této kapitole je vhodné zmínit také roli Komise v prosazování *mainstreamingu* lidských práv v EU. Byla to právě tato instituce, která vydala v roce 2001 zprávu adresovanou Radě a Evropskému parlamentu nazvanou „*Role Evropské unie v prosazování lidských práv a demokratizace ve třetích zemích*“.¹²⁶ Komise volá po konzistentnějším a koherentnějším postoji EU k této problematice. Jako základ

rozvojové spolupráce či pomoci pro příslušnou zemi. Blíže viz: *Country Strategy Papers 2007-2013*, in http://ec.europa.eu/external_relations/sp/index_en.htm, *Regional Strategy Papers 2007-2013*, in http://ec.europa.eu/external_relations/sp/region_en.htm

¹²³ *The protection of fundamental rights in the European Community*, Bulletin of the European Communities, Supplement 5/76, Evropská komise - COM(76) 37, 4. 2. 1976, 17 str. in Archive of European Integration, University of Pittsburgh, http://aei.pitt.edu/5377/01/001858_1.pdf, 10. 5. 2009

¹²⁴ *Joint Declaration by the European Parliament, the Council and the Commission*, Evropský parlament, Rada a Komise, Lucemburk, 5. dubna 1977, Úřední věstník C 103, 27. 4. 1977, in [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31977Y0427\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31977Y0427(01):EN:HTML), 16. 5. 2009

¹²⁵ Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 38

¹²⁶ *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – The European Union's Role in Promoting Human Rights and Democratization in Third Countries*, Brusel, 8. května 2001, Evropská komise - COM(2001) 252 final, http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/doc/com01_252_en.pdf, 17. 5. 2009

prohlašuje Listinu základních práv EU, jelikož díky ní může být zajištěna lepší koherence mezi přístupem EU k vnitřní a vnější politice ochrany lidských práv, která evidentně nejen dle Komise samotné chybí.

Evropská komise vydala v posledních dekáдах mnoho zpráv týkajících se lidských práv a demokratizace. Nejedná se v nich primárně o potřebu změny základních politik EU, nýbrž Komise se těmito nástroji snaží zejména dosáhnout lepšího plnění politických cílů EU. Patrná je také snaha o nové či přesnější zaměření politik EU s cílem dosáhnout lepší ochrany lidských práv.¹²⁷

2.2.1. Hodnocení EK

Zřetelná je nezastupitelná role Evropské komise v její legislativní iniciativě. V rámci ochrany lidských práv je Komise autorem vzrůstajícího počtu právních aktů, (viz Příloha 3: Tabulka právních aktů podrobně), ať již jde o nařízení, či pouhá doporučení. Jmenovat můžeme například Rozhodnutí Komise ze dne 16. června 2008 o zřízení Poradního výboru pro rovné příležitosti žen a mužů¹²⁸ nebo Nařízení Komise (ES) č. 675/2008 ze dne 16. července 2008, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1236/2005 o obchodování s některým zbožím, které by mohlo být použito pro trest smrti, mučení nebo jiné kruté, nelidské či ponižující zacházení nebo trestání.¹²⁹

¹²⁷ Například: *The European Union and the External Dimension of Human Rights Policy*, COM (95) 567 final; *The Inclusion of Respect for Democratic Principles and Human Rights in Agreements between the Community and Third Countries*, COM (95) 216 final; *Democratisation, the Rule of Law, Respect for Human Rights and Good Governance: the Challenges of the Partnership between the European Union and the ACP States*, COM (98) 146 final and *Countering Racism, Xenophobia and Anti-Semitism in the Candidate Countries*, COM (99) 256 final, *Communication on EU Election Observation and Assistance*, COM (2000) 191 final.

¹²⁸ *Rozhodnutí Komise ze dne 16. června 2008 o zřízení Poradního výboru pro rovné příležitosti žen a mužů (kodifikované znění) (2008/590/ES)*, Úřední věstník EU, Evropská komise, 18. 7. 2008, 5 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:190:0017:0021:CS:PDF>, 15. 3. 2009

¹²⁹ *Nařízení Komise (ES) č. 675/2008 ze dne 16. července 2008, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1236/2005 o obchodování s některým zbožím, které by mohlo být použito pro trest smrti, mučení nebo jiné kruté, nelidské či ponižující zacházení nebo trestání*, Úřední věstník EU, Evropská komise, 17. 7. 2008, 5 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:189:0014:0018:CS:PDF>, 3. 4. 2009

Ve strategických cílech v období 2005 – 2009¹³⁰ Komise jsou lidská práva zmiňována v souvislosti s vnější i vnitřní politikou EU. Komise zde zmiňuje cíl podpory mezinárodního rozvoje a růstu, ovšem bez toho, aby byl opomenut závazek ochrany lidských práv. Ve vztahu k vnitřní politice EU uvádí dokument závazek institucí EU chránit majetek a život občanů Unie, jako jeden z klíčových úkolů pro tyto instituce vůbec. Občanům by měl být zajištěn řádný přístup ke spravedlnosti a základním právům v rámci celé Evropské unie. Dále Komise také zmiňuje migrační a azylovou politiku a nutnost bojovat proti obchodu s lidmi. Dokument ovšem není konkrétnější a uvádí pouze obecné směřování.

Zřejmě v souvislosti s problémy dosáhnout společného postoje vzhledem k světovým událostem uvádí Komise, že : „*Politický vliv EU by se měl vyrovnat s její ekonomickou vahou. Aby byl tento cíl dosažen, musí Unie dosáhnout větší politické koherence ve svém zahraničním působení: koherence mezi různými částmi vnější politiky; koherence mezi vnitřními a vnějšími politikami; a koherence mezi aktivitami Unie nebo členských států bilaterálně.*“¹³¹ To je postoj pro ochranu lidských práv poměrně zásadní, protože Komise se zde v rámci větší koherence mezi vnitřní a vnější politikou EU dovolává jejího sjednocení. V oblasti lidských práv je to úkol důležitý, protože EU je často za rozdíly kritizována.¹³²

Komise je přesvědčena, že „*Ochrana základních práv a boj proti diskriminaci musí zaujmout čelní místo v rámci evropských aktivit...Zabezpečení rovných práv pro všechny občany i boj proti diskriminaci včetně rovnosti pohlaví by měly být nedílnou součástí všech evropských aktivit. Evropa by měla být celosvětovým měřítkem pro praktické uplatňování základních práv.*“¹³³

¹³⁰ *Strategic objectives 2005 – 2009, Europe 2010: A Partnership for European Renewal, Prosperity, Solidarity and Security, Communication from the President, in agreement with Vice-President Wallström, Brusel, 26. 1. 2005, Evropská komise - COM(2005) 12 final, 13 str., in http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0012en01.pdf, 20. 3. 2009*

¹³¹ *Strategic objectives 2005 – 2009, Europe 2010: A Partnership for European Renewal, Prosperity, Solidarity and Security, Communication from the President, in agreement with Vice-President Wallström, Brusel, 26. 1. 2005, Evropská komise - COM(2005) 12 final, str. 11, in http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0012en01.pdf, 20. 3. 2009*

¹³² EU byla například kritizována, že po kandidátských státech požaduje přísnější kritéria ochrany lidských práv, než jaká uplatňuje uvnitř, respektive jaká uplatňují jednotlivé členské státy. Viz například: Sadurski, Wojciech, *Charter and Enlargement*, European Law Journal, Vol. 8, No. 3, Zář 2002, například str. 343

¹³³ *Strategic objectives 2005 – 2009, Europe 2010: A Partnership for European Renewal, Prosperity, Solidarity and Security, Communication from the President, in agreement with Vice-President Wallström, Brusel, 26. 1. 2005, Evropská komise - COM(2005) 12 final, str. 9, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/>*

Dokument v návaznosti na situaci v EU kolem roku 2005 uvádí, že „*Evropa je...na křižovatce. Unie musí Evropanům ukázat nový smysl, že chápe výzvy budoucnosti a že má dobré strategie, jak jim čelit.*“¹³⁴ To platí i v oblasti lidských práv, protože ta jsou jednou z centrálních hodnot, na které EU stojí, a jednotná strategie na jejich ochranu bude zřejmě v budoucnosti potřebná.

Pokud jde o vnější politiku, zásadním zdrojem o práci Komise jsou výroční zprávy DG RELEX o její činnosti. V posledně zveřejněném reportu Komise hodnotí výsledky své práce za rok 2007: „*Otázky demokracie a lidských práv byly mainstreamovány do vnějších politik EU a programů stejně jako do country a regional strategy papers na období 2007-2013, a programy se čím dál více zabývají otázkou lidských práv a demokracie včetně participace občanské společnosti jako prioritou v country strategies (CSPs).*“¹³⁵ Pokud jde o zahrnutí otázky lidských práv do politik EU, jako příklad za rok 2007 může sloužit společná smlouva EU a Afriky na strategickém partnerství.¹³⁶ Komise se také aktivně účastnila dialogů a konzultací se třetími zeměmi ohledně lidských práv, jejichž počet se stále zvyšuje. Také se podílela spolu s předsednictvím a Radou na přípravě Výroční zprávy o lidských právech, jejíž předmluva byla poprvé napsána společně komisařkou Ferrero-Waldner, Vysokým představitelem Solanou a portugalským ministrem zahraničních věcí Amadem, což ukazuje zvyšující se tendenci spolupracovat s ostatními institucemi a představiteli na klíčových dokumentech o lidských právech.

V oblasti organizace volebních pozorovacích misí spolupracovala Komise pravidelně s Evropským parlamentem. S Radou pracovala dále na společném programu dialogu o lidských právech. Pokračovala také v práci na prosazování obecných zásad lidských práv EU spolu s ostatními institucemi EU.

en/com/2005/com2005_0012en01.pdf, 20. 3. 2009

¹³⁴ *Strategic objectives 2005 – 2009, Europe 2010: A Partnership for European Renewal, Prosperity, Solidarity and Security, Communication from the President, in agreement with Vice-President Wallström*, Brusel, 26. 1. 2005, Evropská komise - COM(2005) 12 final, str. 2, in http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0012en01.pdf, 20. 3. 2009

¹³⁵ *DG External Relations 2007 Annual Activity Report, AAR 2007 DG RELEX – final*, Evropská Komise, 7. 4. 2008, str. 19, in http://ec.europa.eu/atwork/synthesis/aar/doc/relex_aar.pdf, 16. 4. 2009

¹³⁶ *International agreement: the Africa-EU Strategic Partnership: A Joint Africa-EU Strategy and Plan of action*, in *DG External Relations 2007 Annual Activity Report, AAR 2007 DG RELEX – final*, Evropská Komise, 7. 4. 2008, str. 21, in http://ec.europa.eu/atwork/synthesis/aar/doc/relex_aar.pdf, 16. 4. 2009

Právní servis ve své výroční zprávě za rok 2007 zase zdůrazňuje své dvě hlavní priority, kterými je snaha zlepšit kvalitu legislativy a ochrana základních práv ve všech aktivitách Evropské unie, a to hlavně v administrativní a jurisdikční proceduře, kterých se Komise účastní.¹³⁷

Problémem stále zůstává relativně nízká informovanost občanů o činnosti Komise. Důvěra v Evropskou komisi se v posledních výzkumech pohybuje kolem 47%, což je méně než polovina občanů.¹³⁸ Toto číslo je víceméně stabilní, navíc „Důvěra v evropské instituce zůstává docela stabilní, ale tendence nevěřit jim vzrůstá.“¹³⁹

Pokud tedy má vzniknout společná politika ochrany lidských práv, bylo by třeba, aby aktivity Komise na tomto poli byly zřetelněji prezentovány občanům, ale také zemím mimo EU, mezinárodním organizacím apod. Jelikož má Komise v členských státech zastoupení na lokální úrovni, existuje zde poměrně velký prostor i nástroje k vytvoření bližšího vztahu k občanům EU. Na poli mezinárodním je to Komise, kdo má například výhradní právo jednat jménem EU s OSN a WTO, kde tedy její delegace mohou ochranu lidských práv lépe prezentovat. Je-li to právě Komise, kdo iniciuje zásadní právní akty týkající se lidských práv, měla by tomu odpovídat i její pozice v očích obyvatel EU. Navíc „....Komisi jsou stále častěji svěřovány delegované pravomoci...a legitimnost její činnosti nemůže být přímo vystopována jako k demokraticky zvolenému...orgánu. Proto jsou třeba dodatečné prostředky zvyšování legitimacy, jako například transparentnější a více inklusioní rozhodovací procedury.“¹⁴⁰

Pokud jde o strategii na rok 2010, Komise ve své zprávě Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů sděluje hlavní politické priority na další rok a komentuje změny, jichž bude třeba dosáhnout. Pokud jde o oblast lidských práv, dotkne se jí zejména to, zda členské státy ratifikují Lisabonskou smlouvu či nikoli. „Rok 2010 bude prvním rokem provádění stockholmského programu v prostoru svobody, bezpečnosti a práva... Ochrana

¹³⁷ *Rapport d'activité 2007 Service juridique*, Evropská komise, aar 2007 sj – final, 31. 3. 2008, str. 5

¹³⁸ *Eurobarometr 70, Public opinion in the European Union, First results*, Fieldwork: October - November 2008, Evropská komise, Prosinec 2008, str. 38, in http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb70/eb70_first_en.pdf, 12. 5. 2009

¹³⁹ *Eurobarometr 70, Public opinion in the European Union, First results*, Fieldwork: October - November 2008, Evropská komise, Prosinec 2008, str. 38, in http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb70/eb70_first_en.pdf, 12. 5. 2009

¹⁴⁰ Kaňska, Klara, *Towards Administrative Human Rights in the EU. Impact of the Charter of Fundamental Rights*, *European Law Journal*, Vol. 10, No. 3, May 2004, str. 299

*základních práv zůstane jádrem činnosti EU, zejména pokud jde o ohrožené skupiny jako děti... Jako nezbytné se mohou ukázat nové iniciativy pro zabezpečení ochrany soukromí v globalizovaném světě.*¹⁴¹ Komisi také čeká v příštích letech velmi náročné období pokud jde o nové úkoly, které přinese například zmiňovaný Stockholmský program.

2.3. Evropský parlament

Tím, kdo má v komunitární ochraně lidských práv významné pravomoci je Evropský parlament, který o problematice lidských práv sestavuje zprávy a prohlášení. Podíváme-li se na historii, Evropský parlament se stal institucí, jejímž prostřednictvím Altiero Spinelli, italský poslanec, představil svůj federalismem inspirovaný návrh Smlouvy o Evropské unii. Spinelliho záměr byl, aby se Evropa stala „...něčím méně, než je Švýcarsko dnes, ale něčím více, než byly Spojené státy neprodleně po konci války za nezávislost.“¹⁴² Součástí návrhu bylo ustanovení o základech Unie postavených na právech a svobodách jednotlivce.¹⁴³ Přestože se jedná o návrh starý několik desítek let, Evropská unie se v současné době dostala na stupeň, který mu dosti odpovídá. Příkladem může být žádost vytvoření vlastního katalogu lidských práv, která je vyjádřená v článku 4, odstavci 3 zmíněného dokumentu, který v současné době reprezentuje Listina základních práv EU.

Určité výsadní postavení Evropského parlamentu vzhledem k občanům EU je dáno jeho statusem jediné přímo volené instituce v rámci EU. Je tak vnímán jako nejdemokratičtější ustanovovaná instituce. Paradoxní může být, že průzkumy důvěry v instituce EU ani Evropskému parlamentu příliš nepřejí, jelikož počet osob, které mu věří, se pohybuje kolem 51%, což je skoro stejné jako v případě Evropské komise.¹⁴⁴

¹⁴¹ *Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů*, Roční politická strategie na rok 2010, Evropská komise - KOM(2009) 73 v konečném znění, 18. 2. 2009, str. 6, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0073:FIN:CS:PDE>, 16. 5. 2009

¹⁴² Arias, Juan, *Altiero Spinelli, the 'prophet of European Union', believes European political unity is not far off*, El País. 19. 03. 1984, in CVCE - Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe, www.ena.lu, 16. 5. 2009

¹⁴³ Spinelli, Altiero, *Draft Treaty establishing the European Union*, Spinelli's Footesteps, Contact: Mikael Böök (book@kaapeli.fi), 1984, in <http://www.spinellisfootsteps.info/treaty/4.html>, 12. 5. 2009

Přestože v původní podobě dané zakládajícími smlouvami neměl EP velké rozhodovací pravomoci, postupně se vypracoval, jak je známo, na instituci, která má „...ve většině případů stejný vliv na hlasování o tom, zda bude návrh Evropské komise schválen či nikoliv,“¹⁴⁵ jako Rada EU. V rámci rozpočtu má výlučné právo schvalovat jej na základě doporučení Rady, jedná se tedy již i o značný vliv na finanční stránku Společenství.

Evropský parlament má své stálé pracovní výbory a další výbory ke specifickým otázkám. Z nich je k našemu tématu důležitý Podvýbor pro lidská práva spadající pod Výbor pro zahraniční věci, ale i další výbory, jichž se problematika lidských práv dotýká. Prostřednictvím Podvýboru pro lidská práva vydává Evropský parlament tisková prohlášení k situaci na poli lidských práv, reporty, reporty delegací, či rozhodnutí. Dalším důležitým výborem je Výbor pro Občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci. Zabývá se lidskými právy a základními svobodami na území Evropské unie. Základem pro jeho práci je Listina základních práv EU.

Členové parlamentu volí Evropského veřejného ochránce práv. K dalším právům EP patří, jako v mnoha jiných národních parlamentech, pravomoc jmenovat vyšetřovací komisi, pokud existuje podezření, že bylo porušeno evropské právo. Evropský parlament má pravomoci i ve vztahu k volbám ve třetích zemích: „Pravidelně diskutuje otázky lidských práv a posílá své pozorovatele po celém světě, aby dohlíželi na to, aby volby probíhaly svobodně a spravedlivě.“¹⁴⁶

V novější historii lze ve vztahu k právům jednotlivců jako novou kvalitu v ochraně lidských práv vnímat ustanovení dané článkem 194/ex 138d Smlouvy o EU, kde je stanoveno petiční právo k Evropskému parlamentu. Důležitý je zejména fakt, že tak může učinit nejen občan EU, ale i „... každá fyzická osoba s bydlištěm nebo právnická osoba se statutárním sídlem v některém členském státě.“¹⁴⁷

¹⁴⁴ Eurobarometr 70, Public opinion in the European Union, First results, Fieldwork: October - November 2008, Evropská komise, Prosinec 2008, str. 41, in http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb70/eb70_first_en.pdf, 12. 5. 2009

¹⁴⁵ Pajac, P., Rossiter, T. (ed.), *O Evropské unii*, Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, Praha, 2000, Kapitola Rada EU

¹⁴⁶ *European Parliament*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, Generální ředitelství pro komunikaci Evropského parlamentu, 2008, str. 4

¹⁴⁷ *Konsolidované znění smlouvy o Evropské unii*, Úřední věstník C 321 E/144, Evropské unie 29. 12. 2006, str. 133, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?>

Výbor parlamentu jednak zveřejňuje zprávy o Výročních zprávách EU a jednak své vlastní zprávy o lidských právech. Jednou z nejnovějších je Zpráva o stavu dodržování základních práv v Evropské unii v letech 2004–2008.¹⁴⁸

Evropský parlament každoročně uděluje cenu Andreje Sacharova za svobodu myšlení. Tato cena je na památku pana Sacharova, bojovníka za lidská práva, udělována od roku 1988 významným osobnostem a organizacím v boji za lidská práva a základní svobody, proti netoleranci a útlaku.¹⁴⁹ Je udělována každý rok dne 10. prosince na výročí podepsání Všeobecné deklarace lidských práv OSN.

Důležitým prohlášením je Prohlášení o základních právech a základních svobodách, ve kterém poslanci vyjadřují odhodlání vytvořit právně závazný nástroj Společenství, garantující respektování lidských práv.¹⁵⁰

Pokud jde o vztah s občany, odpovídá EP, stejně jako ostatní instituce, pravidelně na jejich dotazy. Zajímavou funkcí, která byla vytvořena v roce 1987 je post Zprostředkovatele Evropského parlamentu pro případy mezinárodních únosů dětí jejich rodiči.¹⁵¹

2.3.1. Hodnocení EP

Pokud jde o pravomoc Evropského parlamentu vydávat zprávy, můžeme v této souvislosti zmínit například jeho pravidelnou zprávu k Výroční zprávě EU o lidských právech. Evropský parlament zde může nejen vyjádřit s výroční zprávou souhlas, ale také ji dosti značně kritizovat. Zatímco v předchozích letech vyjadřoval EP spíše svůj souhlas, podíváme-li se na jeho komentář z 8. května 2008 (k Výroční zprávě z roku 2007), můžeme se dočíst, že EP „*Lituje skutečnosti, že Evropská unie je*

[uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:CS:pdf](#), 12. 5. 2009

¹⁴⁸ *Zpráva o stavu dodržování základních práv v Evropské unii v letech 2004–2008*, (2007/2145(INI)), Výbor pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci, Evropský parlament, 5. 12. 2008, 32 str., in <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2008-0479&format=XML&language=CS>

¹⁴⁹ *Sacharovova cena za svobodu myšlení*, Evropský parlament, <http://www.europarl.europa.eu/parliament/archive/staticDisplay.do?language=cs&id=1003>

¹⁵⁰ *Evropská unie od A do Z- Příručka evropské integrace*, Univerzita Karlova, Vydavatelství Karolinum, Praha 1996, str. 211

¹⁵¹ *Úloha zprostředkovatele pro případy mezinárodních únosů dětí jejich rodiči*, <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=154&pageRank=2&language=CS>

*stále daleko od uskutečňování koherentní a efektivní politiky podpory a šíření lidských práv ve světě a zdůrazňuje, že je třeba provádět takovou politiku účinněji. Považuje za nutné uskutečnit značný pokrok, aby byl dosažen striktní soulad s existujícími ustanoveními EU o lidských právech.*¹⁵² Ve stejném dokumentu volá EP po posílení Společné zahraniční a bezpečnostní politiky a kritizuje skutečnost, že tento proces často blokuje národní zájmy států. Vyzývá také Radu a Komisi, aby podnikly kroky k tomu, aby EU byla schopná pružněji a rychleji reagovat na porušování lidských práv ve světě. Zde je jako jeden z nástrojů zmiňován *mainstreaming* lidských práv a jeho striktní implementace do smluv a jednání se třetími zeměmi.

*„Významným aspektem činnosti Parlamentu jsou usnesení o konkrétních případech porušování lidských práv v určitých zemích, a zejména o jednotlivých případech vyvolávajících znepokojení, která se projednávají během měsíčních plenárních rozprav o naléhavých tématech.*¹⁵³ Poměrně silný hlas má EP i v pravomoci vydávat rozhodnutí týkající se lidských práv (nejčastěji v rámci agendy Podvýboru pro lidská práva). Můžeme zmínit například jeho odsouzení vyhoštění neziskových organizací z Darfúru v březnu tohoto roku, kdy *„...žádá vládu Súdánu, aby neprodleně vzala zpět své rozhodnutí...“* vyhostit 13 humanitárních organizací.¹⁵⁴

Ve svých prohlášeních ke stavu lidských práv ve světě uvádí parlament často nutnost respektovat základní lidská práva uvedená v Listině základních práv EU.¹⁵⁵

Evropský parlament se značně zasazuje o prosazování všech hlavních témat obecných zásad, jež jsou zmíněna v předchozí kapitole, tedy vystupuje aktivně například proti trestu smrti. Je to také EP, kdo aktivně podporuje vznik mezinárodních soudů, tedy i Mezinárodního trestního soudu.

¹⁵² European Parliament resolution of 8 May 2008 on the Annual Report on Human Rights in the World 2007 and the European Union's policy on the matter (2007/2274(INI)), P6_TA-PROV(2008) 0193, in <http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/publicationsCom.do?language=EN&body=DROI>, 16. 5. 2009

¹⁵³ Výroční zpráva EU o lidských právech 2008, 14146/2/08, REV 2, Rada Evropské unie, Brusel 27. 11. 2008 (4. 12), str. 49, in <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/st14146-re02.cs08.pdf>, 22. 1. 2009

¹⁵⁴ European Parliament resolution of 12 March 2009 on expulsions of NGOs from Darfur, P6_TA-PROV(2009) 0145, <http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/publicationsCom.do?language=EN&body=DROI>, 16. 5. 2009

¹⁵⁵ Například: European Parliament resolution of 4 December 2008 on the situation of women in the Balkans (2008/2119 (INI)), P6_TA-PROV(2008) 0582, in <http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/publicationsCom.do?language=CS&body=DROI>

Jednou z možností, kterou může na obranu lidských práv v zemích mimo EU aktivně využít je „...pravomoc odmítnout souhlas, který je nezbytný k uzavření významných dohod se třetími zeměmi, konstatuje-li porušování lidských práv a demokratických zásad. [EP] Rovněž vyžaduje přísné dodržování klauzulí týkajících se lidských práv, které jsou do těchto dohod systematicky zařazovány a které stanoví, že tyto dohody mohou být v krajních případech vypovězeny.“¹⁵⁶

Evropský parlament může politicky působit na Evropskou komisi a Radu, aby rozvinuly dosavadní politiky, nebo vytvořily politiky nové. EP se také postavil za ochranu lidských práv v boji proti terorismu: „Členové parlamentu věří, že boj proti terorismu musí respektovat svobody jednotlivce tak, aby nenarušil základní hodnoty Evropské demokracie.“¹⁵⁷

Parlament sehrál klíčovou roli při založení Evropské agentury pro základní práva a spolupracuje také s dalším aktérem ochrany práv v EU: Evropským inspektorem ochrany údajů.

Určitým problémem zůstává určitá netečnost k EU a její agendě ze strany části evropské společnosti. Ve volbách do Evropského parlamentu volil méně než jeden ze dvou občanů EU, což je účast nižší, než by si EU přála. U značné části populace stále převažuje pocit vzdálenosti mezi tím, co se rozhoduje v Bruselu, a co se děje v místě, kde člověk žije a pracuje. Na podzim 2008 si 34 % občanů EU myslelo, že Evropská unie se ubírá špatným směrem.¹⁵⁸ To může být sice do určité míry dáno zhoršující se ekonomickou situací kvůli hospodářské krizi, nicméně na konci roku 2007 to bylo 23% a v roce 2008 25%, což je stále kolem čtvrtiny obyvatel.

2.4. Rada Evropské unie

¹⁵⁶ *Demokratické volby a lidská práva v mezinárodních dohodách*, Evropský parlament, <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=69&pageRank=3&language=CS>

¹⁵⁷ *European Parliament*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, Generální ředitelství pro komunikaci Evropského parlamentu, 2008, str. 14

¹⁵⁸ QA11: „At the present time, would you say that, in general, things are going in the right direction or in the wrong direction in...- % EU“, *Eurobarometr 70, Public opinion in the European Union, First results*, Fieldwork: October - November 2008, Evropská komise, Prosinec 2008, str. 28, in http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb70/eb70_first_en.pdf, 12. 5. 2009

Důležitost této instituce je na první pohled zřejmá. Rada EU tvoří spolu s Komisí a Evropským parlamentem vzájemně provázaný institucionální trojúhelník. Na základě obecných cílů formulovaných Evropskou radou je to ona, kdo přijímá legislativní návrhy. Rozhoduje však o mnoha dalších klíčových otázkách, stále častěji se tak děje ve spolupráci s Evropským parlamentem. Tímto způsobem ovlivňuje Rada výrazně také úpravy v oblasti lidských práv.

Rada, na rozdíl od Evropské komise, rozhoduje v rámci všech tří „pilířů“ EU, mísí v sobě prvky národní a nadnárodní. Dělí se o výkonnou pravomoc s Evropskou komisí. V oblasti zákonodárné a ohledně rozpočtu, je to zase Evropský parlament, který s ní spolupracuje. Předseda Rady je jako reprezentativní osoba zavázán k tomu, aby deklaroval příslušnost ES/EU k základním hodnotám na jednáních, schůzkách a na mezinárodních mítincích. Na poli ochrany lidských práv je důležitá její role orgánu, který schvaluje použití sankcí vůči třetím zemím.

Zasedání Rady na nejvyšší úrovni předchází dlouhodobý proces příprav, a to na úrovni pracovních skupin samotné Rady, ale i Komise, či na úrovni výborů Rady. Otázky jsou tedy připravovány velmi podrobně, a tak se na druhou stranu projednávají až se značným časovým odstupem, což představuje určité omezení. Dalším limitem je nutnost konsensu.

Resortní formy Rady ministrů se zabývají specifickými odbornými otázkami z agendy Rady. „*Frekvence zasedání jednotlivých podob Rady odpovídá vývoji příslušných sektorů...*“¹⁵⁹ Žádná z resortních forem se však nezabývá výslovně lidskými právy. Nejblíže je jí asi oblast „*Zaměstnanost, sociální politika, zdraví a ochrana spotřebitele*“. V této resortní formě se zasedání Rady účastní i ministři pro rovné příležitosti. Do jisté míry prolíná problematika lidských práv také do agendy „*Spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí*“¹⁶⁰.

Jednou z pravomocí Rady je rozhodnout na základě ustanovení daných zakládajícími smlouvami, respektive jejich novelizací, o sankcích za porušování základních práv ze strany členského státu:

¹⁵⁹ Pitrová, Markéta; Fiala, Petr, *Evropská unie*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2003, str. 194

¹⁶⁰ *Spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí* (SVV), in <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=249&lang=cs>, *Zaměstnanost, sociální politika, zdraví a ochrana spotřebitele*, in <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=411&lang=cs>

„1. Na odůvodněný návrh jedné třetiny členských států, Evropského parlamentu nebo Komise může Rada většinou čtyř pětin svých členů po obdržení souhlasného stanoviska Evropského parlamentu rozhodnout, že existuje zřejmé nebezpečí, že některý členský stát závažně poruší zásady uvedené v čl. 6 odst. 1, a podat tomuto členskému státu vhodná doporučení. Před přijetím tohoto rozhodnutí vyslechne Rada daný členský stát a může stejným postupem požádat nezávislé osobnosti, aby v přiměřené lhůtě předložily zprávu o situaci v daném členském státě. Rada pravidelně přezkoumává, zda důvody, které ji k takovému rozhodnutí vedly, stále trvají.“¹⁶¹

Pokud jde o další pravomoci Rady v oblasti základních práv, Rada vydává právní akty s dopadem na práva jednotlivce. Nařízení Rady mající přímý účinek jsou jedním z příkladů, jak může být díky sekundární legislativě umožněno jednotlivcům domáhat se svých práv.¹⁶² Pokud jde o směrnice, Evropský soudní dvůr „...ve své rozhodovací praxi...v řadě judikátů přímý účinek směrnicím přiznal, avšak v omezené míře a po splnění určitých předpokladů.“¹⁶³ Problém v přímé účinnosti směrnic spočívá zejména v jejich povětšinou obecné formulaci a ne zcela dostatečné konkrétnosti kvůli předpokladu jejich transpozice členskými státy. Pokud stát ovšem netransponuje směrnici v dané lhůtě či rozsahu, může se jednotlivec obrátit na Evropský soudní dvůr s žádostí o náhradu vzniklé škody. Řada směrnic se zabývá zákazem diskriminace a principem rovnosti (čerpají zejména z článku 12/ex6 a 141/ex 119 Smlouvy ES), dále právem volného pohybu, sociálními právy a právy spotřebitele.

Doc. Šišková předpokládá následující vývoj: „Máme za to, že sekundární legislativa zůstane hlavním zdrojem definice, zpřesnění a konkretizace jednotlivých práv individua i po nabytí právní závaznosti Listiny, jelikož tento ucelený katalog...je způsobilý artikulovat práva jen velice obecně, rámcově a stručně...“¹⁶⁴ Sekundární legislativa

¹⁶¹ Konsolidovaná verze Smlouvy o Evropské unii (ve znění smlouvy z Nice), Odbor komunitárního práva (pro pracovní potřebu Ministerstva zahraničních věcí České republiky), Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, str. 6, in http://www.euroskop.cz/gallery/2/760-smlouva_o_eu.pdf, 12. 5. 2009

¹⁶² Nařízení Rady (EHS) č. 2434/92 ze dne 27. července 1992, kterým se mění část druhá nařízení (EHS) č. 1612/68 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství, Úřední věstník L 245, Rada EU, 26. 8. 1992, 2 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:05:02:31992R2434:CS:PDF>, 3. 4. 2009

¹⁶³ Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 66

¹⁶⁴ Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 72

v každém případě zůstává jedním ze základů zlepšování ochrany a rozšiřování lidských práv v EU.

2.4.1. Hodnocení Rady EU

Jak je patrné z předešlé kapitoly, Rada EU ovlivňuje ochranu lidských práv v rámci ES/EU na více úrovních. Na jedné úrovni schvaluje evropské právní předpisy, čím dál častěji spolu s Evropským parlamentem, což může pomáhat ke snižování „demokratického deficitu“¹⁶⁵ EU. Její role na poli lidských práv spočívá dále také v pravomoci uzavírat mezinárodní smlouvy mezi EU a dalšími zeměmi nebo mezinárodními organizacemi.

Jednotlivé rezortní formy Rady vydávají tiskové zprávy k aktuálním otázkám uvnitř EU i mimo ni. Rada v nich pravidelně referuje k lidským právům a jejich dodržování, podpoře a prosazování. Například na konci dubna přijala Rada společný postoj k prodloužení restriktivních opatření vůči Barmě za stálé porušování základních práv.¹⁶⁶ Formou těchto prohlášení a stanovisek dává Rada najevo svůj postoj vůči porušování lidských práv ve světě.

Tím, že má pravomoc rozvíjet Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, ovlivňuje začleňování ochrany lidských práv v externích aktivitách Evropské unie. V této souvislosti vydává „Výroční zprávu Rady pro Evropský parlament o hlavních hlediscích a strategických rozhodnutích SZBP“.¹⁶⁷ V části výroční zprávy věnované lidským právům hodnotí Rada dosažené výsledky. Zpráva za rok 2007 tak například uvádí, že „...EU intenzivněji prosazovala začlenění otázky lidských práv do svých obecných nástrojů zahraniční politiky. Pokud jde o priority, EU zahájila proces přezkumu obecných zásad a přijala opatření pro další posílení jejich provádění.“¹⁶⁸ Zpráva dále pozitivně

¹⁶⁵ Demokratický deficit, základní údaje viz například *Europa-Glossary*, in http://europa.eu/scadplus/glossary/democratic_deficit_en.htm

¹⁶⁶ *Tisková zpráva*, 2938. zasedání Rady pro Obecné záležitosti a vnější vztahy, Obecné záležitosti, 9097/09 (Presse 97), Lucemburk, 27. 4. 2009, 16 str.

¹⁶⁷ Zde se Rada zabývá jak prioritami v zeměpisných oblastech, tak prioritami horizontálními a institucionálními. Viz například *Výroční zpráva Rady pro Evropský parlament o hlavních hlediscích a strategických rozhodnutích SZBP 2007*, Rada Evropské unie, 2008, 107 str., in http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/CS_PESC.pdf, 15. 5. 2009

¹⁶⁸ *Výroční zpráva Rady pro Evropský parlament o hlavních hlediscích a strategických rozhodnutích SZBP 2007*, Rada Evropské unie, 2008, str. 74, in <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/>

hodnotí rozšíření zahájených dialogů, konzultací a angažovaných diskusí o lidských právech se zeměmi mimo EU. Rada usiluje o zvýšení účinnosti těchto lidsko-právních dialogů a podniká k tomu aktivní kroky.¹⁶⁹ Ve zprávě je zmíněno i začlenění Listiny základních práv do Lisabonské smlouvy. Rada hodnotí, že Listina potvrzuje práva, svobody a zásady uznávané Unií a tato práva zviditelňuje. V rámci ochrany práv ve třetích zemích přijala Rada v roce 2005 důležité závěry shrnující úroveň dosažené implementace politiky EU v oblasti lidských práv a demokratizace.¹⁷⁰

V rámci prostoru svobody, bezpečnosti a práva koordinuje Rada spolupráci vnitrostátních soudů a policejních složek v trestních věcech. V roce 1987 byla vytvořena pracovní skupina Rady ohledně lidských práv s účelem mít pod dohledem všechny aspekty externích akcí EU v oblasti lidských práv. Její mandát byl rozšířen v roce 2003 tak, že nadále zahrnuje i aktivity v prvním pilíři.¹⁷¹ Na jednání této skupiny mohou být přizváni také zástupci občanské společnosti, což se pravidelně uskutečňuje. Ve vytvoření této skupiny můžeme spatřovat vzrůstající snahu Rady koordinovat a konsolidovat lidsko-právní aktivity Evropské unie.

Rada v roce 2004 přivítala vytvoření postu vysokého představitele pro lidská práva v oblasti SZBP a vnímá jej jako „...příspěvek k soudržnosti a kontinuitě politiky EU v oblasti lidských práv, s přihlédnutím k odpovědnosti Komise.“¹⁷²

Rada pravidelně spolupracuje v oblasti lidských práv s Evropským parlamentem, hlavně skrze nedávno vytvořený Podvýbor pro lidská práva a také

[CS_PESC.pdf](#), 15. 5. 2009

¹⁶⁹ „Od září 2007 se Rada zamýšlela nad tím, jak zvýšit účinnost těchto dialogů. Sekretariát Rady a Komise v této souvislosti připravují dokument o dialozích EU o lidských právech se třetími zeměmi. Dne 19. září 2007 se v Bruselu konalo první setkání vyšších úředníků v oblasti lidských práv mezi trojkou Africké unie a trojkou Pracovní skupiny pro lidská práva...Bylo to poprvé, kdy EU jako subjekt zahájila dialog o lidských právech s jiným subjektem než se státem.“, in Výroční zpráva Rady pro Evropský parlament o hlavních hlediscích a strategických rozhodnutích SZBP 2007, Rada Evropské unie, 2008, str. 75, in http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/CS_PESC.pdf, 15. 5. 2009

¹⁷⁰ *Human rights and democratisation in third countries - Council conclusions*, in Press Release, 2700th Council Meeting, General Affairs and External Relations, 14960/05 (Presse 317), Rada EU, Brusel, 12. 12. 2005, 36 str., in <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st14960.en05.pdf>, 21. 2. 2009

¹⁷¹ Blíže k pracovní skupině o lidských právech (Human Rights Working Group) v *Mandate for the EPC - Working Group on Human Rights*, Rada EU, 2003, 4 str., in http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/COHOM_mandates.pdf, 13. 5. 2009

¹⁷² *Zasedání Evropské rady v Bruselu ve dnech 16. a 17. prosince 2004*, Závěry předsednictví, 16238/1/04 REV 1, CONCL 4, Brusel, 1. 2. 2005, str. 18, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/83201.pdf, 24. 2. 2009

s Evropskou komisí. Pokud jde o mezinárodní rovinu, pravidelně pracuje s Radou Evropy, OBSE a OSN.

V oblasti bezpečnosti a obrany se Rada také věnuje lidským právům. „Zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie“ z prosince 2008 jasně zmiňuje, že EU usiluje „...o vybudování lidské bezpečnosti snížením chudoby a nerovností, prosazováním řádné správy věcí veřejných a lidských práv, podporou rozvoje a řešením základních příčin konfliktů a nejistoty.“¹⁷³ I v boji proti terorismu jsou dlouhodobě akcentována lidská práva jako základ, ze kterého není možné ustoupit.

Také strategie v oblasti rozvoje dlouhodobě počítá s podporou lidských práv a rovnosti, což má jít ruku v ruce s ekonomickým rozvojem. Důraz je kladen také na výše zmiňovanou lidskou bezpečnost: „Při veškeré činnosti v této oblasti, mise EBOP nevyjímaje, se musíme soustředit na otázky lidských práv, a to pomocí přístupu zaměřeného na lidi, jenž odpovídá konceptu lidské bezpečnosti.“¹⁷⁴ Lidská práva mají být základní hodnotou pro spolupráci s OSN, OBSE, USA a Ruskem. EU by měla „...více usilovat o posílení mezinárodní spravedlnosti a lidských práv.“¹⁷⁵ Její pozice důležitého ekonomického hráče v mezinárodním systému jí k tomu dává značné možnosti.

2.5. Graf II – Právní akty institucionálního trojúhelníku – „Lidská práva“

Následující graf názorně zobrazuje právní akty třech klíčových institucí vztahující se přímo k lidským právům mezi lety 1995 a 2009.¹⁷⁶ Graf zřetelně ukazuje vzrůstající počet právních aktů vztahujících se k lidským právům od roku 1995 do

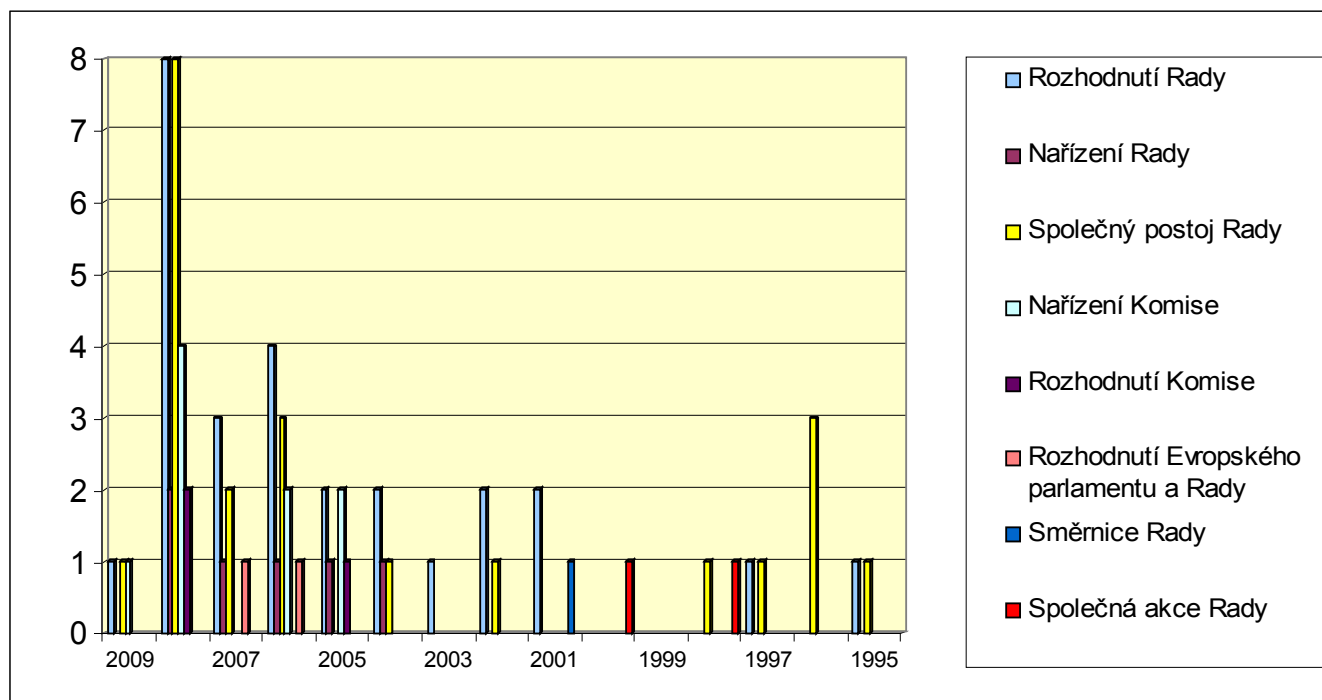
¹⁷³ Zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie - Zajišťování bezpečnosti v měnícím se světě, Brusel 11. 12. 2008, S407/08, str. 2, in http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/CS/reports/104642.pdf, 17. 2. 2009

¹⁷⁴ Zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie - Zajišťování bezpečnosti v měnícím se světě, Brusel 11. 12. 2008, S407/08, str. 10, in http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/CS/reports/104642.pdf, 17. 2. 2009

¹⁷⁵ Zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie - Zajišťování bezpečnosti v měnícím se světě, Brusel 11. 12. 2008, S407/08, str. 12, in http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/CS/reports/104642.pdf, 17. 2. 2009

¹⁷⁶ Data byla získána ze systému evropského práva Eur-Lex. Vyhledávala jsem všechny právní předpisy a klíčové slovo (podle EUROVOC) „Lidská práva“ v sub-kategorii [1236 práva a svobody](#). In: http://eur-lex.europa.eu/Result.do?idRoot=2&refinecode=LEG*T1=V100;T2=V1;T3=V5&RechType=RECH_eurovocTT&code=000584*&repilm=lidská%20práva

současnosti. Patrný je zejména nárůst mezi lety 2007 a 2008. Nízký počet právních aktů v roce 2009 je zatím daný tím, že rok 2009 byl při vytváření grafu teprve ve své první třetině. I tak je ovšem velmi pravděpodobné, že vzrůstající tendence bude pokračovat. Můžeme také poměrně jasně vidět větší míru zapojení různých institucí, které vydávají právní akty vztahující se k lidským právům. Zatímco v roce 1995 je to pouze Rada, která ve svých právních aktech výrazněji referuje k lidským právům, v roce 2006 už to je i Komise a Evropský parlament.

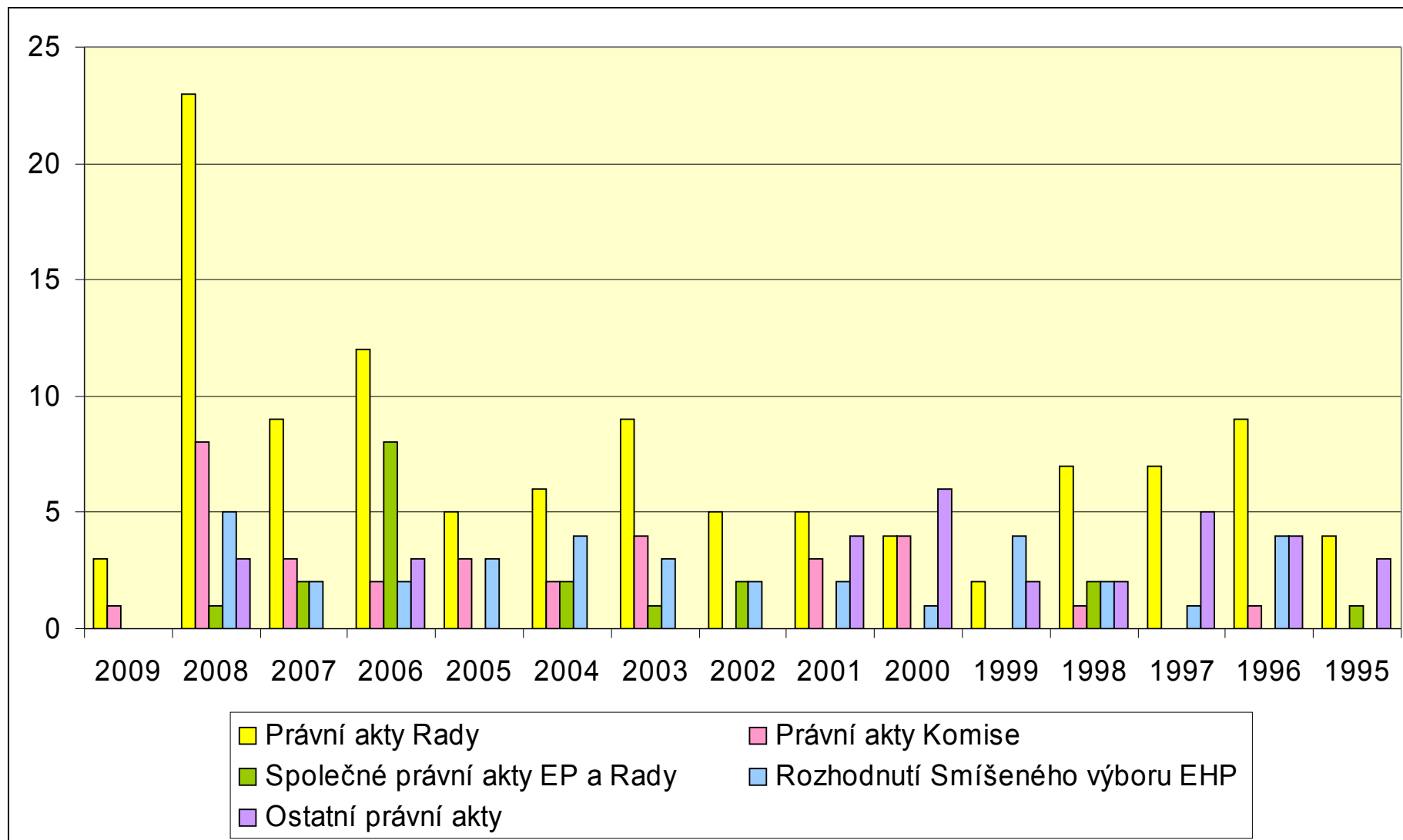
Graf II. - Právní předpisy EU od roku 1995 do roku 2009 (13. 3. 2009), klíčové slovo: „lidská práva“ (EUROVOC)¹⁷⁷

2.6. Graf III - Právní akty institucionálního trojúhelníku - „Práva a svobody“

Následující graf znázorňuje právní akty třech klíčových institucí vztahující se obecněji ke kategorii EUROVOC „práva a svobody“ mezi roky 1995 a 2009. Nejčastěji se objevující právní akty jsou rozděleny do kategorií po pravé straně grafu, položka

¹⁷⁷ EUROVOC je vícejazyčný thesaurus zahrnující všechny oblasti aktivit Evropských společenství. Blíže viz: http://europa.eu/eurovoc/sg/sga_doc/eurovoc_dif!SERVEUR/menu!prod!MENU?langue=CS

„ostatní právní akty“ zahrnuje dohody, doporučení, rozhodnutí Rady spolu se zástupci členských států, deklaráce apod.

Graf III: Právní předpisy EU od roku 1995 do roku 2009 (13. 3. 2009), klíčové slovo: „práva a svobody“ (EUROVOC), Blíže viz příloha 2 a 3

Graf opět poměrně přehledně ukazuje narůstající tendenci v právních aktech institucí vztahujících se ke kategorii „práva a svobody“. Můžeme také vidět míru účasti jednotlivých institucí na zvyšování referencí k této oblasti.

Instituce sehrály v procesu konsolidace lidsko-právní politiky zásadní roli, a tak je třeba poukázat také na jejich legislativní aktivitu, na která částečně stojí právní zakotvení základních práv a svobod v EU.

Podrobnější rozpis jednotlivých právních aktů naleznete v Příloze 2 a 3. Tam je pak možné porovnat počty právních aktů během let, navíc jsou rozděleny podrobněji podle autorů.

2.7. Evropská agentura pro základní práva

Agentura byla založena za účelem, aby poskytovala asistenci a nezávislou expertizu k problematice lidských práv v ES. Hlavním cílem ES při jejím vytvoření bylo dosáhnout lepší ochrany základních práv. *„Agentura sbírá data vztahující se k základním právům, provádí výzkum a analýzu, poskytuje nezávislá stanoviska politikům, spolupracuje s těmi, co se zabývají lidskými právy, a konečně vytvoří komunikační strategie k šíření svých závěrů a zvyšování povědomí ohledně lidských práv.“*¹⁷⁸

Jedním z dalších cílů je i dosažení větší přehlednosti v rámci ochrany lidských práv. Agentura tak shromažďuje oficiální i neoficiální data, třídí je a analyzuje. Vzhledem k tomu, že EU je v současné době tvořena 27 členskými státy, které mají své vlastní systémy ochrany základních práv, a vzhledem k tomu, že práva jsou dále chráněna i na úrovni mezinárodní a hlavně na úrovni ES/EU, je situace na poli nástrojů ochrany poněkud komplikovaná, jak ostatně nastiňuje i tato práce. Agentura podle článku 4/1b) *„...ve spolupráci s Komisí a členskými státy vyvíjí metody a normy pro zlepšení srovnatelnosti, objektivitu a spolehlivosti údajů na evropské úrovni.“*

Agentura tedy postupně vytváří takový systém, aby bylo možné data z různých zemí porovnávat. K tomuto účelu provádí i svůj vlastní výzkum. Pokud jde

¹⁷⁸ *Tasks of the Agency for Fundamental Rights, European Union Agency for Fundamental Rights,*
http://fra.europa.eu/fraWebsite/about_us/activities/tasks/tasks_en.htm

o rozsah a témata výzkumu, Agentura zkoumá specifické otázky vztahující se k problematice lidských práv v rámci pětiletého tzv. Víceletého rámce.¹⁷⁹

Podstatná se jeví funkce poskytování informací politikům a dalším aktérům působícím na poli práv. Bod 4 zřizovacího aktu praví, že:

„Důkladnější znalost a širší povědomí o otázkách základních práv v Unii přispívají k zajištění plného dodržování základních práv. K dosažení tohoto cíle by přispělo zřízení agentury Společenství, jejímž úkolem by bylo poskytovat informace a údaje o otázkách základních práv. Rozvoj účinných orgánů pro ochranu a prosazování lidských práv je navíc společnou hodnotou mezinárodních i evropských společností, jak je vyjádřeno v doporučení č. R (97) 14 Výboru ministrů Rady Evropy ze dne 30. září 1997.“¹⁸⁰

Agentura byla vytvořena na základě nařízení Rady (ES) č. 168/2007¹⁸¹ rozšířením mandátu Evropského střediska pro sledování rasismu a xenofobie zřízeného nařízením (ES) č. 1035/97.¹⁸² Její práce je založena zejména na ustanovení článku 6(2) Smlouvy o EU¹⁸³, dále na tradici Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a nově také Listiny základních práv EU. Nařízení výslovně počítá s „těsným sepětím s Listinou“, což je dáno i samotným názvem Agentury.

¹⁷⁹ Neboli Multi-annual Framework. Děje se tak na základě každoročního pracovního plánu. Plán pro rok 2009 obsahuje seznámení s Evropskou agenturou pro základní práva, dále plán jednotlivých aktivit týkajícími se oblasti svobody, rovnosti, občanských práv a spravedlnosti, popis aktivit Agentury týkajícími se výzkumu a sběru dat a spolupráce s dalšími aktéry. Součástí je také rozpočet. Blíže: *Annual Work Programme 2009, European Union Agency for Fundamental Rights, European Union Agency for Fundamental Rights, prosinec 2008*, in http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/wp09_en.pdf, 16. 5. 2009

¹⁸⁰ Nařízení Rady (ES) č. 168/2007 ze dne 15. února 2007 o zřízení Agentury Evropské unie pro základní práva, Úřední věstník L 053, Rada EU, 22. 2. 2007, 14 str., Bod 4, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:053:0001:0014:CS:PDF>, 3. 4. 2009

¹⁸¹ Nařízení Rady (ES) č. 168/2007 ze dne 15. února 2007 o zřízení Agentury Evropské unie pro základní práva, Úřední věstník L 053, Rada EU, 22. 2. 2007, 14 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:053:0001:0014:CS:PDF>, 3. 4. 2009

¹⁸² Nařízení Rady (ES) č. 1035/97 ze dne 2. června 1997, kterým se zřizuje Evropské středisko pro sledování rasismu a xenofobie, Úřední věstník L 151, Rada EU, 10. 6. 1997, 11 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1997R1035:20031001:CS:PDF>, 3. 4. 2009

¹⁸³ *Konsolidovaná verze Smlouvy o Evropské unii (ve znění smlouvy z Nice)*, Odbor komunitárního práva (pro pracovní potřebu Ministerstva zahraničních věcí České republiky), Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 25 str., in http://www.euroskop.cz/gallery/2/760-smlouva_o_eu.pdf, 12. 5. 2009

Agentura publikuje o své činnosti a o stavu lidských práv několik druhů dokumentů. Především se jedná o každoroční „Výroční zprávu o stavu základních práv v EU“, dále zprávy k určeným tematickým okruhům, jako je například „Zpráva o rasismu a xenofobii za rok 2007“¹⁸⁴ nebo „Soudržnost komunit na místní úrovni: řešení potřeb muslimských komunit“¹⁸⁵. První výroční zpráva je z roku 2008 a zabývá se vývojem problematiky rasismu a xenofobie v členských státech Evropské unie, což byla jedna z priorit určených víceletým rámcem. „Vzhledem k tomu, že agentura má stavět na stávajícím Evropském středisku pro sledování rasismu a xenofobie, činnost agentury by se měla nadále týkat jevů jako je rasismus, xenofobie a antisemitismus, ochrany práv příslušníků menšin, jakož i rovnosti mezi ženami a muži, což jsou zásadní prvky ochrany základních práv.“¹⁸⁶

Instituce Unie, tedy Evropský parlament, Rada EU a Evropská komise, mají dle nařízení Rady možnost požádat Agenturu o stanovisko ke svým legislativním návrhům ohledně souladu se základními právy zakotvenými v právním systému ES/EU.

Agentura nemá mandát zabývat se konkrétními stížnostmi jednotlivců, nicméně má za cíl zvyšovat obecné povědomí o právech a svobodách v rámci EU a o možnostech jejich uplatnění, popřípadě jejich vymáhání u příslušných orgánů či institucí EU. Základním principem práce Agentury tak zůstává co nejtěsnější spolupráce se členskými státy stejně jako s institucemi EU, mimo jiné jde i o to, jak zabránit duplicitním úpravám stejných práv. To se v současném multidimenzionálním systému ochrany lidských práv jeví jako nanejvýc potřebné.

Již v ustanovujícím nařízení je také uvedeno, že by Agentura měla úzce spolupracovat s Radou Evropy, tedy významnou organizací zabývající se ochranou lidských práv, na druhé straně spolupráce musí fungovat i s nevládními organizacemi pohybujícími se na poli lidských práv a také s organizacemi občanské společnosti.

¹⁸⁴ *Report on Racism and Xenophobia in the Member States of the EU*, European Union Agency for Fundamental Rights, 2007, 172 str., in http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/ar07p2_en.pdf, 16. 5. 2009

¹⁸⁵ *Community Cohesion at local level: Addressing the needs of Muslim Communities*, Evropská agentura pro lidská práva, 3. 3. 2008, 60 str., in http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/LCN_EN.pdf, 16. 5. 2009

¹⁸⁶ *Nařízení Rady (ES) č. 168/2007 ze dne 15. února 2007 o zřízení Agentury Evropské unie pro základní práva*, Úřední věstník L 053, Rada EU, 22. 2. 2007, 14 str., Bod 10, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:053:0001:0014:CS:PDE>, 3. 4. 2009

V budoucnu by také měla být zřízena síť s názvem "*Platforma pro základní práva*", umožňující spolupráci všech těchto aktérů.

Dále nařízení vyjasňuje vztah Agentury s Evropským parlamentem, který by se měl aktivně angažovat a dokonce se podílet „...na výběru kandidátů navrhovaných na místo ředitele agentury.“¹⁸⁷ Agentura také pořádá konferenci na téma základních práv, semináře a specificky zaměřené *workshopy* (jako je například téma holocaustu či vzdělávání v oblasti lidských práv). Další událostí je každoroční „*Den rozmanitosti*“¹⁸⁸ pro mladé lidi.

2.7.1. Hodnocení FRA

Působnost Evropské agentury pro základní práva je omezena na právo Společenství. Nemůže tak tedy zasahovat do oblastí, kde má výhradní působnost Evropská unie, ačkoli na druhou stranu „...za určitých podmínek může jít za oblast aplikace práva Společenství.“¹⁸⁹

Vzhledem k tomu, že agentura byla vytvořena teprve v roce 2007, je hodnocení její práce zatím obtížné. Podíváme-li se však na její mandát a jeho konkrétní obsah, můžeme konstatovat, že její činnost by měla přispět k zpřehlednění systému ochrany lidských práv v EU a k jeho určité konsolidaci. FRA je tedy určitým zastřešením aktivit ES/EU v této oblasti.

K hodnocení její práce může sloužit i systém indikátorů výkonu¹⁹⁰. Tyto indikátory mají pomoci hodnotit kvalitu, kvantitu a také včasnost aktivit FRA. V každé oblasti aktivit si Agentura stanoví cíle, kterých chce dosáhnout, ty jsou dále rozděleny podle toho, zda se například jedná o klíčovou prioritu, výzkumnou aktivitu, zvyšování povědomí veřejnosti či vzdělávací aktivitu. Agentura pak dále určí počet lidí, kteří se tématem budou zabývat a rozpočet aktivit. Tím, že jsou stanoveny indikátory výkonu, je snazší hodnotit dále dopad činností, jejich relevanci,

¹⁸⁷ Nařízení Rady (ES) č. 168/2007 ze dne 15. února 2007 o zřízení Agentury Evropské unie pro základní práva, Úřední věstník L 053, Rada EU, 22. 2. 2007, 14 str., Bod 23, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:053:0001:0014:CS:PDE>, 3. 4. 2009

¹⁸⁸ *Diversity Day* – den rozmanitosti, pestrosti

¹⁸⁹ Besson, Samantha, *The European Union and Human Rights: Towards A Post-National Human Rights Institution?*, *Human Rights Law Review*, 6:2, 2006, str. 347

¹⁹⁰ *Performance indicators* – indikátory výkonu

efektivitu vynaložených prostředků apod. Tím je zaručena transparentnost a přehlednost projektů.¹⁹¹

Vzhledem k tomu, že činnost Agentury se týká oblastí, které jsou pro členské státy vysoce citlivé, je třeba, aby byla zajištěna její nezávislost před politickými intervencemi ze strany států. Ve zprávě hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Rady o zřízení Agentury se výslovně praví, že „Výbor má obavy o nezávislost Agentury nejenom ve vztahu k institucím EU, ale i členskými státy. Předcházející zkušenosti EUMC ukazují, že 'práce střediska členské státy zneklidňovala, a proto se snažily zvýšit svůj vliv na vedení střediska'“¹⁹² Nezávislost nakonec byla zaručena procesem jmenování členů správní rady tak, že ji tvoří vedle dvou zástupců Komise jeden zástupce Rady Evropy a nezávislí zástupci delegovaní členskými státy EU. Správní rada mimo jiných úkolů definuje priority agentury, určuje rozpočet a monitoruje její činnost. Pokud jde o výkonnou radu, tu tvoří předseda a místopředseda správní rady, dále dva další členové správní rady a jeden zástupce Evropské komise. Dále má Agentura také vědecký výbor, který garantuje vědeckou kvalitu práce FRA a její transparentnost.

Podstatnou roli hraje Agentura také v prosazování ochrany dat, která při své činnosti shromažďuje a sbírá. Agentura přísně uplatňuje nařízení EU v této oblasti.

2.8. Evropský veřejný ochránce práv

Evropský veřejný ochránce práv (Ombudsman) je jmenován Evropským parlamentem. Ombudsman je tedy další instancí, kterou může občan EU využít pro svou stížnost při nesprávné činnosti orgánů či institucí Evropské Unie. Právo obrátit se na Ombudsmana navazuje na ustanovení o petičním právu. Článek 195 Smlouvy o

¹⁹¹ Bližší rozpracování jednotlivých priorit, indikátorů výkonu a další informace viz: *Annual Work Programme 2009, European Union Agency for Fundamental Rights*, European Union Agency for Fundamental Rights, prosinec 2008, in http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/wp09_en.pdf, 16. 5. 2009

¹⁹² *Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Rady o zřízení Agentury Evropské unie pro základní práva – návrh rozhodnutí Rady, kterým se Agentura Evropské unie pro základní práva zmocňuje k výkonu činností v oblastech uvedených v hlavě VI Smlouvy o Evropské unii KOM (2005) 280 v konečném znění – 2005/0124-0125 (CNS)*, Úřední věstník C 88, 11. 4. 2006, 4 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:088:0037:0040:CS:PDE>, 20. 3. 2009

EU určuje, že Ombudsman může „...přijímat stížnosti od kteréhokoli občana Unie nebo od kterékoli fyzické osoby s bydlištěm nebo právnické osoby se statutárním sídlem v členském státě, které se týkají případů nesprávného úředního postupu orgánů a institucí Společenství, s výjimkou Soudního dvora a Soudu prvního stupně při výkonu jejich soudních pravomocí.“¹⁹³ Článek dále určí, že Ombudsman může provádět šetření z podnětu vlastního nebo i z podnětu Evropského parlamentu. Pokud je zjištěno pochybení, má daný orgán či instituce tříměsíční lhůtu na vyjádření. O nalezeném zjištění vypracuje Evropský veřejný ochránce práv zprávu a předá ji Evropskému parlamentu a také dané instituci. Ombudsman každoročně podává zprávu o své činnosti svému zřizovateli. Zpráva je veřejně přístupná, takže každý občan EU může jeho činnost sledovat.

2.8.1. Hodnocení Veřejného ochránce lidských práv

Jak již bylo řečeno výše, Evropský veřejný ochránce práv, neboli ombudsman, zajišťuje, aby všichni občané, nevládní organizace, sdružení a podniky věděli o svém právu stěžovat si na nesprávné úřední postupy institucí EU. K propagaci tohoto práva hojně využívá mediální komunikaci, jak také prezentuje na svých stránkách. „Pouze Soudní dvůr, Soud prvního stupně a Soud pro veřejnou službu při výkonu své soudní pravomoci do jeho působnosti nenáleží.“¹⁹⁴ Pokud případ nespadá do pravomoci Evropského ombudsmana, může jej postoupit instituci, do jejíž pravomoci spadá. Ombudsman tak často činí a postupuje případy hlavně národním veřejným ochráncům práv.

Výroční zpráva Evropského ombudsmana kromě jeho uplynulých aktivit hodnotí také, jak může být jeho činnost do budoucna vylepšena. V porovnání s rokem 2007 registroval Evropský ombudsman 3 406 stížností oproti 3 211.¹⁹⁵ Z toho 24 % spadalo do pravomoci Ombudsmana. „V téměř 80% případů byl Ombudsman

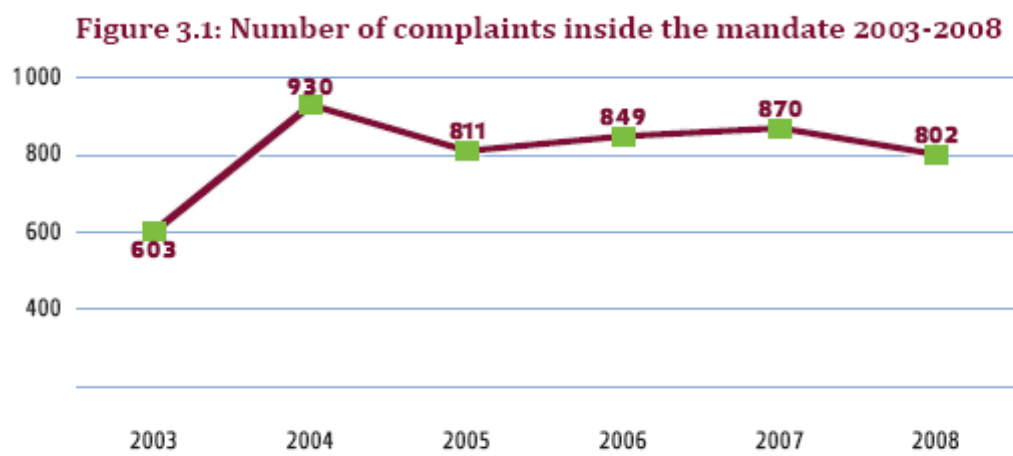
¹⁹³ Konsolidované znění smlouvy o Evropské unii, Úřední věstník C 321 E/144, Evropské unie 29. 12. 2006, str. 133, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:CS:pdf>, 12. 5. 2009

¹⁹⁴ Evropský veřejný ochránce práv, in <http://www.ombudsman.europa.eu/atyourservice/ataglance.faces>

¹⁹⁵ The European Ombudsman – Annual Report 2008, Evropská unie 2009, 100 str., in http://www.ombudsman.europa.eu/showResource?resourceId=1240820923568_ar_2008_en.pdf&type=pdf&download=true&lang=en, 20. 4. 2009

*schopen pomoc stěžovateli tím, že k případu otevřel šetření, předal jej kompetentním orgánům nebo poskytl radu, kam se obrátit pro rychlé a efektivní řešení problému.*¹⁹⁶ V roce 2008 bylo otevřeno celkem 293 nových vyšetřování, z čehož 3 na základě vlastní iniciativy ombudsmana. Hlavním objektem stížností v roce 2008 byl nedostatek transparentnosti, odmítnutí poskytnutí informací či zneužití pravomoci. Ombudsman uzavřel 355 šetření v porovnání s 348 v roce 2007.¹⁹⁷ Z výše uvedeného je patrné, že jak počet stížností, tak počet šetření a uzavřených šetření je v posledních dvou letech velmi podobný či se maličko zvyšuje. Podobný trend lze nalézt také v předchozích letech. V následující tabulce je patrný vývoj stížností spadajících do mandátu evropského Ombudsmana mezi lety 2003 – 2008.

Graf IV: Počet stížností spadajících pod mandát v letech 2003 - 2008¹⁹⁸

Jak ukazuje graf IV, počet stížností spadajících pod mandát Ombudsmana během posledních pěti let se zvýšil z čísla 603 v roce 2003 na 802 v roce 2008. Vrchol byl v roce 2004 na čísle 930, druhý největší počet pak v roce 2007 tedy 870.¹⁹⁹

¹⁹⁶ *The European Ombudsman – Annual Report 2008*, Evropská unie 2009, str. 18, in http://www.ombudsman.europa.eu/showResource?resourceId=1240820923568_ar_2008_en.pdf&type=pdf&download=true&lang=en, 20. 4. 2009

¹⁹⁷ Předěšlé informace viz: *The European Ombudsman – Annual Report 2008*, Evropská unie 2009, 100 str., in http://www.ombudsman.europa.eu/showResource?resourceId=1240820923568_ar_2008_en.pdf&type=pdf&download=true&lang=en, 20. 4. 2009

¹⁹⁸ *The European Ombudsman – Annual Report 2008*, Evropská unie 2009, 100 str., in http://www.ombudsman.europa.eu/showResource?resourceId=1240820923568_ar_2008_en.pdf&type=pdf&download=true&lang=en, 20. 4. 2009

¹⁹⁹ Údaje i graf jsou z: *The European Ombudsman – Annual Report 2008*, Evropská unie 2009, 100 str., in http://www.ombudsman.europa.eu/showResource?resourceId=1240820923568_ar_2008_en.pdf&type=pdf&download=true&lang=en, 20. 4. 2009

Ombudsman sehrál také důležitou roli při vytváření Listiny základních práv EU, například v oblasti administrativních práv. „*Vliv Evropského ombudsmana na vytvoření článku 41 Listiny je zjevný...navíc dlouho před proklamací Listiny volal ombudsman po přijetí Kodexu dobré administrativní správy všemi institucemi a orgány EU.*“²⁰⁰ K vytvoření takového kodexu nakonec skutečně došlo, ovšem instituce si vytvořily své kodexy vlastní, čímž dochází k snižování transparentnosti a právní jistoty. Listina zahrnující práva jednotně pro všechny instituce by tak mohla tuto skutečnost zlepšit.

2.9. Evropský inspektor ochrany údajů

Ochrana dat je v Evropské unii jedno ze základních práv. V každém členském státě existují autority zabývající se ochranou dat²⁰¹ chránící toto právo ve státech EU. Evropský inspektor ochrany údajů chrání tato práva na úrovni Evropské unie. Současným Inspektorem je Peter Hustinx (který byl Evropským inspektorem ochrany údajů již v předchozím pětiletém období). Inspektor i jeho asistent jsou členy DPA a jsou jmenováni společně Evropským parlamentem a Radou na pět let.²⁰²

Hlavní funkce obou jmenovaných je chránit data občanů EU, která jsou zpracovávána institucemi a orgány Evropské unie. „*V celém Společenství je třeba zajistit soudržné a stejnorodé uplatňování pravidel ochrany základních práv a svobod fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů.*“²⁰³

²⁰⁰ Kaňska, Klara, *Towards Administrative Human Rights in the EU. Impact of the Charter of Fundamental Rights*, European Law Journal, Vol. 10, No. 3, Květen 2004, str. 306

²⁰¹ *Data Protection Authorities (DPAs)* - autority zabývající se ochranou dat

²⁰² Byli jmenováni 17. ledna 2009. Seznam vybraných kandidátů je nejprve postoupen Komisi, která jej schválí a postoupí EP. Ten pak společně s Radou jmenuje oba kandidáty. *Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady ze dne 14. ledna 2009 o jmenování Evropského inspektora ochrany údajů a jeho zástupce* (2009/30/ES), Úřední věstník EU, L 11/83, Evropský parlament a Rada EU, 16. 1. 2009, 1 str., in http://www.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/EDPS/MembersMission/Members/09-01-14_appointingdec_CS.pdf, 5. 5. 2009

²⁰³ *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 45/2001 ze dne 18. prosince 2000 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů orgány a institucemi Společenství a o volném pohybu těchto údajů*, Úřední věstník L 008, 12. 1. 2001, Evropský parlament, Rada, str. 0001 – 0022, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:13:26:32001R0045:CS:PDF>, 5. 4. 2009

Orgány a instituce jsou povinny s Evropským inspektorem ochrany údajů spolupracovat a poskytovat mu veškeré potřebné informace. Jsou také povinovány oznamovat úkony, při kterých je zvýšené riziko při zpracování údajů.

Článek 32 nařízení ohledně statutu Inspektora pojednává nápravná opatření: „Soudní dvůr Evropských společenství má soudní pravomoc pro řešení všech sporů, které se týkají tohoto nařízení, včetně žalob o náhradu škody.“²⁰⁴ Existuje tedy možnost podat žalobu k ESD ohledně rozhodnutí Evropského inspektora ochrany údajů.

Poté, co přijme oznámení, má Inspektor dvouměsíční lhůtu na podání odpovědi. O všech oznámeních je veden rejstřík.

2.9.1. Hodnocení inspektora

Evropský inspektor ochrany údajů má důležitou funkci jako poradce institucí EU ohledně návrhů nové legislativy. Jeho poradní role je ovšem mnohem širší a týká se vlastně všech oblastí, kde Evropská unie zpracovává data občanů. Je tedy určitým prostředníkem mezi občany a samotnými institucemi, například v tom, že sleduje, jak ovlivňují jednotlivé politiky EU právo na soukromí občanů. Tímto způsobem tedy lze předcházet nedostatkům v nové legislativě a zaručit občanům co nejvyšší míru ochrany jejich dat.

Role Inspektora dále spočívá ve spolupráci s národními autoritami v ochraně dat. Cílem by mělo být postupné sjednocování standardů ochrany dat občanů. Některé státy však tuto činnost mohou vnímat jako rozporuplnou, argumentem bývá zasahování EU do záležitostí členských států. S tím také souvisí poměrně vysoký počet podnětů, které nejsou v kompetenci Inspektora, ale v kompetenci národních států. Takové podněty je Inspektor nucen odmítnout, či spíše přesměrovat k odpovědným autoritám.

V činnosti Inspektora je důležitým aspektem sledování nových technologií a v důsledku toho také zásahy z jeho strany tak, aby byla zaručena garantovaná míra

²⁰⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 45/2001 ze dne 18. prosince 2000 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů orgány a institucemi Společenství a o volném pohybu těchto údajů, Úřední věstník L 008, 12. 1. 2001, Evropský parlament, Rada, str. 0001 – 0022, Článek 32, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:13:26:32001R0045:CS:PDF>, 5. 4. 2009

ochrany osobních údajů. To je v současné době globalizace a rozvoje nových komunikačních a technologických prostředků obzvlášť důležité, protože ve většině případů chybí dostatečná legislativa.

Stejně jako například Ombudsman, či Evropská agentura pro základní práva, vydává Evropský inspektor ochrany údajů výroční zprávy přístupné na jeho webových stránkách. Mezi další dokumenty přístupné veřejnosti patří *newsletter* či tiskové zprávy k jednotlivým případům a podnětům.

Poslední uveřejněná výroční zpráva je reportem za rok 2007, je tedy třetí úplnou roční zprávou o jeho působení. Vzhledem k tomu, že se jedná o nedávno vzniklou instituci, lze předpokládat dynamický vývoj v rozsahu a objemu činnosti inspektora, což zpráva potvrzuje: „Na základě 101 oznámení bylo v roce 2007 v rámci předběžné kontroly vydáno 90 stanovisek. Těchto 101 případů, uzavřených vydáním formálního stanoviska, představuje ve srovnání s rokem 2006 nárůst objemu práce o 77,19 %.”²⁰⁵ Navíc v roce 2007 dokázal Inspektor vyřídit předběžné kontroly rychleji než v roce 2006 a to přes jejich enormní nárůst.

Pokud jde o stížnosti občanů „V roce 2007 obdržel Evropský inspektor ochrany údajů 65 stížností, z nichž 29 prohlásil za přípustné a dále se jimi zabýval.”²⁰⁶ Aby se zabránilo zdvojení jejich vyřizování, byla v roce 2006 podepsána dohoda s Evropským ombudsmanem s cílem zajistit větší efektivitu práce obou institucí.

Inspektor ve zprávě dále poukazuje na změny, které by přinesla Lisabonská smlouva, pokud by ji všechny státy ratifikovaly, tedy zvýšenou ochranu osobních údajů. Zpráva dále uvádí priority pro rok 2008 a možnosti, jak práci Inspektora a tím i ochranu osobních údajů stále zlepšovat.

Zpráva neopomíjí ani nedostatky, které je třeba napravit. Je totiž „...stále třeba vyvinout značné úsilí s cílem zkrátit dobu potřebnou institucemi a agenturami pro odpověď na žádosti Evropského inspektora ochrany údajů o doplňující informace.”²⁰⁷ Tím by se jeho práce výrazně zjednodušila. V komplikované struktuře EU to však představuje poměrně složitý problém.

²⁰⁵ *Evropský inspektor ochrany údajů, Výroční zpráva za rok 2007 – Shrnutí*, Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2008, str. 9

²⁰⁶ *Evropský inspektor ochrany údajů, Výroční zpráva za rok 2007 – Shrnutí*, Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2008, str. 11

²⁰⁷ *Evropský inspektor ochrany údajů, Výroční zpráva za rok 2007 – Shrnutí*, Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2008, str. 10

2.10. Evropský soudní dvůr - jurisdikce

Je důležité připomenout, že po celou dobu vývoje ochrany základních práv v rámci ES/EU hrál zásadní roli ESD svým nalézáním obecných zásad právních. Zajímavostí je, že ESD původně žaloby ohledně lidských práv nechtěl rozhodovat. Považoval lidská práva za práva náležející do jurisdikce vnitrostátních soudů členských států. Určité rozpory ohledně působnosti jurisdikce v oblasti lidských práv přetrvávají dodnes. Příkladem může být spor mezi Německým federálním ústavním soudem a ESD.²⁰⁸

Prvky supranacionality Evropských společenství/Evropské unie se projevují i v rámci ochrany lidských práv. Existuje totiž „...specifikum soudní ochrany realizované jak na komunitární úrovni (prostřednictvím Evropského soudního dvora, Tribunálu prvního stupně a Soudu pro veřejnou službu), tak i vnitrostátními judičiálními a dalšími orgány aplikujícími právo ES...“²⁰⁹ Tím je zajištěna vícenásobná ochrana lidských práv občanů EU.

Zlomovým rozhodnutím, které zakotvilo jeden ze základních principů aplikace práva ES/EU se stalo rozhodnutí „...č. 26/62 z roku 1962 ve věci *Van Gend en Loos*, které se supranacionálním charakterem komunitárního práva programově zaobíralo, včetně vymezení jeho poměru k právu mezinárodnímu a vnitrostátnímu.“²¹⁰ V kostce se jedná o doktrínu *přímého účinku*. Tento princip je důležitý, protože je zcela jedinečný. Mezinárodní právo totiž primárně jednotlivce nepovažuje za adresáty svých norem, jednou z výjimek je systém ochrany lidských práv v rámci Rady Evropy (Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku) a od doby rozhodnutí Evropského soudního dvora i Evropská unie.

Jedinec se může domáhat svých práv přímo před vnitrostátním soudem, protože díky přímému účinku určitých ustanovení práva EU, jsou tato ustanovení

²⁰⁸ Bližší popis sporu Bundesverfassungsgericht a ESD viz například Vranes, Erich, *European Human Rights Protection and the Contested Relationship of the ECJ and National Courts*, Breuss F., Griller S, Vranes E, *The Banana Dispute: An Economic and Legal Analysis*, Research Institute for European Affaires Publication Series, Volume 19, Springer, 2003, 423 str.

²⁰⁹ Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 26

²¹⁰ Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 27

vymahatelná před každým jednotlivým soudem členské země EU, jejímž je jedinec občanem, nebo na jejímž území pobývá. „Jako příklady lze uvést ustanovení článku 12/ex-6, čl. 43/ex-52, čl. 141/ex-119 Smlouvy ES a další.“²¹¹

Dalším základním principem etablovaným Evropským soudním dvorem se stala doktrína *nadřazenosti práva ES*. Ta byla rozpracována hlavně v rámci rozhodnutí *Costa v. ENEL*.²¹² Jedná se prakticky o aplikační přednost práva ES/EU, takže norma *acquis communautaire* (ať se již jedná o primární právo, sekundární právo či judikaturu ESD nebo i obecné zásady právní) má přednost před normou národního práva upravující stejnou oblast. V praxi však ne všechny státy uznávaly tento princip jako absolutní a pochybnosti jejich reprezentantů se vztahovaly zejména k normám ústavním.²¹³

Princip nadřazenosti i princip přímého účinku se staly přelomovými ve vztahu k právům jednotlivce a jejich vymahatelnosti. Jedná se o principy, jež nemají vzor v klasickém mezinárodním právu, protože to jedince za svůj subjekt obecně nepovažuje. Existují jisté případy, kdy se jedinec může stát beneficiářem práv i v rámci práva mezinárodního, jedná se však spíše o výjimky potvrzující pravidlo.²¹⁴

Někteří autoři se v návaznosti na tento trend kloní k názoru, že „...je třeba přehodnotit otázku subjektivity jednotlivce jako subjektu mezinárodního práva a jeho způsobilosti k právním úkonům, neboť trend vývoje směřuje k uznání této, i když řekneme, odvozené a omezené subjektivity.“²¹⁵

²¹¹ Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 29

²¹² V případě *Costa v. ENEL* se jednalo o stížnost pana Flaminia Costy ohledně znárodnění italské energetické firmy ENEL, ve které měl podíl. Pan Costa si stěžoval, že postup italských úřadů je proti právu ES. Soud sice rozhodl ve prospěch italské vlády, jelikož právní akt ES, jehož se pan Costa dovolával neměl přímý účinek, avšak rozhodl, že pan Costa měl právo konfrontovat národní ustanovení s planým právem ES, jinak by právo ES pozbylo své účinnosti: "It follows from all these observations that the law stemming from the treaty, an independent source of law, could not, because of its special and original nature, be overridden by domestic legal provisions, however framed, without being deprived of its character as community law and without the legal basis of the community itself being called into question." in *6/64 Flaminio Costa v. E.N.E.L.*, 15. 7. 1964, č. 61964J0006. Soud tímto rozsudkem položil základ pro doktrínu nadřazenosti práva ES nad právem národním.

²¹³ Manin, P., *Les effets des juridictions européennes sur les juridictions françaises*, Pouvoirs 2001/1, n° 96, s. 51-64

²¹⁴ Jedná se zejména o oblast ochrany lidských práv. Jako příklad lze uvést působnost Evropského soudního dvora pro lidská práva v rámci Rady Evropy.

²¹⁵ Azud, J., *Základy mezinárodního práva, Fakulta politických věd a mezinárodních vztahov*, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, 2001, str. 19 in Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 28

Vymahatelnost práv je zaručena zejména možností „...podání podnětu k Evropské komisi, v případě předpokladu, že ze strany členského státu došlo k porušení nebo neplnění povinnosti vyplývajících z komunitárního práva v intencích článku 226/ex 169 Smlouvy ES. Takový podnět může podat nejen osoba fyzická, ale i právnická, jež se nachází v komunitárním režimu.“²¹⁶ Pokud je stížnost shledána jako oprávněná, začne na podnět Komise proces nápravy.

„Článek 226

Má-li Komise za to, že členský stát nesplnil povinnost, která pro něj z této smlouvy vyplývá, vydá o tom odůvodněné stanovisko poté, co umožní tomuto státu podat vyjádření. Nevyhoví-li tento stát stanovisku ve lhůtě stanovené Komisí, může Komise předložit věc Soudnímu dvoru.“²¹⁷

Jedinec může dále využít svého práva v rámci *acquis communautaire* a podat žalobu u Evropského soudního dvora. Jedná se zejména o žalobu na neplatnost a žalobu na nečinnost.²¹⁸ Další žaloba, kterou může jednotlivec podat se týká náhrady škod a také pracovních sporů mezi ES a jeho zaměstnanci.²¹⁹ „Je nutno poukázat, že lidsko-právní otázky se stávaly častokrát předmětem projednávání v rámci řízení o předběžné otázce na základě článku 234/ex177 Smlouvy ES. Avšak u tohoto nepřímého druhu řízení občan pochopitelně nemůže vynutit vznesení a projednání prejudiciální otázky, avšak může ji iniciovat.“²²⁰ Jedná se tak sice o pravomoc občana značně omezenou, avšak samotná

²¹⁶ Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 31

²¹⁷ Konsolidované znění smlouvy o Evropské unii, Úřední věstník C 321 E/144, Evropské unie 29. 12. 2006, čl. 226, str. 144, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:CS:pdf>, 12. 5. 2009

²¹⁸ Článek 232: „...Každá fyzická nebo právnická osoba může za podmínek uvedených v předchozích pododstavcích podat stížnost k Soudnímu dvoru na některý orgán Společenství proto, že nevydal akt jí určený jiný než doporučení nebo stanovisko...“ a článek 230 „...Každá fyzická nebo právnická osoba může za stejných podmínek podat žalobu proti rozhodnutím, která jsou jí určena, jakož i proti rozhodnutím, která, byť vydána ve formě nařízení nebo rozhodnutí určeného jiné osobě, se jí bezprostředně a osobně dotýkají...“ Konsolidované znění smlouvy o Evropské unii, Úřední věstník C 321 E/144, Evropské unie 29. 12. 2006, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:CS:pdf>, 12. 5. 2009

²¹⁹ Článek 235 a 236, Konsolidované znění smlouvy o Evropské unii, Úřední věstník C 321 E/144, Evropské unie 29. 12. 2006, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:CS:pdf>, 12. 5. 2009

²²⁰ Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 34

možnost iniciace je důležitým přispěním k procesu zlepšování vymahatelnosti práv jedinců.

Pokud jde o postavení Soudního dvora vzhledem k Evropskému soudu pro lidská práva, je skutečností, že oba soudní dvory jsou k sobě v současném vývoji vstřícnější a vzájemně na sebe odkazují. Svou pozici v systému ochrany lidských práv si však musely postupně vydobýt. Frank Schimmelfennig dokonce tvrdí, že aby si Soudní dvůr vydobyl autonomii vůči národním ústavním soudům, „...potřeboval začlenit lidská práva do svého *case law* a navázat svou jurisdikci na existující evropská lidsko-právní ustanovení“, a aby se vymezil vůči Evropskému soudu pro lidská práva „...snažil se zamezit tomu, aby byl právně vázán Úmluvou.“²²¹ Je také pravděpodobné, že zahrnutí lidských práv do rozhodovací pravomoci Soudu bylo třeba proto, aby Soud obhájil přednost práva ES potvrzenou vlastním rozhodnutím *Costa v. ENEL*. Toto vzájemné vymezování tak v důsledku přispělo k progresivní institucionalizaci lidských práv v Evropské unii a Evropský soudní dvůr si vydobyl pověst instituce, která nejvíce přispěla k upevnění systému ochrany lidských práv ve Společenství.

2.10.1. Některá důležitá rozhodnutí ESD ohledně ochrany lidských práv

Konstantní judikatura Evropského soudního dvora je pojem, který v sobě zahrnuje jak obecné zásady právní, tak například principy ustavené jednotlivými rozhodnutími v průběhu procesu evropské integrace (jako například princip nadřazenosti). Ochrana základních práv, jak je patrné z níže uvedených soudních rozhodnutí, byla postupně uznána jako součást obecných právních principů ES.

2.10.1.1. Van Gend en Loos²²²

²²¹ Obě citace: Schimmelfennig, Frank, *Competition and community: constitutional courts, rhetorical action, and the institutionalization of human rights in the European Union*, *Journal of European Public Policy*, 13:8, Prosinec 2006, str. 1248

²²² 26/62 *Algemene Transport – en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v. Netherlands Inland Revenue Administration*, 5. 2. 1963, č. 61962C0026

Rozhodnutí z roku 1963 zakotvující princip přímého účinku některých ustanovení primárního práva. (Blíže viz začátek kapitoly 2.10.)

2.10.1.2. Costa v. ENEL²²³

Rozhodnutí z roku 1964 zakotvující princip nadřazenosti komunitárního práva nad právem vnitrostátním členských států. (Blíže viz začátek kapitoly 2.10.)

2.10.1.3. Stauder²²⁴

Předcházel mu případ *Algera v. Shromáždění*²²⁵, v němž soudce stanovil, že pravidla pro práva jednotlivců musí být rozhodnuta na základě odkazu na právní řády a judikaturu členských států.

V případě *Stauder v. město Ulm* se jednalo o otázku, zda je vyžadování jména kvůli poskytování másla za sníženou cenu pro občany z určité sociální vrstvy v souladu s obecnými principy platného práva ES. Přestože to není na první pohled patrné, jednalo se o přelomové rozhodnutí, kdy ESD do té doby odmítající zahrnovat lidská práva do své jurisdikce²²⁶ našel způsob, jak o nich rozhodovat. V bodě 7 rozhodnutí odkazuje na „...lidská práva zakotvená v obecných zásadách právních Společenství a chráněná soudním dvorem.“²²⁷ ESD tak poprvé interpretoval lidská práva v rámci *acquis communautaire*.

2.10.1.4. Internationale Handelsgesellschaft mbH v. Einfuhr²²⁸ (Solange I.)

²²³ 6/64 *Flaminio Costa v. E.N.E.L.*, 15. 7. 1964, č. 61964J0006

²²⁴ 29/69 *Erich Stauder v. Ville d'Ulm – Sozialamt*, 12. 11. 1969, č. 61969J0029

²²⁵ 7/56 a 3-7/57 *Dineke Algera, Giacomo Cicconardi, Simone Couturaud, Ignazio Genuardi, Félicie Steichen v. Společné shromáždění Evropského společenství uhlí a oceli*, 12. 7. 1957, č. 61956J0007

²²⁶ V dřívějších soudních sporech ESD zastával spíše stanovisko, že se nebude lidskými právy zabývat, protože mu to nepřísluší. Viz například případ 1/58 *Friedrich Stork & Cie v. Vysoký úřad ESÚO*, 4. 2. 1959, č. 61958J0001

²²⁷ „...Human rights enshrined in the general principles of community law and protected by the court“, 29/69 *Erich Stauder v. Ville d'Ulm – Sozialamt*, 12. 11. 1969, č. 61969J0029

²²⁸ 11/70 *Internationale Handelsgesellschaft mbH v. Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*, 17. 12. 1970, č. 61970J0011

Tento případ byl rozhodnut v době, kdy bylo jasné, že bude napříště třeba lépe upravit lidsko-právní ustanovení, jelikož jejich absence způsobovala komplikace při soudním rozhodování a domáhání se práv ze strany občanů.

V tomto případě „...Soudní dvůr rozhodně odmítl možnost, aby národní soudy přezkoumávaly soulad komunitárního práva s národními lidsko-právními ustanoveními. Na druhou stranu však jasně připustil, že Společenství respektuje základní práva, která patří k obecným právním principům, a že jejich ochrana spadá do pravomoci Soudního dvora.“²²⁹ Toto rozhodnutí tak tvoří vlastní základ uznání jurisdikce ESD i v oblasti lidských práv. Bylo tedy jedním z hlavních impulsů pro rozvoj politik EU v této oblasti.

2.10.1.5. Nold II²³⁰

Předcházelo mu rozhodnutí ve věci Nold v. Komise z roku 1974²³¹. V tomto prvním případě se jednalo o žalobu na neplatnost ze strany občana pana Nolda ohledně ustanovení Komise. Soud potvrdil principy zdůrazněné předchozími rozhodnutími ve věci lidských práv a došel k závěru, že „...Lidská práva jsou integrální součástí obecných právních principů, jejichž dodržování Soud chrání...“ a že Soud „...nemůže podporovat ustanovení, která jsou neslučitelná se základními právy zakotvenými v ústavách... států a jimi chráněnými.“²³²

V případě Nold II zůstal Soud v souladu s předchozími rozhodnutími toho názoru, že lidská práva tvoří součást obecných právních principů. Tak byla ochrana lidských práv potvrzena i na úrovni Evropských společenství. „Judikoval, že...při ochraně základních práv se Soudní dvůr inspiroje ústavními tradicemi společnými členskými státním a zároveň může hledat vodítka také v mezinárodních smlouvách o ochraně lidských práv, na jejichž přijímání se členské státy podílely, nebo které podepsaly.“²³³ Zde jsou tak opět

²²⁹ Outlá, Veronika a kolektiv, *Právo Evropské unie*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, str. 328

²³⁰ 4/73 J. Nold, *Kohlen- und Baustoffgroßhandlung v. Komise Evropských společenství*, 14. 5. 1974, č. 61973J0004

²³¹ 4/73 J. Nold, *Kohlen- und Baustoffgroßhandlung v. Komise Evropských společenství*, 14. 5. 1974, č. 61973J0004

²³² 4/73 J. Nold, *Kohlen- und Baustoffgroßhandlung v. Komise Evropských společenství*, 14. 5. 1974, č. 61973J0004, Bod 2

²³³ Outlá, Veronika a kolektiv, *Právo Evropské unie*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, str. 328

zdůrazněny vícečetné roviny ochrany lidských práv v EU, o kterých blíže pojednává kapitola 1.1.2.

2.10.1.6. Rutili²³⁴

Případ Rutili je pojmenován podle pana Rutili, který byl vzhledem ke svým politickým aktivitám vykázán do jiného departmentu v rámci Francie. Francie argumentovala odkazem na ochranu veřejného pořádku. Případ byl nakonec rozhodnut ve prospěch pana Rutili.

Podstatné je, že v bodě 32 rozhodnutí z roku 1975 odkazuje Soud na Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod jako na zdroj inspirace. Konkrétně se jednalo o možnost derogace práva na volný pohyb. Úmluva se tak postupně stala vedle národního práva a mezinárodních smluv dalším zdrojem pro vytváření vlastních ustanovení o ochraně lidských práv v rámci Evropské unie.

2.10.1.7. Hauer²³⁵

Jednalo se o problematiku vinic a vysazování vína, respektive jeho dočasného zákazu. Ta byla ovšem z hlediska podstaty případu až druhotná. Primárně šlo o právo na vlastnictví a svobodu obchodování. Soud zde zopakoval svá předchozí rozhodnutí ohledně zdrojů inspirace v ústavách členských států a mezinárodních smlouvách a ohledně působnosti jeho rozhodování. Celkově tedy dosavadní přístup k lidským právům a jejich ochraně posvětil. Znovu také odkázal na Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (Konkrétně Soud odkazoval na článek 1 prvního protokolu úmluvy²³⁶.)

²³⁴ 36/75 *Roland Rutili v. Ministre de l'intérieur*, 28. 10. 1975, č. 61975J0036

²³⁵ 44/79 *Liselotte Hauer proti Land Rheinland-Pfalz*, 13. 12. 1979, č. 61979J0044

²³⁶ *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění Protokolu č. 11*, Rada Evropy, Kancelář Evropského soudu pro lidská práva, září 2003, 36 str., článek 1 – ochrana majetku in <http://www.echr.coe.int/NR/ronlyres/82E3CE7F-5D3D-46EB-8C13-4F3262F9E20B/0/CzechTch%C3%A8que.pdf>

2.10.1.8. Defrenne v. Sabena²³⁷

V tomto případě se jednalo o rovné pracovní podmínky pro muže a ženy. Evropský soudní dvůr v bodě 28 poukazuje na skutečnost, že podobné principy, o které se v případě jedná, jsou obsaženy i v „...Evropské sociální chartě z 18. listopadu 1961 a Konvencí 111 Mezinárodní organizace práce z 25. června 1958 týkající se diskriminace na poli zaměstnání a povolání.“²³⁸ Evropský soudní dvůr tímto způsobem výslovně uznává další zdroj inspirace v těchto dokumentech.

2.10.1.9. Orkem²³⁹

Soud zde odkazuje na „...práva zakotvená v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech...“ Je to jeden z dalších často citovaných případů ve vztahu k ochraně lidských práv. Opět se jedná o rozšíření souboru dokumentů, ke kterým Evropský soudní dvůr referuje ve vztahu k ochraně lidských práv v EU.

2.10.2. Hodnocení – Judikatura ESD

Je třeba zdůraznit fakt, že výše uvedený seznam je přehledem pouze nejdůležitějších rozhodnutí ohledně ochrany lidských práv v EU a není vyčerpávající. Tyto případy jsou však ty, které nejvíce přispěly k rozvoji ochrany práv v EU, a tak je důležité vidět, jak k vývoji v čase postupně docházelo a jak se měnila kvalita ochrany v závislosti na soudních rozhodnutích.

Zaměříme-li se na rozhodnutí týkající se klíčových otázek v systému ochrany lidských práv v EU, dostaneme výsledek zobrazující zvýšenou aktivitu ESD spíše v době, kdy na úrovni ES/EU lidsko-právní ustanovení téměř neexistovala. ESD tak

²³⁷ 149/77 *Gabrielle Defrenne proti Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena*, 15. 6. 1978, č. 61977J0149

²³⁸ 149/77 *Gabrielle Defrenne proti Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena*, 15. 6. 1978, č. 61977J0149, Bod 28

²³⁹ 374/87 *Orkem v. Komise Evropských společenství*, 18. 10. 1989, č. 61987J0374

svými rozsudky chybějící úpravy dodatečně nahrazoval. Podrobnější data a graf naleznete v Příloze 4 (Časové rozmístění klíčových rozhodnutí ESD o LP).

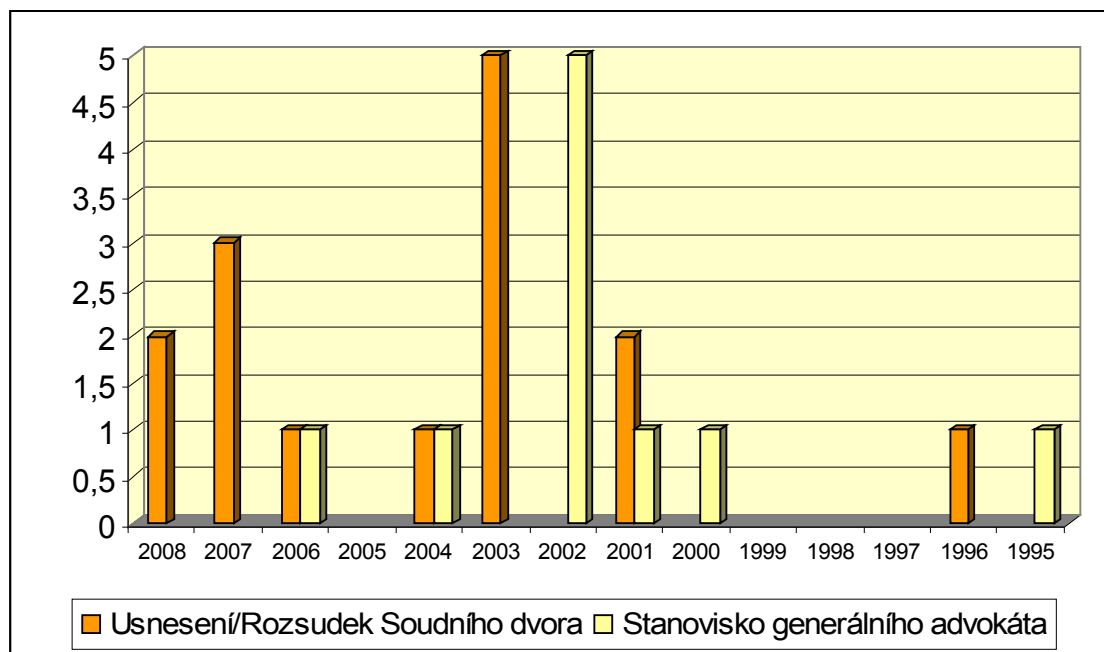
Rozhodnutí Evropského soudního dvora v letech následujících po rozsudcích zmíněných v předchozí kapitole stále přispívají ke zpřesňování chráněných práv a konkretizaci jejich platnosti, stejně jako k ochraně jednotlivců. Důležitý je také vývoj na straně hledání nových zdrojů inspirace, který v rámci soudních rozhodnutí stále pokračuje a bude tomu tak zřejmě i do budoucna. Zakládající smlouvy ani sekundární legislativy často nejsou s to předpovídat všechny možné případy a ani postihnout veškeré nuance vztahující se k implementaci chráněných práv. Právě zde nastupuje obvykle Evropský soudní dvůr, aby svým rozhodnutím vnesl do problému světlo a konkretizoval či specifikoval ustanovení komunitárního či unijního práva.

2.10.3. Graf V. – Judikatura ESD „lidská práva“

Z grafu je patrné, že v letech 1995 až 2008 četnost soudních rozhodnutí týkajících se lidských práv poměrně kolísala. Značný je nárůst mezi roky 2000 a 2003, který přetrval do roku 2003. V posledních letech je četnost poměrně stálá, vyjma roku 2005. Zajímavá je mezera v letech 1997 – 1999. Ovšem pravděpodobně se nedopátráme zásadnějšího důvodu, proč se tomu tak stalo. V té době se Evropská unie potýkala s potřebou další reformní smlouvy, kterou se stala nakonec smlouva Amsterdamská a krátce poté smlouva z Nice. Nárůst před rokem 2004 by mohl souviset také s plánovaným rozšiřováním EU.

Graf V: Judikatura Soudního dvora v oblasti lidských práv od roku 1995 do roku 2008²⁴⁰:

²⁴⁰ Judikatura zařazená v systému Eur-lex dle klíčové oblasti lidských práv. Klíčová slova (EUROVOC). Data zpracována dne 3. 3. 2009.

Z předešlých kapitol o aktérech ochrany lidských práv v Evropské unii je patrný dynamický vývoj, jímž jednotlivé instituce, orgány a agentury prošly. V posledních letech ruku v ruce s tím, jak se zvětšuje důraz na jednotlivce a jeho práva, reflektují i jednotliví aktéři potřebu vytvářet nástroje na jejich lepší ochranu. Můžeme pozorovat, že se tak neděje pouze z vůle členských států EU, ale často jde o přímou aktivitu institucí. Je patrné, že „...instituce mohou ve skutečnosti reflektovat, stejně jako tvarovat, vnímání lidských práv, a jejich role je klíčová pokud jde o lidsko-právní záležitosti mimo stát.“²⁴¹ Zejména vliv Evropského soudního dvora na vytváření systému ochrany lidských práv je nedocenitelný, ale i ostatní instituce věnují lidsko-právní problematice stále více prostoru, ve svých aktivitách i dokumentech.

3) Perspektiva společné politiky ochrany LP v EU

3.1. Současná situace

Jak vyplývá z předchozích kapitol, systém ochrany lidských práv je roztržštěn mezi vnější a vnitřní politiku, mezi jednotlivé instituce a orgány a různé roviny, ať již

²⁴¹ Besson, Samantha, *The European Union and Human Rights: Towards A Post-National Human Rights Institution?*, *Human Rights Law Review*, 6:2, 2006, str. 329

evropskou, mezinárodní či národní. Tato skutečnost sama o sobě samozřejmě neznamená, že by kvůli tomu ochrana lidských práv v Evropské unii byla nedostatečná. Systém ochrany a podpory se jednoduše vyvíjel v každé instituci zvlášť, a to zejména v době, kdy na úrovni celého Společenství ochrana lidských práv nebyla nijak výrazně prosazována.

Tato kapitola si klade za cíl zevrubně zhodnotit celkovou situaci na poli ochrany lidských práv v EU tak, jak existuje dnes. Vzhledem k tomu, že jednotliví aktéři a dokumenty byly popsány v předchozí části práce, zaměřím se v této kapitole hlavně na Výroční zprávu Evropské unie o lidských právech. Důvodem je skutečnost, že tento report hodnotí celkovou situaci na poli lidských práv a je tedy jakousi syntézou práce jednotlivých částí Unie. Budu porovnávat poslední zprávu za rok 2008 s první dostupnou zprávou z roku 1999. Cílem je postihnout pokrok, ke kterému v mezičase došlo.

3.2. Výroční zprávy EU o stavu lidských práv

3.2.1. Výroční zpráva o lidských právech 1999

Tento dokument pokrývá dobu od 1. června 1998 do 30. června 1999. Je první takovou zprávou svého druhu, a proto je do značné míry důležitá pro budoucí vývoj EU na poli ochrany lidských práv. Evropská unie zamýšlí výročními zprávami lépe informovat o struktuře, motivech a nástrojích lidsko-právní politiky EU. Dalším záměrem je otevřít se více veřejnosti, která díky výročním zprávám lépe uvidí a pochopí, jaké pokroky dělá EU na poli lidských práv paralelně s vývojem integrace.

Zpráva se zaměřuje se hlavně na externí politiku EU v ochraně lidských práv, ale už v úvodu zmiňuje, že pro pochopení celkové situace nelze vynechat ani dimenzi vnitřní. V té je důraz kladen zejména na problematiku rasismu a diskriminace, což budou klíčová témata uvnitř EU i v následujících letech.

Opakujícím se tématem je nutnost spolupráce na poli lidských práv i s ostatními mezinárodními organizacemi a státy, EU zde odkazuje hlavně na OSN a Radu Evropy. Již v tomto prvním dokumentu je zmíněna důležitost občanské

společnosti a její role, médií a vzdělání a ochránců lidských práv. EU si již na konci devadesátých let uvědomuje, alespoň pokud jde o tento oficiální dokument, že ochrana základních práv již není a ani nemůže být pouze otázkou národních vlád.

„Tato zpráva má za cíl posílit srozumitelnost politik ochrany lidských práv EU, podpořit dialog mezi všemi zainteresovanými stranami a stimulovat široký závazek celosvětové ochrany a podpory lidských práv.“²⁴²

Rok 1998 byl zajímavý tím, že Všeobecná deklarace lidských práv OSN slavila 50 let od svého vzniku a EU v této souvislosti vydala ve Vídni deklaraci znovu potvrzující, že je založena na principech svobody, demokracie, respektu k lidským právům a základním svobodám a vládě práva. Deklarace je přílohou Výroční zprávy a je významná z toho důvodu, že navrhuje i konkrétní kroky, jak posílit práci EU na poli lidských práv a propagovat tuto agendu na multilaterálních fórech. Mezi jiným doporučuje lépe spolupracovat a využívat možnosti společně hodnotit situaci na poli lidských práv. Zmiňuje se zde také o potřebě pravidelného vydávání výročních zpráv hodnotících pokroky a nedostatky, což bylo uskutečněno, a o nutnosti posílit kapacity reakce EU v rámci mezinárodních operačních požadavků na poli lidských práv a demokratizace.²⁴³ Konkrétněji mají autoři na mysli například vytvoření seznamu evropských expertů na lidská práva.

V první části se zpráva věnuje krátkému shrnutí nástrojů a aktérů ochrany lidských práv v Evropské unii a následně identifikuje výzvy v této oblasti pro budoucnost: rasismus a xenofobii. EU si je vědoma, že oba tyto nevídané fenomény jsou přítomny v jejich členských státech, a zavazuje se proti nim bojovat (Například vytvořením Evropského monitorovacího centra rasismu a xenofobie, tedy předchůdce Evropské agentury pro základní práva, či akčním plánem boje proti rasismu napříč Evropskou unií.)

²⁴² EU Annual Report on Human Rights, Evropská unie, 1999, str. 4, in http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/doc/report_99_en.pdf, 22. 1. 2009

²⁴³ EU Annual Report on Human Rights, Evropská unie, 1999, str. 48, in http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/doc/report_99_en.pdf, 22. 1. 2009

Dále následuje kapitola o vnějším působení EU na poli lidských práv a spolupráci s organizacemi jako OSN, OBSE a Rada Evropy. Report uvádí pokroky na poli jednotlivých oblastí práv: pracovních, politických atd.

„Politika lidských práv EU je v dynamické fázi. V této zprávě byly akce Evropské unie v různých oblastech a napříč různými pilíři sebrány dohromady.“²⁴⁴ Ačkoli EU v této době uznává, že primární odpovědnost v ochraně lidských práv mají národní vlády, poukazuje na důležitost role občanské společnosti a dalších aktérů. Bez široké podpory veřejnosti totiž nebude snaha o prosazování lidských práv nikdy úspěšná, což si EU uvědomuje, a apeluje na nutnost intenzifikace dialogu se zainteresovanými stranami na poli lidských práv.

3.2.2. Hodnocení výroční zprávy 1999

Jedná se o první zprávu takového typu, a tak je jasné, že její rozsah, i její obsah, budou odlišné od zpráv následujících. Zpráva je hodně popisná a neposkytuje příliš konkrétní hodnocení pokroků a nedostatků. Je zde věnováno poměrně málo prostoru vnitřní politice EU a obecně postavení a právům občanů a residentů EU. Mezi výzvy do budoucnosti na vnitřním poli je zařazen pouze rasismus a xenofobie, ačkoli těchto výzev bylo objektivně v dané době více. Nemluví se zde například o migrantech a jejich právech, volební participaci občanů, ani o demokratickém deficitu. Ohledně právních nástrojů ochrany základních práv v EU a roli jednotlivých aktérů je zpráva poměrně hodně stručná.

Pokud jde o externí politiku, je zpráva rozsáhlejší a podrobnější a zaměřuje se na spolupráci EU a mezinárodních organizací. Nebudeme zde dále zacházet do detailů, protože to není hlavním cílem práce. Celkově se report snaží postihnout hlavní trendy ve vývoji a nastínit cíle do budoucna.

Nyní máme rok 2009 a poslední zpráva za rok 2008 byla ve znamení 60. výročí Všeobecné deklarace lidských práv OSN. Zajímavé bude srovnat, jak se během jedné dekády Evropská unie změnila a jak vypadala, a o co se zajímala.

²⁴⁴ *EU Annual Report on Human Rights*, Evropská unie, 1999, str. 42, in http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/doc/report_99_en.pdf, 22. 1. 2009

3.2.3. Výroční zpráva o lidských právech 2008

Zpráva zahrnuje období od července roku 2007 do června roku 2008. Na první pohled se poslední zpráva od první liší rozsahem, je totiž více než dvakrát obsáhlejší. První část je věnována nástrojům a iniciativám EU ve třetích zemích. Další kapitola rozebírá konkrétně činnost Evropského parlamentu v této oblasti. Čtvrtá kapitola se podrobněji věnuje tématickým otázkám lidských práv, jako jsou například trest smrti či práva dítěte, která zároveň přímo souvisí s obecnými zásadami lidských práv EU. Dále následuje již pravidelné sledování činnosti EU na mezinárodních fórech a poté problematika zaměřená na konkrétní země.

Zpráva v úvodu komentuje vývoj Rady pro lidská práva OSN a pokroky v ústupu trestu smrti. Zmiňuje také pokroky v mezinárodní justici dosažené díky Mezinárodnímu trestnímu soudu.

V případě porušení lidských práv je dle zprávy Evropská unie připravena neprodleně zasáhnout na jejich obhajobu a dále je „...v současné době zapojena do více než třiceti dialogů a konzultací o lidských právech se třetími zeměmi na pěti kontinentech, přičemž jejich počet rychle narůstá, což svědčí o stále rostoucím významu, který EU přikládá lidským právům v mezinárodních vztazích.“²⁴⁵ Právě forma dialogů je nejrozšířenější formou aktivit EU v procesu prosazování lidských práv ve třetích zemích.

Evropská unie znovu upozorňuje na fakt, že ochrana a prosazování základních práv na celém světě je rozhodně běh na dlouhou trať, a zdůrazňuje, že „...lidská práva jsou univerzální a nemohou být závislá na vnitřních záležitostech žádného státu, ať už v Evropě, či jinde.“²⁴⁶ Apeluje tak na potřebu ještě více sjednotit svou činnost, aby její dopad měl větší efekt. To nahrává myšlence jednotné politiky lidských práv EU.

²⁴⁵ Výroční zpráva EU o lidských právech 2008, 14146/2/08, REV 2, Rada Evropské unie, Brusel 27. 11. 2008 (4. 12), str. 5, in <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/st14146-re02.cs08.pdf>, 22. 1. 2009

²⁴⁶ Výroční zpráva EU o lidských právech 2008, 14146/2/08, REV 2, Rada Evropské unie, Brusel 27. 11. 2008 (4. 12), str. 6, in <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/st14146-re02.cs08.pdf>, 22. 1. 2009

3.2.4. Hodnocení výroční zprávy 2008

Rozsah témat a jejich zpracování se za necelé desetiletí výrazně změnilo. Nejenže je zpráva přehlednější, ale díky kapitole o tématických blocích lidsko-právní politiky je možné posoudit meziroční pokrok ve specifických oblastech. Tématické rozdělení je ve zprávách přítomno již od prvního dokumentu, avšak současná podoba se ustálila až během několika minulých let.

Pro tuto práci je klíčová zejména sedmá kapitola nazvaná „*Analýza činností a nástrojů EU z hlediska jejich účinnosti*“. Tato kapitola v úvodu deklaruje, že EU se stala jedním z klíčových aktérů v oblasti lidských práv: „*Začleňování otázky lidských práv do politik EU v posledních letech značně pokročilo, a to zejména v souvislosti s evropskou bezpečnostní a obrannou politikou, zejména díky tomu, že v rámci všech misí EBOP jsou ve stále větší míře jmenováni poradci pro otázky lidských práv a rovnosti žen a mužů.*“²⁴⁷

Velmi intenzivní spolupráce probíhá na poli obecných zásad lidských práv, které EU prosazuje ve své zahraniční politice a v mezinárodních organizacích, zejména v Radě pro lidská práva a ve Valném shromáždění OSN. Společný postup EU v této oblasti je značně efektivní: „*Na 62. zasedání Valného shromáždění OSN dala EU podnět k deklaraci, v níž 95 zemí všech kontinentů vyzvalo k moratoriu s cílem zrušit trest smrti. V návaznosti na tuto iniciativu přijalo 104 zemí rezoluci o trestu smrti, z velké části díky akčnímu kampani, kterou vedla Evropská unie a další spoluautoři rezoluce.*“²⁴⁸ Zpráva také stanovuje k obecným zásadám lidských práv EU, že tyto budou nadále prohlubovány s cílem vytvoření „*praktických nástrojů pro jejich uplatňování*“.

V kapitole „*Nástroje a iniciativy EU ve třetích zemích*“ udávají autoři aktualizované informace o zahraničních misích, předcházení konfliktů a prosazování obecných zásad EU. Jelikož se jedná o zprávu o činnosti, jsou jednotlivé kapitoly víceméně popisné a akce v zahraničí spíše nehodnotí.

Samostatná kapitola je věnována činnosti Evropského parlamentu v oblasti lidských práv. Zpráva poměrně detailně popisuje všechny formy účasti parlamentu na prosazování lidských práv: „*V průběhu období, jemuž je věnována tato zpráva, se*

²⁴⁷ Výroční zpráva EU o lidských právech 2008, 14146/2/08, REV 2, Rada Evropské unie, Brusel 27. 11. 2008 (4. 12), str. 202, in <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/st14146-re02.cs08.pdf>, 22. 1. 2009

²⁴⁸ Výroční zpráva EU o lidských právech 2008, 14146/2/08, REV 2, Rada Evropské unie, Brusel 27. 11. 2008 (4. 12), str. 8, in <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/st14146-re02.cs08.pdf>, 22. 1. 2009

*účastnil navrhování, provádění a hodnocení politik v oblasti lidských práv prostřednictvím svých usnesení, zpráv, misí do třetích zemí, akcí zaměřených na lidská práva, jednání meziparlamentních delegací a smíšených parlamentních výborů se třetími zeměmi, ústních a písemných dotazů, zvláštních jednání o konkrétních otázkách a prostřednictvím každoročního udělování výroční ceny za lidská práva, Sacharovovy ceny za svobodu myšlení.*²⁴⁹ A dále vyzdvihuje jeho konkrétní nové příspěvky v této oblasti. Novým krokem iniciovaným za německého předsednictví v první polovině roku 2008 je například první zasedání sítě parlamentních výborů Evropské unie pro lidská práva, vedené Podvýborem pro lidská práva EU. Z toho je patrné, že díky EP dochází k lepší koordinaci postupů jednotlivých členských států v této oblasti díky takto úzké komunikaci zástupců jejich parlamentů.

Překvapivé může být, že v této poslední zprávě chybí samostatná kapitola zaměřená na lidská práva uvnitř EU. Přitom v době, kdy se rozhoduje o ratifikaci Lisabonské smlouvy a s ní i Listiny základních práv EU, je to téma, které je široce diskutováno. Listina je ve zprávě zmíněna pouze v souvislosti s právy menšin.

3.3. Ochota států postupovat v ochraně LP společně

Tato podkapitola má za cíl podívat se blíže na národní preference členských států pokud jde o lidská práva v Evropské unii. V první části na příkladu vyjednávání o Listině základních práv EU uvedu rozdílné postoje členských států na začlenění některých otázek lidských práv do společného katalogu. Cílem je ukázat, že mezi státy panují více-dimenzionální rozdíly. V následujících podkapitolách se zaměřím na vybrané státy: Českou republiku, Francii, Velkou Britanii a Německo a na jejich postoj k vývoji ochrany lidských práv v EU v posledních letech. Budu čerpat hlavně z tiskových zpráv ministerstev zahraničí a vlády. Cílem je poukázat na rozdíly v prioritách jednotlivých států a jejich oficiální prezentaci. Tyto státy jsem zvolila zejména kvůli velkému počtu jejich obyvatel a tedy i vlivu jejich postojů na podstatnou část občanů EU. Dalším kritériem bylo dlouholeté členství v ES/EU.

²⁴⁹ *Výroční zpráva EU o lidských právech 2008*, 14146/2/08, REV 2, Rada Evropské unie, Brusel 27. 11. 2008 (4. 12), str. 41, in <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/st14146-re02.cs08.pdf>, 22. 1. 2009

Kapitolu o České republice jsem zahrnula zejména kvůli současnému projednávání Lisabonské smlouvy a otázkám s ní spojených.

3.3.1. Vyjednávání Listiny základních práv

Za příklad, který dobře ilustruje vzájemné nuance mezi státy, můžeme vzít vyjednávání Listiny základních práv, jakožto dalšího kroku v integraci na poli lidských práv v EU. Postoj jednotlivých delegátů v této otázce byl totiž při vyjednávání značně odlišný. Například v debatě o antidiskriminačních ustanoveních, jež dlouhodobě tvoří základ lidsko-právní politiky Evropské unie, existovaly značné rozdíly mezi státy. „...[I]ntervence delegátů z Itálie a Nizozemska byly naprosto pozitivní; francouzští a němečtí zástupci byli v této otázce rozděleni (Francie hlavně kvůli opozici vůči zařazení menšin na seznam) a Spojené království silně argumentovalo proti rozšíření antidiskriminačního *acquis*.“²⁵⁰ Je zřejmé, že obecně akceptovaná pozice mezi všemi státy neexistovala, navíc jeden z největších států byl očividně proti další konstitucionalizaci v této oblasti. „Francouzští delegáti otevřeně protestovali proti požadavkům na zahrnutí práv menšin s torzením, že „není třeba zmiňovat práva menšin explicitně...další opatření mohou být rozvinuta na národní úrovni v souladu s národní praxí.““²⁵¹

Pokud jde o ochranu minorit, nejpozitivnější návrhy přicházely ze strany Rakouska a Německa a následně Velké Británie a Finska. Stát, který se však jasně stavěl proti, a to zejména kvůli národní situaci ve vztahu k minoritám, byla Francie. Ta dokonce shledávala „...zahrnutí národních minorit do antidiskriminačního seznamu jako zacházející příliš daleko.“²⁵² Tento odpor může být částečně vysvětlen rozdílnou právní úpravou v národních ústavách, což se týká právě zmiňované Francie a dále například Řecka.

²⁵⁰ Schwellnus, Guido, *Reasons for Constitutionalization: non-discrimination, minority rights and social rights in the Convention on the EU Charter of Fundamental Rights*, Journal of European Public Policy, 13:8, December 2006, str. 1271

²⁵¹ Schwellnus, Guido, *Reasons for Constitutionalization: non-discrimination, minority rights and social rights in the Convention on the EU Charter of Fundamental Rights*, Journal of European Public Policy, 13:8, December 2006, str. 1274

²⁵² Schwellnus, Guido, *Reasons for Constitutionalization: non-discrimination, minority rights and social rights in the Convention on the EU Charter of Fundamental Rights*, Journal of European Public Policy, 13:8, December 2006, str. 1275

Debata dále vznikla také ohledně sociálních práv a jejich začlenění. Jedním z argumentů mluvícím pro byla skutečnost, že „...za žádných okolností nesmí Listina poskytovat nižší míru ochrany než Všeobecná deklarace lidských práv, která například také obsahovala právo na práci.“²⁵³ Jak se dalo poměrně jasně předpokládat, došlo v tomto případě k rozdělení zástupců spíše podle levo-pravého politického spektra, než podle jejich státní příslušnosti. Pokud půjdeme po stopách národních preferencí, proti bylo Spojené království, Švédsko a Irsko. Francie byla pro. Je tedy patrné, že nejméně dva velké státy stály na opačné straně bariéry.

Pokud se na situaci podíváme obecněji, můžeme vidět, že postoje jednotlivých států byly v různých oblastech lidských práv poměrně dosti odlišné. Vyjednávání proto muselo být založeno na různých kompromisech a změnách formulací jednotlivých práv. I z tohoto důvodu je nakonec dosažený konsenzus zásadní pro další vývoj lidsko-právní politiky ES/EU, protože členské státy formou souhlasu nad návrhem Listiny vyjádřily svůj pozitivní postoj k další integraci v této oblasti. Nicméně nesmíme podlehnout zdání, že konsenzus byl stoprocentně stabilní, či že trvá dodnes. Jak uvidíme v následujících kapitolách, některé členské státy mají dnes s budoucí právní závazností Listiny problém, mezi nimi i představitelé České republiky.

Závěrem této podkapitoly lze zmínit, že „...kvůli rezistenci členských států zde po dlouhou dobu nebyla opravdu proaktivní politika lidských práv v EU. Teprve od raných devadesátých let se začala uskutečňovat progresivní konsolidace ochrany lidských práv uvnitř i vně EU.“²⁵⁴ Schválení Listiny základních práv evropskými institucemi tak v tomto světle nabývá zásadního významu.

3.3.2. Česká republika

²⁵³ Meyer a Engels 2002:386, in Schweltnus, Guido, *Reasons for Constitutionalization: non-discrimination, minority rights and social rights in the Convention on the EU Charter of Fundamental Rights*, *Journal of European Public Policy*, 13:8, December 2006, str. 1277

²⁵⁴ Besson, Samantha, *The European Union and Human Rights: Towards A Post-National Human Rights Institution?*, *Human Rights Law Review*, 6:2, 2006, str. 344

Pokud jde o postoj České republiky, jednu z tendencí objevujících se na politické scéně charakterizuje euroskeptický postoj určité části pravicového spektra. Problémy se objevují například se schvalováním Lisabonské smlouvy.

Lisabonská smlouva byla Ústavním soudem České republiky shledána v souladu s ústavním pořádkem ČR.²⁵⁵ Soud mimo jiné jednal také o nesnižování dosažené úrovně ochrany základních práv a svobod, což je doktrína zastávaná například Ústavním soudem SRN. V současné době schválil Lisabonskou smlouvu po Poslanecké sněmovně i Senát a čeká se pouze na podpis prezidenta. Podpis a tím pádem dokončení ratifikace však nebude tak hladké, jak by se dalo očekávat. Hlava státu vyjádřila vůli počkat na další rozhodnutí Ústavního soudu o návrhu skupiny senátorů ve vztahu k Lisabonské smlouvě. Tento proces může trvat i několik měsíců.

Česká republika ve svých oficiálních výstupech potvrzuje svou příslušnost ke katalogu základních lidských práv zformovanému v Evropě po druhé světové válce. Na druhé straně si je vědoma dynamické evoluce konceptu lidských práv, který jde ruku v ruce s globalizací a pokrokem ve vědě a moderních technologiích. Na úrovni EU dlouhodobě prosazuje boj proti porušování lidských práv například na Kubě, v Barmě či Bělorusku a vítá aktivity EU v další integraci k prosazování účinné politiky ochrany lidských práv v EU i mimo ni.²⁵⁶

3.3.3. Francie

Francii jsem vybrala jako jednu z největších zemí EU, ať již jde o rozlohu či počet obyvatel. Francie je také jedním ze zakládajících členů Evropských společenství, a tak má v procesu integrace určité výsadní místo. Na druhou stranu, byla to právě Francie, která byla iniciátorem či účastníkem mnoha „blokací“ v procesu

²⁵⁵ *Nález Ústavního soudu ČR, Pl. ÚS 19/08 ze dne 26. 11. 2008, „Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství v článcích 2 odst. 1 (dříve 2a odst. 1), 4 odst. 2 (dříve 2c), 352 odst. 1 (dříve 308 odst. 1), 83 (dříve 69b odst. 1) a 216 (dříve 188l), obsažených ve Smlouvě o fungování Evropské unie, v článcích 2 (dříve 1a), 7 a 48 odst. 6 a 7 obsažených ve Smlouvě o Evropské unii a Listina základních práv Evropské unie, nejsou v rozporu s ústavním pořádkem.“, Ústavní soud ČR, 26. 11. 2008, in <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=60401&pos=1&cnt=1&typ=result>, 5. 4. 2009*

²⁵⁶ *Informace z předchozího odstavce blíže viz: Hendrychová, V., Dunajová, A., Specific Research on the Foreign Policy of the Czech Republic after the accession to the European Union – Working Paper, Vedoucí: doc. Moravcová, Univerzita Karlova, 2009*

integrace, ať již vezmeme v úvahu poměrně vzdálenou „krizi prázdné židle“²⁵⁷, vyjednávání zemědělské politiky či nedávné odmítnutí Smlouvy o ústavě pro Evropu v referendu. Francie je tedy na jedné straně motorem prohlubování integrace, na straně druhé je jakýmsi *enfant terrible*, zejména pokud jde proces integrace „proti jejím národním zájmům“. V oblasti ochrany lidských práv tak bylo zajímavé vysledovat oficiální postoje k prohlubování ochrany lidských práv v EU. Jako referenční dobu jsem zvolila roky 1999 – 2009, kdy došlo v této oblasti ke značným posunům a navíc Francie byla dvakrát předsedající zemí EU²⁵⁸ a měla tedy značný vliv na její činnost a směřování.²⁵⁹

Pokud jde o Evropskou unii a ochranu lidských práv, vyplývá ze získaných dat několik zajímavých informací a závěrů. Francie se ve zkoumaném období jasně staví na stranu zastánců a podporovatelů Listiny základních práv EU. Zejména mezi roky 1999 a 2002 ji zmiňuje jako téma prakticky všech rozhovorů s představiteli Evropské unie. Je to jednak dané skutečností, že právě v této době probíhala příprava Listiny a jednalo se o její budoucí právní závaznosti. Přestože zdůrazňuje, že se zpočátku jednalo hlavně o projekt německého předsednictví, byla to také Francie, kdo prosazoval přijetí tohoto jednotného dokumentu zahrnujícího práva občanská, politická, ekonomická a také sociální. Dělo se tak ještě před jejím vlastním předsednictvím: „Pokud jde o Listinu základních práv EU, myslím, že věci se vyvíjejí dobře. Jak víte, je to myšlenka, která byla navržena německým předsednictvím, ale nad kterou jsem i my uvažovali, která spočívá v kodifikaci určitého počtu práv Evropanů v Chartě, a to

²⁵⁷ Krize prázdné židle (empty chair crisis) - červen 1965 - leden 1966. V červnu 1965 francouzský ministr zahraničí na protest proti příliš nadstátním iniciativám Komise a Společenství opustil jednání Rady ministrů. Když scházel ministr z jakékoli členské země, Rada ministrů nebyla schopna rozhodování.

²⁵⁸ Francie předsedala Evropské radě v druhé polovině roku 2000 (Červenec – Prosinec 2000) a v druhé polovině roku 2008 (Červenec – Prosinec 2008).

²⁵⁹ Metoda postupu byla následující: zvolila jsem časové rozmezí 1. 4. 1999 – 1. 4. 2009 a to hlavně kvůli tomu, aby byly zahrnuty události a postoje Francie během poslední dekády, ale také z posledních měsíců. Rozmezí deseti let bylo zvoleno pouze s cílem obsáhnout dostatečně dlouhé období pro to, aby výsledky nebyly ovlivněny pouze postojem jedné politické reprezentace vládoucí v daném období. Informace jsem získala vyhledáváním v tiskových zprávách ministerstva vnitra. Jednalo se o stránky <http://basedoc.diplomatie.gouv.fr/exl-php/cadcgp.php>, kde jako kategorie dokumentů bylo zvoleno « point de presse » a klíčová slova « droits fondamentaux » (základní práva) a « Union Européenne » (Evropská unie). Mezi 1. 4. 1999 a 1. 4. 2009 jsem tak našla celkem 59 dokumentů, které jsem nadále prostudovala a vybrala pasáže týkající se lidských práv a Evropské unie.

práv základních....Myslím, že do budoucnosti existuje široký souhlas pokud jde o cíle, proceduru a kalendář...“²⁶⁰ přijímání Listiny.

Francie měla zájem na vytvoření určitého standardu ochrany základních práv v celé Unii a její představitelé opakovaně prosazovali variantu úplné právní závaznosti Listiny. Předpokládaná ratifikace a přijetí Listiny bylo navíc naplánováno na dobu předsednictví EU: „Francie bude zcela šťastná, že bude předsedat při přijímání takové Listiny...přeji si, aby to byl text pokrokový...“²⁶¹, prohlásil ministr pro evropské záležitosti.²⁶²

Ještě v roce 1999 byla práce na Listině označena Francií jako jedno z „...velkých současných staveníšť komunitární konstrukce“²⁶³. Vývoj šel ovšem rychle kupředu a Francie v něm sehrála, také díky svému předsednictví, důležitou roli. Variantou, kterou prosazovala ústy Ministra pro evropské záležitosti pana Pierra Moscoviciho souvisela se zařazením odkazu na Listinu přímo v článku 6 Smlouvy o EU, kde je také zmíněna Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách Rady Evropy. Bylo to v době, kdy už bylo jasné, že se Listinu pravděpodobně nepodaří začlenit do textu Smlouvy z Nice a to zejména proto, že mnohé delegace si nepřály odkaz na Listinu v zakládajících smlouvách vůbec²⁶⁴. Jak již víme, ani zařazení odkazu do článku 6 nakonec nebylo uskutečněno.

Pozdější právní závaznost Listiny, která by byla umožněna začleněním do textu Ústavy pro Evropu, nakonec zarazila sama Francie, respektive její občané, když

²⁶⁰ *Conseil Affaires Générales Conférence de Presse du Ministre délégué chargé des affaires européennes*, M. Pierre Moscovici, Brusel, 17. května 1999

²⁶¹ *Conseil Affaires Générales Conférence de Presse du Ministre délégué chargé des affaires européennes*, M. Pierre Moscovici, Brusel, 17. května 1999

²⁶² *Ministre délégué chargé des affaires européennes*, M. Pierre Moscovici

²⁶³ *Point de presse (Tisková zpráva)*, Ministerstvo zahraničí, Paříž, 15. července 1999

²⁶⁴ Francie však i v roce 2001 neupouštěla od myšlenky začlenění Charty do zakládajících smluv, což vyjádřila například na setkání s představiteli Portugalska 17. července 2001: „...sdílíme s premiérem Guterresem a s našimi portugalskými přáteli zájem na integraci Listiny základních práv do smluv.“ in *Visite au Portugal Point de presse conjoint du Ministre délégué chargé des affaires européennes*, M. Pierre Moscovici, et de la secrétaire d'Etat Portugaise aux affaires européennes, Mme. Teresa Moura - *Propos de M. Moscovici*, Lisabon, 17. července 2001. Dalším příkladem může být tisková zpráva z 29. října 2004, v níž Ministr zahraničních věcí pan Michel Barrier uvádí, že „...my nedopustíme, aby bylo zpochybněn pokrok daný Ústavou, která zahrnuje Listinu a dává jí tím ústavní hodnotu, v samotném těle Ústavy...je mi zatěžko pochopit, jestli se vrátíme zpět či nepůjdeme směrem, který je efektivní.“ in *Conseil affaires générales et les relations extérieures Point de presse du Ministre des affaires étrangères*, M. Michel Barnier, Brusel, 17. května 2004

Smlouvu v referendu odmítli,²⁶⁵ a to přesto, že ji sám prezident Jacques Chirac označil jako text „demokratického pokroku“ a „velký krok pro Evropu i pro Francii“ a Listinu jako dokument shrnující „...hodnoty, které nám jsou společné, lidská práva, svobody...“²⁶⁶.

Francie je obecně zemí kladoucí značný důraz na ochranu lidských práv. Oblastí, na kterou se zaměřuje velmi často jsou práva pracovníků a sociální práva.²⁶⁷ Je to dané jednak historicky (Francouzská revoluce a „Deklarace práv člověka a občana“), jednak určitým levicovým zaměřením francouzské společnosti.

Francie se v oficiálních výstupech Ministerstva zahraničí soustředí, podobně jako jiné evropské státy, také na porušování lidských práv v zemích mimo EU, například Severní Koreji, Fidži, Mali apod. Zaměření na tyto země je dáno buď aktuální situací v nich (jako například v případě Běloruska v roce 2007, či Izraelsko-palestinského konfliktu), nebo historickou orientací Francie, jelikož se jedná zejména o její bývalé kolonie.

Zajímavá je skutečnost, že Francie ve svých výstupech často upozorňuje na shodu s postojem Evropské unie, či na její zásady. Například ohledně situace v oblasti lidských práv v Koreji, „...připomíná Severní Koreji očekávání a jednomyslné znepokojení Evropské unie ohledně určitého počtu otázek: respektování závazků nešíření [zbraní hromadného ničení], lidských práv, přístupu populace k pomoci...“²⁶⁸ nebo v případě Eritrey, kdy dokonce pohrozila, že pokud nebude dosaženo dodržování lidských práv, „...Francie a její partneři budou nuceni přezkoumat v tomto světle smlouvu z Cotonou.“²⁶⁹

V roce 2000 v souvislosti z rakouskou krizí komentovala Francie také možné rozšíření a účinnost článku 7 Smlouvy o EU: „Je třeba zdůraznit, že v dnešní rozšířené

²⁶⁵ Pokud jde o Listinu základních práv, byla dokonce ve Francii spuštěna spolu s Komisí a Evropským parlamentem informační kampaň, protože se podle Francie jednalo o „značný politický pokrok“, in *Point de presse*, Paříž, 19. října 2001, 4 - Fórum ILE-DE-FRANCE/Budoucnost Evropy

²⁶⁶ *Point de presse de M. Jacques Chirac, président de la République, à l'issue de la signature du traité constitutionnel*, Řím, 29. října 2004

²⁶⁷ Ve vztahu k sociální politice je to patrné také z reference k Listině základních práv: „...text ekonomického a sociálního pokroku, je to poprvé v ústavní historii Evropy, kdy sociální pokrok je deklarován jako neoddělitelný od pokroku ekonomického...“ in *Point de presse de M. Jacques Chirac, président de la République, à l'issue de la signature du traité constitutionnel*, Řím, 29. října 2004

²⁶⁸ *Point de presse – Déclarations du porte-parole (Tisková zpráva - Deklarace tiskového mluvčí)*, Paříž, 10. listopadu 2000.

²⁶⁹ *Point de presse (Tisková zpráva)*, Paříž, 4. října 2001

*Evropské unii potřebujeme lepší proceduru, než jakou máme dnes, abychom dosáhli dodržování našich základních hodnot.*²⁷⁰ V této souvislosti zmínil Ministr pro evropské záležitosti pan Pierre Moscovici, že lepší dodržování těchto hodnot bude umožněno důležitým textem, jímž je Listina základních práv EU.

Pokud jde o další témata spojená s ochranou základních práv v Evropské unii, jeví se postoj Francie v průběhu zkoumané dekády jako značně vstřícný k upevňování společného postoje a společných politik.

Pokud jde o vztahy uvnitř Evropské unie, je to zřejmé i z postoje vůči Listině základních práv a pokud jde o externí vztahy, je postoj většiny států Evropské unie vůči začleňování otázek lidských práv do vzájemných dialogů a smluv převážně vstřícný. Francie v návaznosti na obecné zásady lidských práv Evropské unie bojuje za práva dětí a žen a také za zrušení trestu smrti. V rámci svého předsednictví v roce 2008 tak například ústy Evropské unie vyjádřila například znepokojení ohledně situace v Iránu a odsouzení devíti jeho obyvatel a hrozby vykonání trestu smrti.²⁷¹

3.3.4. Velká Británie

Spojené království Velké Británie a Severního Irska jsem zvolila, jak je již uvedeno v úvodu k této kapitole, z důvodu jeho počtu obyvatel, dlouhodobého členství v ES/EU a vlivu na vytváření politik EU. Británie má navíc odlišný ústavní systém, než například Německo či Francie. Díky její nepsané konstituci je tak pro Británii přijímání novelizací smluv vždy zásadní otázkou, která přímo ovlivňuje charakter jejího národního právního řádu, což se projevilo zejména v případě Listiny základních práv EU.

Pokud jde o metodu sběru dat, v případě Spojeného království Velké Británie a Severního Irska jsem vycházela z dokumentů přístupných na stránkách jeho vlády.²⁷²

²⁷⁰ *Conseil Affaires Générales, Point de Presse du Ministre délégué chargé des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, Lucemburk, 8. října 2000*

²⁷¹ „*Evropská unie nabádá Irán k dodržování jeho závazků, stejně jako mezinárodních norem vztahujících se k lidským právům.*“ in *Point de presse – Déclarations du porte-parole (Tisková zpráva - Deklarace tiskového mluvčí)*, Paříž, 25. července 2008

²⁷² Jedná se o stránky vlády, respective premiéra Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Vyhledávala jsem ve všech dokumentech, tedy v aktuálních zprávách, projevech, tiskových

Analýza oficiálních textů ve vztahu k lidským právům a Evropské unii nám přináší několik zajímavých poznatků. V roce 2003 hodnotí Velká Británie dosažené úspěchy Evropské unie před vstupem deseti nových členských států během roku 2004 a mezi nimi i pokroky dosažené v oblasti lidských práv. Nezapomíná zdůrazňovat potřebu posilování „...národní parlamentní kontroly nad přemírou byrokracie, přílišné regulace a nepotřebnými centralizačními návrhy.“²⁷³

Velká Británie se v oficiálních textech velmi zajímá o situaci lidských práv ve světě, jak to ostatně činí všechny evropské státy. Dlouhodobě tak kritizuje situaci ohledně lidských práv v Iránu, Barmě a jiných zemích zejména kvůli masivnímu porušování lidských práv, nedostatku demokracie a právního státu, situaci politických vězňů apod. Většinou se v dostupných textech jedná o pozici samotné Velké Británie, jen zřídka referuje k situaci ve třetích zemích ve spojitosti s Evropskou unií, respektive její Společnou zahraniční a bezpečnostní politikou. Spojené království kritizovalo také Irán a politiku Saddáma Husajna. Premiér prohlásil, že „...porušování lidských práv je dobře zdokumentováno...[Iráčtí exulanti] chtějí, abychom proti Saddámu Husajnovi podnikli akci pouze na základě lidských práv.“²⁷⁴ Británie tak reagovala na žádosti exulantů žijících v samotné Británii i jinde ve světě, avšak neopomínala zdůrazňovat nutnost získání mandátu OSN. V analyzovaných textech se však nezmiňovala o nutnosti koordinovat tento postup s ostatními státy Evropské unie.

Nejvíce zmínek v oficiálních zprávách ohledně lidských práv v Evropské unii se týká Listiny základních práv EU. Británie se od počátku obávala dopadu Listiny na svůj právní řád a soudnictví, pokud Listina nabude právní závaznosti. V roce 2004 například premiér prohlásil: „Nejsme připraveni přijmout cokoli, co by nám vzalo schopnost zajistit, aby naše průmyslová práva v této zemi zůstala tak flexibilní jak jsou

zprávách a článkách, otázkách na premiéra, tiskových brífincích a webchatech. Blíže viz webové stránky: <http://www.number10.gov.uk/>. Vyhledávací období bylo stejné jako u Francie, tedy od 1. 4. 1999 do 1. 4. 2009, avšak k dispozici byly pouze dokumenty od roku 2003. Zkoumané období je tak z toho důvodu kratší. Vyhledávací slovní spojení bylo „základní práva“ (fundamental rights) a „Evropská unie“ (European union). Vyhledávač našel celkem 134 dokumentů, ze kterých jsem poté vybrala relevantní text a informace.

²⁷³ Projev k Evropskému výzkumnému institutu, „Role Británie v Evropě“ (‘Britain’s role in Europe’ - speech to the European Research Institute), 6. 2. 2003

²⁷⁴ Tisková konference následující dohodu o Evropské ústavě (PM press conference 18 February transcript, The Prime Minister has held his monthly press conference at Downing Street where he started by making an opening statement on Iraq.), 19. 2. 2003

*dnes.*²⁷⁵ Británie měla námitky také proti hlubší integraci v oblasti daní, bezpečnosti a sociální politiky. Odůvodněním bylo, že si musí „...udržet právo určovat politiku v oblastech svého životního národního zájmu.“²⁷⁶

Velká Británie si přála Evropu takovou, aby jí posilovala a zaručovala jí větší bezpečnost, avšak zároveň respektovala její suverenitu. Vytvořila proto tzv. červené linie²⁷⁷, což jsou oblasti, kde chce zachovat výhradní pravomoci členských států a mezivládní bázi rozhodování. „...[N]ebudeme souhlasit s ničím, co mění naši schopnost stanovit vlastní domácí soudní a trestní pravomoc. To samé platí pro daně a dávky.“²⁷⁸

V roce 2007 stále existovaly čtyři červené linie, na kterých Británie ve vztahu k reformní smlouvě trvala. Tyto oblasti, ve kterých si i nadále chtěla zachovat suverenitu, vyústily nakonec ve výjimku k Lisabonské smlouvě, a to formou dodatkového Protokolu, kdy Listina základních práv bude po ratifikaci Lisabonské smlouvy závazná pro všechny státy EU kromě Velké Británie a Polska. V závěru Německého předsednictví EU v červnu 2007 dosáhla Velká Británie svých cílů a premiér Tony Blair prohlásil, že všechny čtyři požadavky byly splněny.²⁷⁹ „Spojené království úspěšně obhájilo opt-out²⁸⁰ na Listinu základních práv a udrželo tak britskou nezávislou zahraniční politiku a daňová a dávková ustanovení...Silnější EU je v zájmu Británie, ale měla by to být unie suverénních států a nikoli federální unie.“²⁸¹ Zájmem Británie bylo také to, aby nebyly rozšířeny pravomoci Evropského soudního dvora vzhledem k jejímu právnímu řádu.

Z výše uvedeného je zřejmé, že Británie nebyla v průběhu zkoumaného období příliš nakloněna hlubší integraci v oblasti základních práv EU. Na druhou stranu zde existovaly i obavy, zda tyto výjimky neodvádí Spojené království na vedlejší kolej mimo hlavní integrační proud.²⁸²

²⁷⁵ Tisková konference (Press Conference: full text, The Prime Minister said today that the government would accelerate reform of the public services and win the 'big arguments' on Europe), 15. 6. 2004

²⁷⁶ Tisková konference premiéra (Prime Minister's press conference), 15.6.2009

²⁷⁷ Red lines – červené linie

²⁷⁸ Ranní tiskový brífink (Morning press briefing from 20 June 2007, Briefing from the Prime Minister's Official Spokesman on: EU), 20. 6. 2007

²⁷⁹ Tisková konference (Press conference at the conclusion of the EU summit in Brussels), 25. 6. 2007

²⁸⁰ Opt-out – neboli výjimka z práva EU

²⁸¹ Úspěch Spojeného království na summitu EU (UK success at EU summit), 25. 6. 2007

²⁸² Například: Tisková konference s prezidentem Evropské komise (Press conference with the President of the European Commission, Mr Jose Manuel Barroso), 11. 10. 2007

Diskutovaná byla i otázka Turecka a jeho případného členství v Evropské unii. Premiér v tomto případě zdůrazňoval, že „...pokud bude [Turecko] splňovat stejné principy demokracie a lidských práv, muslimové a křesťané mohou pracovat společně.“²⁸³ Z vyjádření premiéra k otázce Tureckého vstupu je cítit otevřenost, když hovoří o Turecku jako partnerské zemi, která může pomoci zvýšit bezpečnost Evropy, ale můžeme zaznamenat i jisté výhrady. Podle Británie je tak třeba ocenit pokroky, kterých Turecko v oblasti lidských práv již dosáhlo, ale zároveň nezapomínat na stále existující nedostatky.

3.3.5. Německo

Spolková republika Německo je další z členských zemí s velkým počtem obyvatel, což bylo jedním z kritérií výběru. Zároveň byla zakládajícím členem Společenství a ovlivňovala do značné míry vytváření politik ES/EU. Při zkoumání oficiálních dokumentů jsem čerpala z přístupných textů na stránkách německé spolkové vlády.²⁸⁴ Další doplňující dokumenty jsem vyhledávala na stránkách Ministerstva zahraničí.²⁸⁵

Po přistoupení nových deseti států v roce 2004 rekapituluje Německo úspěchy evropské integrace dosažené od roku 1957. V této souvislosti opakuje kritéria, která musí žadatelé o členství plnit, mezi něž nezastupitelně patří dodržování lidských práv a základních svobod. V září 2006 apeluje německá kancléřka na důležitost sdílených hodnot a na skutečnost, že by na tyto společné hodnoty měl být kladen

²⁸³ *Interview s premiérem (PM doorstep interview Brussels (17 December 2004), The PM welcomed the successful conclusion of negotiations with Turkey over membership of the EU), 17. 12. 2004*

²⁸⁴ Jedná se o webové stránky spolkové vlády Německé republiky. Blíže viz:

www.bundesregierung.de. První část vyhledávání se tedy týká vlády, respektive výstupů kancléře/kancléřky. Vyhledávání se zaměřilo na období 1. 4. 1999 – 1. 4. 2009, bohužel jsou však přístupné pouze dokumenty od konce roku 2005. Bližší informace nám proto poskytne analýza dokumentů ministerstva zahraničí (Auswärtiges Amt), kterou jsem následně doplnila. V dokumentech vlády jsem hledala výraz „fundamental rights“ (základní práva), a to konkrétně v tiskových zprávách, projevech, interview a politických prohlášeních. Celkem jsem našla 30 relevantních dokumentů vztahujících se k základním právům a Evropské unii.

²⁸⁵ Jedná se o vyhledávání dokumentů Ministerstva zahraničí (Auswärtiges Amt). Jednalo se opět o období od 1. 4. 1999 do 1. 4. 2009. Dokumenty však byly přístupné až od roku 2000, a tak jsem posléze zvolila období 1. 4. 2000 – 1. 4. 2009. Celkem bylo nalezeno 131 dokumentů vztahujících se k vyhledávanému výrazu „fundamental rights“ (základní práva). Následně jsem je dle vztahu k tématice Evropské unie vytrídila relevantní dokumenty.

větší důraz. Kancléřka řekla, že „...diskuze nad sekcí lidských práv ukáží, zda je EU něco více než jen koordinační těleso.“²⁸⁶ Jasně říká, že jejím přáním je sebevědomá Evropa, která bude silným partnerem pro ostatní země v kooperaci k dosažení bezpečnosti, míru a lidských práv.²⁸⁷ Tento důraz na hodnoty a jejich centrální význam při prohlubování integrace je patrný i v průběhu dalších let. Kancléřka Merkelová neopomíná zdůrazňovat hodnoty a lidská práva při většině oficiálních jednání ohledně EU.

Kancléřka apelovala na důležitost základních práv a společných hodnot i v souvislosti s 50. výročí evropské integrace: „...věřím, že musíme vzít toto 50. výročí jako příležitost k tomu, abychom došli ke společnému pochopení toho, co umožnilo existenci této Evropy a toho, jakým výzvám čelí.“²⁸⁸ Společné hodnoty jsou zásadní proto, abychom mohli těmto výzvám čelit: „Jak můžeme bránit naše hodnoty, když je nedokážeme nejprve definovat?“²⁸⁹ Zde naráží na problémy při přijímání Listiny základních práv EU a jejího začleňování do smluv ES/EU spojených zejména se Smlouvou o Ústavě pro Evropu.

Německé dvojité předsednictví v roce 2007, tedy předsednictví G8 a EU, mělo být využito k zajištění, že „...příští konstituce bude založena na základních hodnotách, tj. svobody, spravedlnost, demokracie, vláda práva a dodržování lidských práv.“²⁹⁰ Konstituce má být dle mínění německého předsednictví něčím více než jen další smlouvou: „Ústavní smlouva je zásadnější a obsahuje základní práva.“²⁹¹ Z toho důvodu je dle kancléřky Merkelové důležité zachovat z původní smlouvy tolik, kolik jen bude možné.²⁹² Vzhledem k rezervacím, které měly především Velká Británie a Polsko však bylo jednání velmi obtížné a trvalo i více než 36 hodin v kuse. Výsledkem bylo

²⁸⁶ *Snaha prosazovat evropskou obnovu (Effort to promote European renewal)*, 25. 9. 2006

²⁸⁷ *Politické prohlášení (Policy Statement by Federal Chancellor Dr Angela Merkel in the German Bundestag)*, 30. 11. 2005

²⁸⁸ *Projev Angely Merkelové (Speech by Angela Merkel, Chancellor of the Federal Republic of Germany, at the Frankfurt European Banking Congress)*, 17. 11. 2006

²⁸⁹ *Evropské politické prohlášení (European Policy Statement by Federal Chancellor Angela Merkel in the German Bundestag)*, 11. 5. 2006

²⁹⁰ *Merkelová volá po jednotě na podporu německého dvojitého předsednictví (Merkel calls for unity in support of Germany's double presidency)*, 14. 12. 2006

²⁹¹ „*Předsednictví je příležitostí*“ („A presidency is an opportunity“, Merkel, Angela), 6. 11. 2006

²⁹² *Politická vůle tu je (The political will is there)*, 20. 6. 2007

dosažení toho, že Listina základních práv nebyla obsažena ve smlouvě přímo, ale její právní závaznost byla dána referencí na ni v textu.²⁹³

Německo Listinu základních práv jasně podporovalo, Listina dle jeho reprezentantů „...vyhlašuje sdílené hodnoty a základní práva, která byla dosažena v průběhu evropské historie, někdy za velkou cenu, jak všichni víme...Jenom Evropa, která se postaví za své hodnoty, může být úspěšná.“²⁹⁴ Ve vztahu k nové reformní smlouvě a začlenění Listiny základních práv Německo podotýká, že Evropská unie již není pouze unií míru, svobody a bezpečnosti, ale nyní stvrzuje také svůj závazek pro společný ekonomický a sociální model.²⁹⁵

Jako ostatní státy Evropy se i Německo ve svých oficiálních prohlášeních věnuje situaci ohledně lidských práv ve třetích zemích. Kritizuje porušování základních práv v Darfúru, Barmě, Libanonu, Kongu či Zimbabwe. U příležitosti oslav 50. výročí evropské integrace a zároveň dne nezávislosti Běloruska prohlásilo Německo například, že lidská práva jsou nedělitelná, a že Evropa stojí za běloruskými občany.²⁹⁶ Spolková republika je zastáncem nedělitelnosti lidských práv a jejich univerzality a vyzývá členské státy k tomu, aby je dodržovaly. Kancléřka dále řekla, že musíme mluvit otevřeně o tom, jak dochází k četnému porušování lidských práv, a to nejen v Německu.²⁹⁷ Je přesvědčená, že „...pouze Evropa, která stojí za svými hodnotami se může pohnout kupředu a dosáhnout svých cílů.“²⁹⁸ „Jen pokud budeme jednat spolu a účelně můžeme posilovat občanská práva v Evropské unii...“²⁹⁹

V současné době je pro Německo důležité, aby základní práva hrála důležitou roli i v hospodářských vztazích EU, protože „...také v ekonomických vztazích musí být lidská práva vždy dodržována.“³⁰⁰ Evropská historie podle reprezentantů Německa

²⁹³ *Dobrý den pro Evropu (A good day for Europe)*, 23. 6. 2007

²⁹⁴ *Politické prohlášení federální kancléřky Angely Merkel (Policy Statement by Federal Chancellor Angela Merkel on the Lisbon Treaty Signing Ceremony on 13 December and the European Council on 14 December)*, 12. 12. 2007

²⁹⁵ *Německý Bundestag hlasuje pro ratifikaci reformní smlouvy EU (German Bundestag votes to ratify the EU Reform Treaty)*, 24. 4. 2008

²⁹⁶ *Projev Angely Merkelové (Speech by Angela Merkel, Chancellor of the Federal Republic of Germany, at the official ceremony to celebrate the 50th anniversary of the signing of the Treaties of Rome)*, 25. března 2007

²⁹⁷ *Lidská práva – chráníme je a ona chrání nás (Human rights - we protect them, and they protect us)*, 9. 12. 2008

²⁹⁸ *Demokratičtější EU (A more democratic EU)*, 12. 12. 2007

²⁹⁹ *Projev kancléřky Angely Merkelové k Evropskému parlamentu (Speech by Federal Chancellor Angela Merkel to the European Parliament, Brussels, on 27 June 2007 reviewing the German EU Presidency)*, 27. 6. 2007

³⁰⁰ *Rada Evropy je opatrovník našich společných hodnot (Council of Europe is the custodian of our common values)*, 15. 4. 2008

může posloužit jako vzor pro jiné části světa, protože je zřejmé, že evropská integrace je úspěšným projektem. Nesmíme však zapomínat na to, že není zdaleka u konce.

„Kde jsou mezinárodní právo a lidská práva masivně porušována, tam Německo na základě své historické odpovědnosti nemůže pouze přihlížet a nic nedělat.“³⁰¹ Německo musí dle kancléřky Merkelové zajistit, aby antisemitismus, rasismus a nenávisť k cizincům už nikdy nemohla v Evropě zakořenit, protože lidská práva jsou nedělitelná a tvoří základ každé svobodné společnosti.³⁰² „Základem německé zahraniční politiky je respekt k mezinárodnímu právu a lidským právům stejně jako závazek k širokému konceptu bezpečnosti.“³⁰³

Pokud jde o oficiální výstupy Ministerstva zahraničí, do značné míry kopírují obsah výstupů vlády. V roce 2002 se Ministerstvo zabývalo nutným zvyšováním účasti Německa na potlačování masivního porušování lidských práv. Důraz byl kladen na to, aby byl příspěvek Německa k míru a stabilitě veden v kontextu Evropské unie a ve spolupráci s evropskými partnery.³⁰⁴ Ve stejné době hovoří představitelé Německa také o demokratickém deficitu a nutnosti posílit práva Evropského parlamentu.³⁰⁵

Stejně jako spolková vláda, tak i spolkové ministerstvo se ve svých výstupech pravidelně věnuje otázce porušování lidských práv ve třetích zemích a volá po nápravě. Územní a tématické zaměření se neliší od zaměření kancléřky. Ve stejném smyslu volá po nutnosti provázat rozvojovou pomoc EU s ochranou lidských práv, bez níž je rozvoj neudržitelný.³⁰⁶ Ministerstvo reaguje i na stav přístupového procesu Turecka. Upozorňuje na odlišnosti Turecka oproti státům EU, avšak považuje pokračování předvstupních rozhovorů za „strategický zájem Německa“³⁰⁷.

³⁰¹ *Zajišťování míru a bezpečnosti (Ensuring peace and security)*, 1. 5. 2008

³⁰² *Deklarace Angely Merkelové ("We must not allow silence to descend," declares Angela Merkel)*, 9. 11. 2008

³⁰³ *Lidská práva – chráníme je a ona chrání nás (Human rights - we protect them, and they protect us)*, 9. 12. 2008

³⁰⁴ *Projev spolkového ministra zahraničí Joschky Fischera („European challenges between integration and enlargement and Germany's responsibility at the centre of Europe“ – Speech by Federal Foreign Minister Joschka Fischer at the „Weimar Lectures on Germany“)*, 10. 4. 2002

³⁰⁵ *Projev spolkového ministra zahraničí Joschky Fischera („European challenges between integration and enlargement and Germany's responsibility at the centre of Europe“ – Speech by Federal Foreign Minister Joschka Fischer at the „Weimar Lectures on Germany“)*, 10. 4. 2002

³⁰⁶ *4. Setkání ministrů zahraničí ASEM (Contribution by Minister of State Volmer in the Plenary Session on „The New International Security Situation“ – 4th ASEM Foreign Ministers Meeting, Madrid)*, 6/7. června 2002

³⁰⁷ *Projev Dr. Klaus Scharioth („German-Turkish relations in a European Perspective“, Speech by Dr. Klaus Scharioth, State Secretary of the Federal Foreign Office, at the meeting of the German-Turkish Cooperation*

Motivem, který se opakuje v průběhu let od roku 2001 je nutnost nepodřizovat lidská práva boji proti terorismu. Ministerstvo se opakovaně vyjadřuje ve smyslu nutnosti společného postupu zemí EU a zachování všech garantovaných lidských práv.³⁰⁸ Vyjádřilo se i pro začlenění Listiny základních práv do textu Evropské ústavy.³⁰⁹ Ministerstvo znovu potvrzuje, že EU je především společenstvím hodnot a že ochrana lidských práv tvoří základ jejích politik. „Evropská ústava s Listinou základních práv také tvoří závazek respektování lidské důstojnosti, ochrany menšin a prosazování svobody a demokracie.“³¹⁰ A znovu: „Evropa je společenstvím sdílených hodnot, ne pouze hospodářskou oblastí. Každý, kdo potřebuje důkaz by se měl podívat na Evropskou listinu základních práv z roku 2000.“³¹¹

Z vybraných dokumentů je patrný pozitivní přístup Německa v prohlubování integrace v oblasti lidských práv. Německo vítá Listinu základních práv a společný postup Evropské unie při potlačování porušování lidských práv ve třetích zemích. Často se vrací ke své historické odpovědnosti a tím dané nutnosti bojovat za lidská práva nejen v Evropě, ale na celém světě.

Jak je patrné z kapitol 3.3.2. až 3.3.4., postoje vybraných členských států Evropské unie se v mnoha aspektech týkajících se oblasti lidských práv liší. Zatímco Francie a Německo prosazují další integraci, například v rámci přijetí Listiny základních práv EU, Velká Británie, a zdá se že do určité míry i Česká republika, v této otázce váhají, či ji dokonce v případě Británie blokují zvláštními požadavky, například formou různých výjimek. Na druhé straně v případě externí politiky a tedy ochrany lidských práv ve třetích zemích můžeme shrnout, že zkoumané státy aktivity EU přímo podporují a nevznikají zde větší problémy. Politika ochrany

Council in Berlin), 24. ledna 2003

³⁰⁸ Například: *Projev spolkového ministra zahraničí Fischera (Speech by Federal Foreign Minister Fischer to the United Nations Security Council, New York)*, 20. ledna 2003, nebo *Otevíření konference (Opening of the Conference „Women in the Islamic World – Muslim Women in Germany: Positive Role Models“ by Kerstin Müller, Minister of State at the Federal Foreign Office)*, 25. 4. 2004

³⁰⁹ *Projev spolkového ministra zahraničí Fischera (Speech given by Federal Foreign Minister Fischer on EU enlargement in the German Bundestag, Berlin)*, 3. června 2003

³¹⁰ *Projev spolkového ministra zahraničí Fischera (Speech by the Federal Minister for Foreign Affairs at the ceremony to commemorate the 60th anniversary of the liberation of Sachsenhausen concentration camp)*, 17. 4. 2005

³¹¹ *Projev spolkového ministra zahraničí Frank-Waltera Steinmeiera („Rethinking Europe“ – Speech by Federal Foreign Minister Frank-Walter Steinmeier at the 35th Anniversary of the Heinz Schwarzkopf Foundation, Berlin)*, 30. 8. 2006

lidských práv uvnitř členských států je však oblastí politicky mnohem citlivější, a tak není váhání či odpor některých zemí příliš překvapující.

Jednotlivé státy se liší také v míře, v jaké referují ve svých oficiálních výstupech k Evropské unii a její pozici k dané věci. Zatímco Francie a Německo pravidelně prezentují shodu se stanoviskem EU, Velká Británie vyjadřuje povětšinou svou vlastní pozici a k EU referuje spíše zřídkavě.

3.4. Možnosti akcelerace procesu společné ochrany LP

V rámci této kapitoly jsem provedla orientační průzkum u 27 členských států Evropské unie o jejich pozici vůči ochraně lidských práv v rámci EU. Jednalo se o zaslání emailu se třemi otázkami ohledně současné politiky ochrany lidských práv a její budoucnosti na adresy ministerstev zahraničí a na výbory parlamentů zabývající se otázkami Evropské unie, zahraničí či lidských práv.

1. *Prosazuje vaše země ochranu lidských práv na evropské úrovni (buď uvnitř nebo vně EU)?*
2. *Jste toho názoru, že je možné vytvořit v Evropské unii společnou politiku ochrany lidských práv?*
3. *Je pozice vaší země (například současné vlády) nakloněna vytvoření společné politiky ochrany lidských práv v EU v budoucnosti?*³¹²

Očekávala jsem, že ne všechny instituce odpoví, což nakonec byla pravda, přesto je zajímavé zde rozebrat některé postoje, které byly vyjádřeny představiteli členských zemí Evropské unie. Pro podrobnou analýzu by bylo samozřejmě třeba získání většího souboru dat od všech členských států. Pro porovnání pozicí několika států EU, jejich podobností a rozdílů mohou však následující odpovědi být dobrým základem.

³¹² Email rozeslán dne 24. 3. 2009 v 16:35 a znovu následně dne 27. 3. 2009 v 13:16 a 24. 4. 2009 v 09:33 a ve 13:02.

Pan Dea Hanust, ředitel oddělení lidských práv estonského Ministerstva zahraničních věcí napsal, že „*Estonsko vidí politiku lidských práv jako stále důležitější součást společné zahraniční a bezpečnostní politiky a akčně se účastní procesu koordinace...*“³¹³ Poslanec za stranu zelených, Aleksei Lotman, také z Estonska, zase na otázku „*Jste toho názoru, že je možné vytvořit v Evropské unii společnou politiku ochrany lidských práv?*“ odpověděl: „*Do značné míry ano. Musí být ovšem učiněna opatření, aby se zamezilo přesahu do relevantních politik Rady Evropy.*“³¹⁴

Další z pobaltských států, Litva reagovala skrze Tomase Baranovase slovy, že „*Litva byla jedním z mála států na světě, který přijal a implementoval Národní akční plán ochrany lidských práv v reakci na světovou konferenci o lidských právech konanou v roce 1993. Příkladem činnosti Litvy v rámci SZBP EU je kontinuální zájem na situaci v oblasti lidských práv v Bělorusku.*“ Pokud jde o budoucí politiku ochrany lidských práv, vyjadřuje se Litva, že „*Jak se EU vyvíjí směrem k hlubší integraci (a my to vítáme), vidíme také prostor pro větší integraci v oblasti politiky lidských práv, a zvažovali bychom také nové možnosti, pokud by se objevily. Doufáme, že Lisabonská smlouva vstoupí brzy v platnost a vstřícně očekáváme Listinu základních práv a dohled nad jejím vymáháním ze strany Soudního dvora.*“³¹⁵ Litevský parlament se ve své odpovědi vyjádřil podobně: „*Litva podporuje všechny snahy zaměřené na mainstreaming lidských práv ve všech politikách EU. Litva dává velký důraz na podporu lidských práv jako součást Společné zahraniční a bezpečnostní politiky uvnitř i vně EU.*“³¹⁶

Zástupce Nizozemska byl poněkud stručnější, když napsal, že Nizozemsko prosazuje ochranu lidských práv na úrovni EU skrze „*...asociační smlouvy EU a rozhovory, jako je například dialog o lidských právech EU-Čína.*“³¹⁷ Pozitivně odpověděl i na otázku, zda je možné vytvořit společnou politiku ochrany lidských práv a zda postoj Nizozemska k ní bude kladný.

³¹³ Dea Hannust, Director of the Human Rights Division, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Estonia, e-mail: Dea.Hannust@mfa.ee, Email ze dne 09.04.2009 07:31

³¹⁴ Aleksei Lotman, Member of Parliament, Estonian Greens, e-mail: Aleksei.Lotman@riigikogu.ee, Email ze dne 24.03.2009 18:38

³¹⁵ Tomas Baranovas, Director of European policy analysis and coordination department at the Lithuanian government, e-mail: t.baranovas@lrvk.lt, Email ze dne 25.03.2009 08:15

³¹⁶ Ruta Ragaliauskiene, Advisor, Committee on Human Rights, Seimas of the Republic of Lithuania, e-mail: Ruta.Ragaliauskiene@lrs.lt, Email ze dne 07.04.2009 10:14

³¹⁷ Dhr. Drs. H. (Harry) van Bommel, Member of Parliament (SP), Tweede Kamer, e-mail: H.vBommel@tweedekamer.nl, Email ze dne 30.03.2009 21:10

Velká Británie podle *Foreign and Commonwealth Office* prosazuje politiku ochrany lidských práv na úrovni EU, pokud jedná jako součást bloku EU.³¹⁸

Polsko popsalo svoji pozici v ochraně lidských práv poněkud obšírněji, a to zejména v rámci jiných organizací než EU, tedy Rady Evropy, OSN a dalších. V každém případě aktivita Polska na tomto poli je velmi rozsáhlá. Pokud jde o externí dimenzi, „...prosazování a ochrana lidských práv byla uznána jako jedna z priorit polské zahraniční politiky od roku 1989.“ V otázce společné politiky lidských práv odpověděl pan Paszkowski: „Věříme, že aby byl posílen potenciál EU v šíření a podpoře lidských práv v každém koutě Země, je nezbytné blíže koordinovat naše pozice a spolupracovat ve směru společné evropské politiky lidských práv.“³¹⁹ Vzhledem k procesu ratifikace Lisabonské smlouvy, která lidská práva posiluje, vidí Polsko současný vývoj jako pozitivní, i když si je vědomo, že lidská práva jsou citlivým politickým tématem.

Malta také potvrzuje, že jednou z jejích hlavních priorit v zahraniční politice je podpora lidských práv. Dále odkazuje na již existující smlouvy a mezinárodní závazky členských států v oblasti lidských práv, například v Radě Evropy. Ve světle této skutečnosti „...pokud by mohla existovat možnost vytvoření společné politiky lidských práv EU, její žádoucnost, vedle již existujících mezinárodních a regionálních nástrojů, by měla být zvažována.“³²⁰ Její vytvoření by mělo být pečlivě konzultováno všemi členskými státy Evropské unie.

Lotyšsko se ústy paní Anniji Dāce, ředitelky oddělení lidských práv lotyšského ombudsmana, vyjádřilo, že Lotyšsko má své zástupce ve všech důležitých lidsko-právních organizacích a i na úrovni Evropské unie se aktivně podílí na formulování politiky v oblasti lidských práv, stejně jako na vytváření lidsko-právních dokumentů. Pokud jde o perspektivu vytvoření společné politiky ochrany lidských práv, paní Dāce považuje za společný základ hlavně Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, jelikož všichni členové EU jsou jejími stranami. V případě, že by k vytvoření společné politiky na úrovni EU došlo, Lotyšsko je

³¹⁸ Victoria Challacombe, Democracy and Governance Group, Foreign and Commonwealth Office, e-mail: Victoria.Challacombe@fco.gov.uk, Email ze dne 31.03.2009 18:46

³¹⁹ Piotr Paszkowski, Rzecznik Prasowy MSZ / MFA Press Spokesman, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, e-mail: rzecznik@msz.gov.pl, Email ze dne 03.04.2009 13:21

³²⁰ Christian Sgandurra, Desk Officer Human Rights, Global Issues Directorate, Ministry of Foreign Affairs, Malta, e-mail: christian.sgandurra@gov.mt, Email ze dne 07.04.2009 12:27

přesvědčeno, že „...lidská práva jsou základní práva každé lidské bytosti v každém národě a v každém státě. Na tomto základě je...pozice [Lotyšska] je velmi nakloněna vytvoření společné politiky lidských práv v EU.“³²¹

Pozice našeho souseda, Slovenské republiky, je v otázce lidských práv v EU také pozitivní. Slovensko se podílí na prosazování lidských práv na úrovni Evropské unie, je nakloněno vytvoření společné politiky lidských práv, a kdyby byla vytvořena, tak by ji podporovalo.³²²

Rakousko se vyjádřilo ústy pana Engelberta Theuermanna, ředitele pro lidská práva, mezinárodní humanitární právo a otázky menšin, že „...prosazování a implementace mezinárodních standardů lidských práv, ať již v rámci Evropské unie či Evropy či mimo něj, je centrálním zájmem rakouské zahraniční politiky.“ Pan Theuermann dále uvádí, že Rakousko prosazuje zejména otázky, které víceméně odpovídají obecným zásadám lidských práv EU, a to jak na úrovni Evropské unie, tak v rámci mezinárodních organizací jako OBSE či Rada Evropy. „Rakousko úspěšně obhajovalo větší začlenění lidských práv do aktivit krizového managementu EU a bude pokračovat ve svých aktivitách zaměřených na lepší začlenění lidských práv do všech oblastí politik EU.“ Rakousko také silně podporuje začlenění lidských práv do Evropské bezpečnostní a obranné politiky. Pokud jde o vnitřní politiku EU, Rakousko neopomíná zdůraznit význam přijetí Lisabonské smlouvy, kterým by se stala právně závazná Listina základních práv EU. V odpovědi na perspektivu společné politiky lidských práv reagoval pan Theuermann, že pozice Rakouska „...byla vždy ve prospěch vytvoření společné politiky lidských práv v EU...Společná vnitřní politika lidských práv EU by zvýšila kredibilitu EU vůči třetím zemím...“³²³ Nakonec Rakousko vyzdvihuje význam Evropské agentury pro lidská práva a její potenciál pro vytvoření takové politiky.

Tabulka II. Odpovědi reprezentantů členských států na soubor otázek

	Estonsko	Litva	Nizozemsko	Lotyšsko
1.otázka: prosazování LP v EU	ANO	ANO	ANO	ANO

³²¹ Annija Dāce, Act.Head of Human Rights Department of the Ombudsman of the Republic of Latvia, e-mail: annija.dace@tiesibsargs.lv, Email ze dne 24.04.2009 14:49

³²² PhDr. Anna Okruhlicová, CSc, Parlamentný inštitút, Kancelária NR SR, e-mail: OkruhAnn@nrsr.sk, anna.okruhlicova@nrsr.sk, Email ze dne 06.05.2009 14:11

³²³ Engelbert Theuermann, Director for Human Rights, International Humanitarian Law and Minority Issues, Federal Ministry for European and International Affairs, e-mail: Barbara.HERZOG-PETZ@bmeia.gv.at, Email ze dne 09.04.2009 15:22

2. otázka: vytvoření SP	ANO, do určité míry	ANO	ANO	Možná
3. otázka: podpora SP	-	Zvažovali by možnosti	ANO	ANO

	VB	Polsko	Malta	Slovensko	Rakousko
1. otázka: prosazování LP v EU	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
2. otázka: vytvoření SP	-	ANO	Ochrana je dostatečná v RE.	ANO	Možný potenciál.
3. otázka: podpora SP	-	ANO	Možná. Nutné konzultace.	ANO	ANO

Vysvětlivky: LP – lidská práva, EU – Evropská unie, SP – společná politika (lidských práv), RE – Rada Evropy

Pokud budeme hodnotit získané údaje z emailů reprezentantů jednotlivých členských států, můžeme shrnout, že většina těch, co odpověděli, odpověděla na zadané otázky kladně. Všechny země, které odpověděly, se hlásí k prosazování lidských práv na úrovni EU. Většina z nich se také klonila k názoru, že Vytvoření společné politiky lidských práv je v budoucnu možné, či dokonce žádoucí. Určité váhání některých respondentů tkvělo v tom, že ochrana lidských práv je již dostatečně zajištěna v rámci nástrojů Rady Evropy, a byly by tedy nutné konzultace o nutnosti takové úpravy také v EU. Další respondenti jsou přesvědčeni, že EU již v současné době disponuje takovými nástroji, že vlastně má společnou politiku v oblasti lidských práv.³²⁴

3.5. Chce EU takovou politiku?

Pokud se blíže podíváme na současnou literaturu, autoři se na směřování vývoje politiky ochrany lidských práv v Evropské unii neshodují. Protikladné větve, z nichž jedna je nakloněna celkovému prohlubování integrace a druhá spíše zachování národních rozhodovacích pravomocí, existují i v politice lidských práv Evropské unie. Část politické reprezentace členských států je tak vytvoření společné

³²⁴ Pro přesnější posouzení údajů by bylo třeba mít data ze všech členských zemí EU. Dále by bylo třeba, aby odpovědi jednotlivých zemí reprezentovaly obecný postoj země, a nikoli pouze například postoj ombudsmana dané země. To se však tímto krátkým dotazníkem nepodařilo zajistit. Jsme si tedy vědmi, že postoje různých aktérů v členských zemích mohou být odlišné. Získaná data tedy představují spíše určitý vzorek postojů reprezentantů zemí, kteří se Evropskou unií a lidskými právy při své práci zabývají.

politiky lidských práv nakloněna, což se potvrdilo například i provedeným dotazníkovým výzkumem, který je analyzován v předchozí kapitole 3.4. Na druhou stranu existují členské státy, jako Velká Británie, jejíž postoj blíže analyzuje kapitola 3.3.4., jež si zatím společnou politiku v této oblasti spíše nepřejí, tím méně pak společný kodex práv. Také v debatě o Listině základních práv existovaly skupiny, které její význam zpochybňovaly, či relativizovaly, a skupiny, které se stavěly k dokumentu a jeho účinku převážně pozitivně. Vzniklou debatu nad některými aspekty Listiny jsem blíže rozebrala v kapitole 3.3.1. Každý členský stát prosazoval na poli lidských práv své vlastní zájmy, ať už to byla Francie se sociální politikou, či Německo prosazující vysoký standard ochrany lidských práv daný jeho Základním zákonem. Tyto tlaky formovaly i vytváření lidsko-právních politik uvnitř a vně EU.

Přes rozdílné postoje jednotlivých aktérů se většina autorů shoduje, že vývoj ochrany lidských práv v Evropské unii pokročil zejména v posledním desetiletí značně kupředu: *„...ochrana základních práv v Evropě se nyní začala spojovat dohromady...[avšak] Rozvoj ochrany lidských práv v Evropských společenstvích, následně v Evropské unii, byl dlouhý, pomalý a někdy zdráhavý.“*³²⁵ Tento proces skutečně trval několik desetiletí, jak ukázala mimo jiné kapitola 1.3. rozebírající pokroky v rámci jednotlivých zakládajících a rámcových smluv a dalších dokumentů, a také celá kapitola 2 hodnotící roli institucí Evropské unie.

Je tedy současná situace v Evropské unii spíše nakloněna vytvoření společné politiky ochrany lidských práv? Kritické hlasy upozorňují na skutečnost, že *„... pokusy vytvořit politiku lidských práv v tak pestrém prostředí trpěly podmínkami zmatku, inkoherece, nekonzistentnosti a nedostatku směru.“*³²⁶ Inkoherece a nekonzistentnost skutečně může být současné politice lidských práv v EU částečně oprávněně vyčítána. Nástroje chránící základní práva a svobody jsou rozprostřeny v množství dokumentů různých institucí, orgánů, ale i nástrojů členských států. Každý rok vydávají instituce mnoho právních aktů vztahujících se k lidským právům, jak ukázal například Graf III. a Příloha 2 a 3. Na druhou stranu v současné době stále

³²⁵ Lane, Robert, *The EU Charter of Fundamental rights and the subsisting commitments of EU member states under the European convention on human rights: more variable geometry*, Croatian Yearbook of European Law & Policy, 2007, Vol. 3, str. 355 - 356

³²⁶ Williams, Andrew, *Mapping Human Rights, Reading the European Union*, European Law Journal, Vol. 9, No. 5, December 2003, str. 659

neexistuje samostatné Generální ředitelství, které by mělo na starosti všechny lidsko-právní otázky. Neexistuje ani „...žádný komisař zodpovědný za koordinaci a žádný rozpočet určený na lidská práva.“ Také instituce Evropského veřejného ochránce práv či Evropská agentura pro základní práva byly vytvořeny zcela nedávno. Ukázalo se však, že jejich vytvoření bylo v důsledku velmi pozitivní pro zlepšování vymahatelnosti práv občanů, konsolidaci lidsko-právních ustanovení a pro zvyšování informovanosti občanů o roli EU v oblasti lidských práv. Další výzvou zůstává vytvoření kontrolního mechanismu ochrany lidských práv či otázka zavedení monitorovacího orgánu pro kontrolu jejich dodržování. Pro případ, že Listina nabude právní závaznosti totiž prozatím ES/EU nemá žádný speciální mechanismus kontroly a monitoring dodržování práv v ní stanovených, samozřejmě kromě Evropského soudního dvora. Existuje tedy ještě jiný, výraznější krok, který by indikoval příklon Evropské unie k vytvoření koherentnější politiky lidských práv?

Jasně viditelným krokem k překonání komplikované struktury ochrany lidských práv bylo vytvoření Listiny základních práv EU, a musím opět z výše uvedených poznatků konstatovat, že se do dnešní chvíle jedná o krok velmi úspěšný. Po vyhlášení ve formě deklarace má nyní Listina velkou šanci na to, stát se právně závazným dokumentem, a tím i společným kodexem základních práv Evropské unie. Existence takového kodexu sama o sobě naznačuje tendenci k jasnější a ucelenější politice ochrany lidských práv, i když zatím název Společná politika lidských práv neexistuje.

Evropská unie v důsledku dynamického vývoje integrace musí hledat srozumitelnost a „...jasnost v mnoha důležitých otázkách.“³²⁷ Je často kritizována za demokratický deficit, vzdalování se občanům a přílišnou byrokratičnost, stejně jako za nadřazování ekonomických zájmů prospěchu občanů. Vytvoření společného kodexu práv tak umožnilo částečně této kritice čelit. Cestou lepší vymahatelnosti a celkové transparentnosti šly i jednotlivé instituce EU, jak popisuje kapitola 2.

Někteří autoři, například Samantha Besson, jsou dokonce přesvědčeni, že Evropská unie „...má kapacitu na to, proměnit se v bezprecedentní post-národní instituci ochrany lidských práv...důležité reformy...jsou stále potřebné k tomu, aby se EU dostala

³²⁷ Williams, Andrew, *Mapping Human Rights, Reading the European Union*, European Law Journal, Vol. 9, No. 5, December 2003, str. 660

*blíže k tomuto institucionálnímu ideálu.*³²⁸ Samozřejmě můžeme namítat, že se jedná o krajní postoj té skupiny, jež je nakloněna budoucímu federativnímu uspořádání Evropské unie. Na druhou stranu Evropská unie skutečně má nadnárodní rysy a chrání práva lidí nejen uvnitř, ale i vně EU, tedy ve třetích státech. Jak bylo popsáno v rámci kapitoly o SZBP a dalších nástrojích v rámci externí politiky, jsou její aktivity stále účinnější, a čím dál tím více zahrnují také lidská práva. Ukázalo se, že „*Státy už nemohou být považovány za jediné a primární činitele ochrany lidských práv...mnoho nestátních činitelů, jako třeba nevládní organizace, ale také transnacionální, mezinárodní a post-nacionální instituce...mohou nyní přispívat k ochraně lidských práv.*“³²⁹ Evropská unie ve světle zjištěných skutečností tak zcela jistě má potenciál stát se významným obráncem a podporovatelem lidských práv ve světě, pokud jím již není dnes.

Vývoj v posledních letech nás nenechává na pochybách o zvyšující se kvantitě lidsko-právních ustanovení v Evropské unii, jak ostatně přehledně zobrazují mimo jiné Graf III. a Graf V. Také intenzivní *mainstreaming* lidských práv ukazuje na vážnost, s jakou Evropská unie k lidským právům přistupuje, a jaký jim poskytuje prostor: „...od roku 2000 se lidská práva stávají stále důležitějším elementem institucionální aktivity a konstitucionální konstrukce Evropy.“³³⁰

Z hlediska kvality tohoto vývoje však nejsou odborní autoři vždy zcela nekritičtí: „*Nedávné vývojové trendy byly značně kritizovány z lidsko-právní perspektivy. Je to primárně rozdíl mezi nedostatkem extenzivní vnitřní lidsko-právní politiky a proaktivními externími akcemi v oblasti ochrany lidských práv.*“³³¹ Důvodem je jednak postupné oddělené vytváření těchto nástrojů v rámci jednotlivých institucí, orgánů, členských států a smluv a jednak skutečnost, že jasné vymezení kompetencí a větší pravomoci EU v této oblasti jsou zatím stále blokovány národními zájmy, a tak ani v posledních revizích smluv, tedy Smlouvě o Ústavě pro Evropu, ani v Lisabonské smlouvě, nejsou stanoveny žádné nové lidsko-právní nástroje pro instituce EU.

³²⁸ Besson, Samantha, *The European Union and Human Rights: Towards A Post-National Human Rights Institution?*, Human Rights Law Review, 6:2, 2006, str. 323

³²⁹ Besson, Samantha, *The European Union and Human Rights: Towards A Post-National Human Rights Institution?*, Human Rights Law Review, 6:2, 2006, str. 338

³³⁰ Besson, Samantha, *The European Union and Human Rights: Towards A Post-National Human Rights Institution?*, Human Rights Law Review, 6:2, 2006, str. 324

³³¹ Besson, Samantha, *The European Union and Human Rights: Towards A Post-National Human Rights Institution?*, Human Rights Law Review, 6:2, 2006, str. 346

Na externí úrovni probíhá intenzivní kooperace v podpoře, prosazování a ochraně lidských práv, ať již jde o Evropskou sousedskou politiku, Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, či prosazování zájmů EU na mezinárodní úrovni v institucích Rady Evropy, OSN či OBSE a dalších. EU spolupracuje stále více také s nevládními organizacemi a její snahy směřují blíže k občanské³³² společnosti. Je pravdou, že v rámci externích aktivit na poli lidských práv nedochází mezi členskými státy k tolika neshodám. Je to logické, vezmeme-li v potaz, že politiky, které se jejich národních zájmů týkají jen nepřímo, neohrožují suverenitu rozhodování států tolik, jako to mohou činit politiky chránící lidská práva uvnitř Evropské unie. V tomto kontextu je třeba opět připomenout Listinu základních práv a diametrálně odlišné postoje například Velké Británie a Francie, či Německa, rozebírané v kapitole 3.

Evropská unie byla v oblasti konsolidace lidsko-právní politiky kritizována také za to, že Kodaňská kritéria, jejichž plnění bylo vyžadováno na kandidátských zemích, by některé již členské státy jen těžko realizovaly. Vznikla tak kritika „*dvojích standardů*“, což jistě nepřispívalo k transparentnosti a demokratičnosti EU.³³³ To opět poukazuje na rozdíl mezi vnitřní a vnější politikou.

V současné době se vede živá debata o budoucnosti a budoucí podobě evropské integrace. Evropská unie není ani mezinárodní organizace, ale ani žádný federativní celek. Mísí se v ní jak prvky supranacionální, tak prvky, kde stále převládá vliv národních států. V nejbližších letech se bude s největší pravděpodobností rozhodovat, zda tato entita dostane větší politickou dimenzi ve smyslu lépe koordinovaného společného postupu ve věcech zahraniční politiky a obrany. Dimenze lidských práv zde bude hrát nezastupitelnou roli.

Pokud se EU vydá na cestu větší konsolidace, řekněme na cestu směrem k federativnějšímu uspořádání, kde budou supranacionální prvky výraznější, bude si EU muset vytvořit také koherentnější politiku ochrany lidských práv. Vždyť každý stát, ať již ve formě unitární či federativní, má svůj základní dokument, ať se již nazývá Základní zákon či Ústava, který obsahuje, či odkazuje na explicitní katalog

³³² Williams, Andrew, *Mapping Human Rights, Reading the European Union*, European Law Journal, Vol. 9, No. 5, December 2003, str. 661

³³³ Hendrychová, Veronika, *Lidská práva v Evropské unii - Charta základních práv (Bakalářská práce)*, konzultant Běla Plechanovová, Praha, 2006, str. 17 - 20

základních práv, který daná země chrání. Jednou z cest je přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Druhou variantou je vytvoření kodexu vlastního. Listina základních práv EU měla roli kodexu plnit ve Smlouvě o ústavě pro Evropu a nyní také ve smlouvě Lisabonské. Ta také počítá s přistoupením Evropské unie k Úmluvě.

Evropská unie by měla o koherentnější politiku v oblasti lidských práv usilovat i z dalších důvodů. Je třeba myslet na skutečnost, že „...nedostatečná úprava, v některých případech absence, lidsko-právní regulace na úrovni ES/EU se dostává do rozporu s ústavním právem těch členských států, které zajišťují vyšší standard ochrany práv jednotlivce (i ve srovnání s Úmluvou), a tato skutečnost vyvolává konflikty a je konfrontována s uplatněním principu nadřazenosti *acquis communautaire* s kolidujícími normami národního práva, což je jedním ze základních projevů *supranacionality*.“³³⁴ Tento problém se neobjevuje poprvé. Již během vytváření judikatury Evropského soudního dvora v lidsko-právní oblasti vznášely některé státy námitky proti aktivitám ES z důvodu nižší úrovně ochrany lidských práv, kterou v té době poskytovalo. Německo může být příkladem za všechny, jak bylo naznačeno v kapitole 1.1.2.

Lze předpokládat, že dosavadní dynamický rozvoj v ochraně lidských práv bude pokračovat. Jedním z posilujících argumentů může být obdobný vývoj v oblasti mezinárodního práva, kde jedinec získává stále větší možnosti se svých práv dovolávat. Evropský parlament na nás však ve svém nedávném prohlášení apeluje, že „...úspěchy procesu evropské integrace nás nesmějí vést k zapomenutí skutečných cílů... dát Evropě mocný a vlivný hlas na obranu jejích myšlenek, hodnot a zájmů.“³³⁵

Existuje samozřejmě i argument, že Evropská unie společnou politiku ochrany lidských práv nepotřebuje, že základní práva jsou dobře chráněna mnoha odlišnými instrumenty v rámci různých rovin ochrany lidských práv. Tento argument je jistě relevantní a pouze další vývoj evropské integrace ukáže, zda bude konzervace současné situace postačující. „Ochrana a podpora lidských práv je nejzákladnějším

³³⁴ Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 232

³³⁵ *Evropský parlament se vyslovuje k Evropské ústavě*, Na základě zprávy vypracované Výborem pro ústavní záležitosti o Smlouvě o Ústavě pro Evropu, Evropský parlament, 2005, str. 17, in <http://bookshop.europa.eu/eubookshop/publicationDetails.action?searchData.expression=&searchData.domain=null&searchData.archiveType=false&searchData.the me=B01&pubuid=111698&offset=18>, 11. 5. 2009

*politickým cílem, standardem legitimacy a prerekvizitou členství v tomto společenství.*³³⁶ A EU dává svými kroky najevo, že lidská práva a základní svobody jako základ všech svých politik bude prosazovat i v budoucnosti.

Zhodnocení a závěr – Možnost vytvoření společné politiky v rámci EU a její potenciální efektivita

Evropská unie dnes není rigidním společenstvím, naopak flexibilně a dynamicky reaguje na změny v Evropě, ale i v širším mezinárodním společenství, nejinak je tomu v oblasti ochrany lidských práv a základních svobod. Přestože zakládající smlouvy popisovaly původně projekt ekonomické regionální spolupráce, dnes tato spolupráce zahrnuje také lidská práva jako jeden ze zakládajících principů Společenství a umožňuje dokonce jejich porušování odpovídajícím způsobem trestat.

Tato práce sledovala vývoj nástrojů Společenství a posléze také Evropské unie v ochraně a prosazování lidských práv v kontextu potenciálního vytvoření společné politiky v této oblasti. Následující odstavce shrnou základní poznatky o vývoji a definici lidských práv a poté závěry hlavních kapitol.

V úvodní části práce jsem zkoumala definici lidských práv v Evropské unii. Přestože o tom, co jsou základní práva, neexistoval dlouho konsenzus, v současné době díky nejrůznějším právním dokumentům institucí EU, díky judikatuře Evropského soudního dvora a díky konsenzu členských států existuje všeobecně přijímaná definice základních práv v EU, kterých se lze přímo dovolávat také u ESD. Kodexem těchto práv je Listina základních práv EU, jakožto společný dokument všech členských států. Práva občanů i rezidentů jsou v Evropské unii chráněna hned na několika úrovních: národní, evropské a mezinárodní, popřípadě regionální. Dosažitelnost a vymahatelnost práv se tím pro jednotlivce násobí.

Jedním z neúčinnějších nástrojů v rámci externí politiky je Společná zahraniční a bezpečnostní politika. V kapitole, která se jí věnuje jsem ukázala, jak Evropská unie ostatní státy ovlivňuje, a jak prosazuje své hodnoty a cíle i v rámci

³³⁶ Schimmelfennig, Frank, *Competition and community: constitutional courts, rhetorical action, and the institutionalization of human rights in the European Union*, Journal of European Public Policy, 13:8, Prosinec 2006, str. 1251

ekonomické či humanitární spolupráce. ES/EU v současné době disponuje množstvím nástrojů k účinnému prosazování obecných zásad lidských práv a jejich mainstreamingu. V posledních desetiletích bylo dosaženo významného pokroku v prosazování ochrany lidských práv spolu s ekonomickými zájmy, ačkoli má EU na tomto poli stále určité rezervy. V rámci orientace ES/EU na lidská práva došlo také k navýšení finančních rozpočtů v této oblasti.

Analýza dokumentů ES/EU nám přinesla poznatky o zvyšujícím se počtu referencí k lidským právům. Během více než padesáti let evropské integrace došlo k výraznému posunu a každá další smlouva obsahovala více kapitol zaměřených na práva a svobody. Vrcholem v současné době je Listina základních práv, jež nabude právní závaznosti ratifikací Lisabonské smlouvy všemi členskými státy EU. Vůle začlenit tento lidsko-právní katalog přímo do zakládajících smluv i přes neúspěch Smlouvy o Ústavě pro Evropu nadále trvá a současná podoba Lisabonské smlouvy je toho důkazem.

V kapitole zaměřené na instituce a orgány jsem zkoumala vývoj jejich nástrojů v ochraně lidských práv a dále jsem hodnotila vliv orgánů a institucí, data z posledních významných dokumentů, které o své práci vydávají, a jejich potenciál ovlivňovat politiku EU v oblasti ochrany a prosazování lidských práv a svobod. Všechny hlavní instituce a orgány Evropské unie se dlouhodobě problematice lidských práv věnují a uvádějí dosažené pokroky, ale i nedostatky, ve svých zprávách a dokumentech. V posledních letech bylo dokonce vytvořeno několik nových institucí k zajištění lepší koordinace a ochrany práv: Evropský ombudsman, Evropský inspektor ochrany údajů či Evropská agentura pro lidská práva. Evropský parlament také zřídil Podvýbor pro lidská práva a Rada EU pracovní skupinu Rady pro lidská práva. Všechny tyto kroky vedou zároveň k lepší kooperaci institucí a orgánů, stejně jako členských států. Vytváří se tak širší platforma pro diskuzi o ochraně lidských práv, jejich začleňování do politik EU a legislativy.

Zvyšující se četnost právních aktů vztahujících se k lidským právům dokazuje vrůstající soustředění ES/EU na tuto oblast. Tento jev je možné pozorovat jak v zakládajících smlouvách a jejich novelizacích, v právních aktech jednotlivých

institucí, tak v judikatuře Evropského soudního dvora. Je tedy možné předpokládat, že současný trend bude v tomto směru pokračovat i nadále.

V rámci kapitoly o aktérech v ochraně lidských práv je třeba vyzdvihnout roli Evropského parlamentu, který, jakožto jediná přímo volená instituce, disponuje nejvyšší demokratickou legitimitou. Parlament se otázce lidských práv intenzivně věnuje a z jeho činnosti je možné předpokládat jeho aktivní roli při další konsolidaci politiky lidských práv v Evropské unii.

Významný potenciál lze spatřovat i v Evropské agentuře pro základní práva, která se má stát jakýmsi koordinačním centrem, výzkumnou platformou a hlavně poradní institucí pro orgány EU. Její role v případné společné politice lidských práv by tak zřejmě byla zásadní.

Evropský soudní dvůr již konstantně od 60. let hraje zásadní roli ve formulování obecných principů právních vztahujících se k lidským právům. Formou rozsudků a předběžných otázek formuje právní prostředí EU v této oblasti. Jeho role zejména ve vytváření a upevňování sekundární legislativy tak bude zcela jistě zásadní.

Lze tedy uzavřít, že vůle institucí k vytvoření společné politiky lidských práv do jisté míry z této práce vyplývá. Mezi institucemi dochází k větší spolupráci, *mainstreamingu* lidských práv a stále častějšímu zaměřování se na lidská práva v zásadních dokumentech. Tento vývoj je však možné označit pouze za určitý trend. Jasně důkazy, že by si instituce společnou politiku přály k dispozici nejsou, a tak je jejich zájem na ní spíše implicitní, například v rámci volání po koherentnější politice ochrany lidských práv. Pokud jde o členské státy, neexistuje mezi nimi jednotný konsenzus o potřebě vytvoření společné politiky lidských práv v EU. Některé státy, jako například Německo větší integraci v této oblasti podporují, jiné jako Velká Británie se staví spíše do opozice. Průzkum mezi státy dále ukázal, že postoj těch, kteří odpověděli, tedy spíše menších států, je převážně nakloněn vytvoření takové politiky. Většina se také shodovala na konstatování, že vývoj ochrany lidských práv v EU k takové politice může směřovat.

Následující kapitoly práce se věnovaly perspektivě společné politiky lidských práv v EU. Hypotéza byla následující: *Evropská unie klade stále větší důraz na ochranu*

lidských práv uvnitř, ale i vně Společenství. Předpokládám, že tento proces směřuje k vytvoření společné politiky ochrany lidských práv v EU.

Vzhledem k zjištěným faktům, zkoumaným oblastem, aktivitám aktérů a zásadním dokumentům, nelze s jednoznačností říci, že společná politika ochrany lidských práv v Evropské unii v nejbližší době formálně vznikne. Co je však podstatnějším zjištěním, proces začleňování lidských práv do všech politik Evropské unie a do činností institucí a orgánů probíhá zejména v posledních letech na velmi intenzivní a aktivní úrovni. Evropská unie zlepšuje stávající a vytváří nové nástroje ochrany lidských práv v EU. Vzhledem k současně probíhající čím dál tím častější kooperaci jednotlivých aktérů a vzhledem k zvyšování počtu právních aktů chránících základní práva a svobody uvnitř i vně EU, můžeme již dnes hovořit o jisté formě společné politiky EU v této oblasti. Pro tuto skutečnost hovoří i existence Výročních zpráv o lidských právech v EU, či vznik institucí jako je Evropská agentura pro základní práva EU.

Počet slov: 29 787

Počet znaků bez mezer: 172 852

Počet znaků s mezerami: 202 653

Summary:

This diploma thesis examines the hypothesis that the growing number of human rights provisions and activities in the European Union will result in the creation of a EU common human rights policy. Having considered all parts of the analysis we can conclude that the hypothesis was partially verified. There is, however, no direct evidence speaking for a formal creation of such a policy in the near future.

The guiding line of the thesis is whether it is possible to find sufficient indicia pointing to a foreseeable creation of a common human rights policy in the European Union. Consequently, the thesis consists of three main parts focusing primarily on: relevant documents, main actors and perspective of such a policy.

The first part of the thesis examines the definition of human rights in the EU, levels of their protection and human rights provisions of the founding treaties, their revisions and other relevant documents. The final outcome supports the assumption that the number of human rights references in the main documents is increasing over time. The documents subsequently protect human rights in a more effective way.

The second part focuses on the main actors in the system of human rights protection in the EU and evaluation of their activities in this field. To sum up, all the main institutions and bodies of the EU focus in their work on the human rights problematic with progressive tendency. Moreover, several new institutions such as the European ombudsman or the European Agency for Fundamental Rights have been recently introduced. Their work increasingly contributes to the human rights protection in the EU and consolidation of the EU policy in this area.

Last but not least, the perspective of the common human rights policy is the core topic of the third part. It presents the investigation of the current state of the human rights protection in the European Union and the will of actors to proceed

together in this area. Based on the analysis of the official statements of chosen member states and on the results of a questionnaire, we can conclude that there is no consensus on the deepening of the human rights policy among member states.

Příloha 1: Vybrané používané pojmy

- Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách
 - Dokument Rady Evropy, tedy nikoli Evropské unie, kodifikující základní lidská práva a svobody z roku 1950.
- Generace lidských práv
 - Obvyklé je dělení na tři, respektive čtyři generace lidských práv. Bližší rozdělení je uvedeno v kapitole Definice lidských práv.
- Lidská práva
 - S pojmem lidských práv pracuje mimo právo také politologie, sociologie, filosofie, historie, psychologie, religionistika, ale také například biologie či ekologie. Tato práce se zaměří na pojetí lidských práv z hlediska evropského práva a mezinárodních vztahů. Jelikož se zaměřuji na Evropskou unii, budu používat pojem lidských práv v souladu s přístupem EU. Obecně existuje shoda, že k pojmu lidských práv je nutné přistupovat multidisciplinárně.
 - Lidská práva jsou obvykle širším pojmem než práva základní, přičemž „základní práva“ jsou vnímána primárně jako „tvrdé jádro lidských práv (klasické svobody, jež jsou vlastní samotné důstojnosti člověka).“³³⁷
 - „Pokud mluvíme o právu ES/EU, je nutno uvést, že pojem „základní práva“ (nikoli však „lidská práva“) původně jako první použil Evropský soudní dvůr, který... rozvinul doktrínu fundamentálních práv.“³³⁸

³³⁷ Sudre, F., *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*, MU Brno, 1997, s. 131 in Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 16

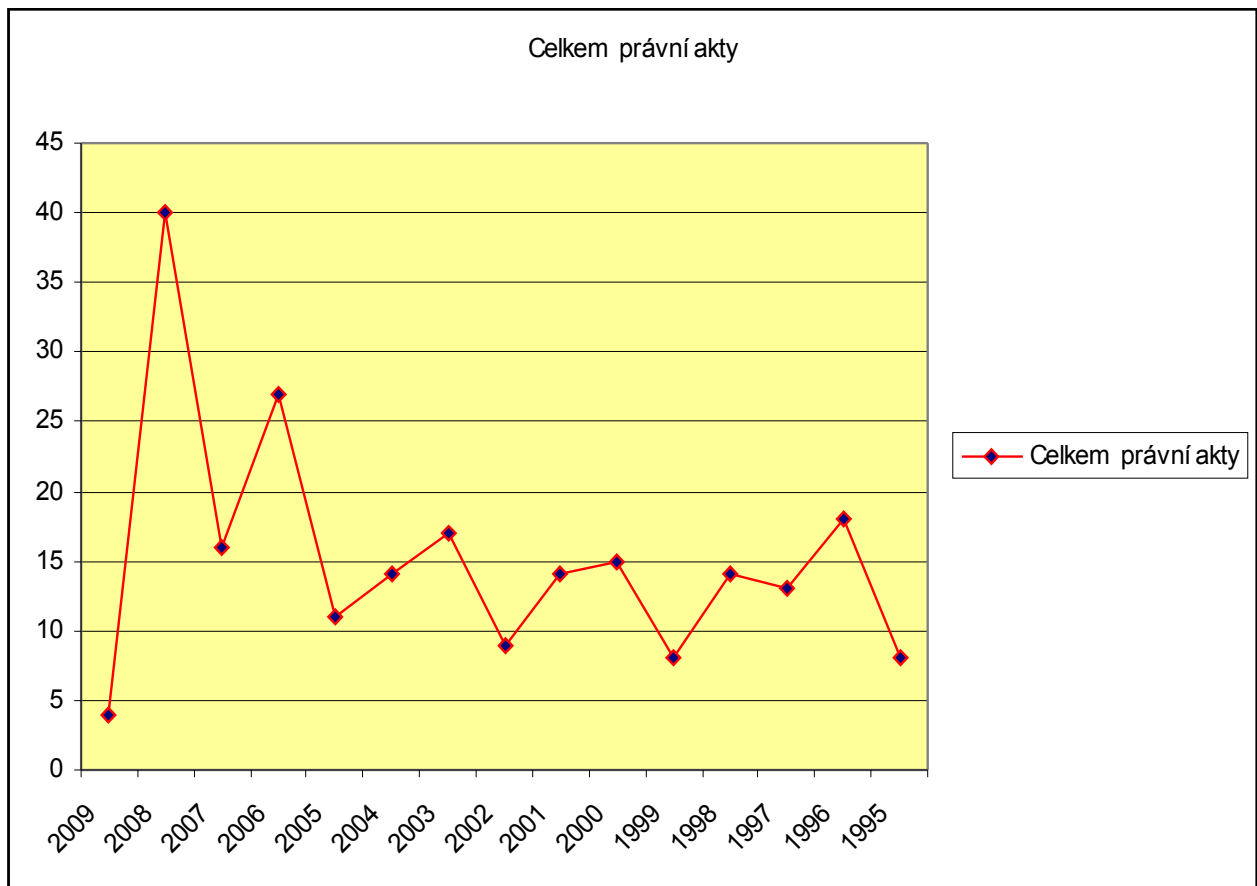
³³⁸ Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 17

-
- Pro účely této práce budu pojem „*lidská práva*“ a „*základní práva*“ používat zaměnitelně, i když budu brát zřetel na skutečnost, že pojem „*lidská práva*“ je extenzivnější.
 - Dále existuje rozdíl mezi lidskými a občanskými právy, kdy občanská práva vyplývají ze statusu člověka jako občana daného státu, či v případě EU jako občana EU.
 - Lidská práva lze dále dělit na práva individuální, kolektivní a skupinová
 - Jelikož ovšem poslední dokument upravující lidská práva v EU, tedy Listina základních práv EU, takto práva nedělí, nebudeme je dle této kategorie rozdělovat.
 - Listina základních práv, Listina
 - Odkazuje na dokument nazývaný také někdy Charta základních práv EU (*Charter of Fundamental Rights of the European Union*). V češtině byla nejprve označována jako Charta základních práv, později, v korespondenci s jejím zařazením do Smlouvy o ústavě pro Evropu, byl její český název změněn na Listina základních práv EU. V literatuře je název používán v obou formách, avšak oficiální překlad užívá slova „Listina“.
 - Mainstreaming lidských práv
 - Snaha ukotvit základní principy lidských práv ve všech politikách Evropské unie.
 - Rada ministrů
 - Rada Evropské unie, Rada EU, nebo zkráceně Rada.
 - Svobody a práva
 - Rozdíl mezi nimi bývá někdy těžké odlišit. U svobod je zdůrazněn více aspekt možnosti individuální volby.
 - Svobody vztahující se k jednotnému vnitřnímu trhu EU (tzv. čtyři svobody) je třeba od svobod vztahujících se k lidským právům odlišit.
 - Obecné zásady lidských práv
 - „*EU Guidelines*“, překlad není jednoznačný, někdy se používá překlad „*pokyny*“, jindy „*obecné zásady*“, jindy „*hlavní směry*“. Pro názornost jsem zvolila překlad „*obecné zásady*“.

-
- Zabývají se několika hlavními oblastmi: trest smrti, mučení a jiné formy krutého a nehumánního zacházení, dialog o lidských právech se třetími zeměmi, děti zasažené ozbrojenými konflikty, obránci lidských práv, ochrana a šíření práv dítěte, násilí proti ženám a dívkám a boj proti jakékoli diskriminaci vůči nim.
 - Obecné zásady právní
 - Také mohou být označeny jako „*obecné právní předpisy*“, anglicky *general principles of law*. Jejich přesná definice v *acquis communautaire* neexistuje, nicméně tento termín je používán ve významu principů inherentně obsažených ve Společenství a tvořících jeho současnou podobu. Tyto obecné právní principy byly mnohokrát blíže specifikovány Evropským soudním dvorem, který po jisté době uznal také ochranu lidských práv za jejich nedílnou součást.
 - Obecně tyto principy slouží k doplňování mezer, které se mohou vyskytnout v právním systému Společenství. Evropský soudní dvůr je odvozuje ze 3 základních zdrojů: a) zřizovacích smluv, b) vnitrostátních právních řádů a c) mezinárodních smluv.³³⁹ Obecné zásady právní jsou pramenem práva ES, jak to také několikrát uznal ESD.

³³⁹ Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, str. 85

Příloha 2: Graf právních aktů institucí EU celkem

Popis grafu:

Osa x znázorňuje roky 1995 až 2009 (13. 3. 2009). Osa y znázorňuje počet právních aktů institucí EU. Číslo 40 znázorňuje tedy čtyřicet právních aktů vydaných během dané časové periody institucemi Společenství.

Výsledný graf znázorňuje křivku, tedy zvyšující a snižující se počet právních aktů mezi jednotlivými roky.

Příloha 3: Tabulka právních aktů podrobně

	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999	1998	1997	1996	1995
Rozhodnutí Rady	1	9	5	6	4	2	6	3	4	1	2	1	4	2	3
Nářízení Rady	0	3	1	2	1	1	2	0	0	0	0	1	0	0	0
Společný postoj Rady	2	7	2	3	0	2	0	1	0	0	0	1	1	3	1
Směrnice Rady	0	0	0	1	0	1	0	0	1	2	0	0	2	3	0
Společná akce Rady	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	0	1	0
Rámcové rozhodnutí Rady	0	4	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Usnesení rady	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Nářízení Komise	1	4	1	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rozhodnutí Komise	0	4	1	0	1	2	2	0	3	4	0	1	0	1	0
Doporučení Komise	0	0	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
Rozhodnutí EP a Rady	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Směrnice EP a Rady	0	1	1	2	0	1	1	2	0	0	0	2	0	0	1
Nářízení EP a Rady	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rozhodnutí Smíšeného výboru EHP	0	5	2	2	3	4	3	2	2	1	4	2	1	4	0
Ostatní právní akty	0	3	0	3	0	0	0	0	4	6	2	2	5	4	3
Celkem	4	40	16	27	11	14	17	9	14	15	8	14	13	18	8

Popis:

Tabulka znázorňuje podrobně ty údaje, které zobrazuje graficky předešlý graf v Příloze 2. jedná se tedy o právní akty jednotlivých institucí Společenství v průběhu let 1995 až 2009 (13. 3. 2009). Sloupec 1 odlišuje právní akty různých institucí a další sloupce znázorňují počet právních aktů v jednotkách. Údaj Celkem dole vlevo znázorňuje počet právních aktů ze jednotlivé roky dohromady. Celkové údaje zobrazuje výše zmíněný graf v Příloze 2. Stejná metoda i popis platí pro tabulku v Příloze 4.

Příloha 4: Časové rozmístění klíčových rozhodnutí ESD o LP

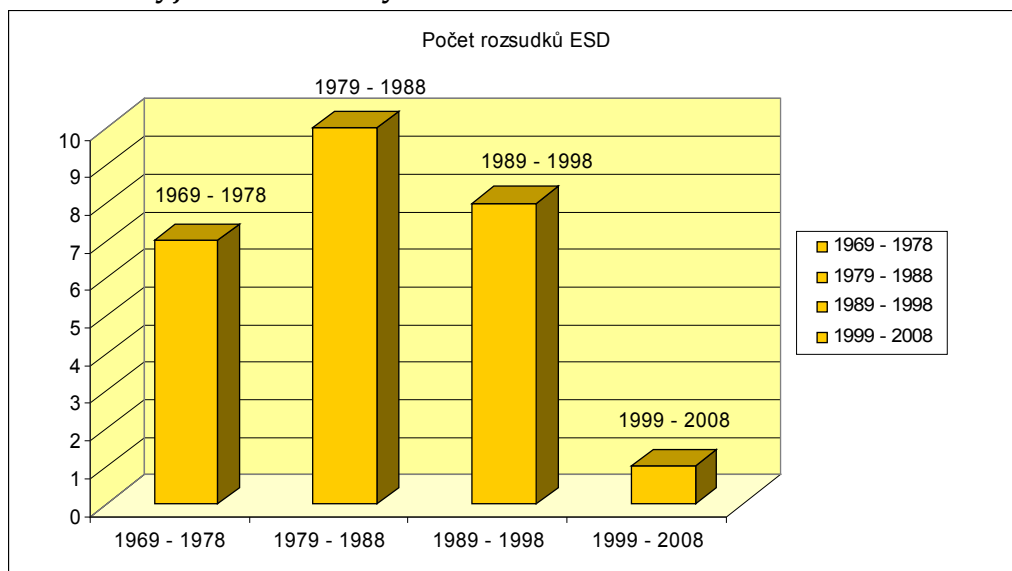
	1969	1974	1975	1976	1979	1980	1983	1984	1986	1988	1989	1991	1994	1995	1996	1998	2008
Zákaz diskriminace z důvodu pohlaví, včetně rovného odměňování mužů a žen				I													
Zákaz diskriminace z důvodu pohlaví v přístupu k zaměstnání									I								
Zákaz diskriminace z důvodu pohlaví při odchodu do důchodu									I								
Zákaz diskriminace z důvodu vztahu k osobě mající zdravotní postižení																	I
Zákaz diskriminace v zaměstnání na základě sexuální orientace																I	
Zákaz diskriminace v zaměstnání v případě transexuálů															I		
Svoboda projevu, včetně svobodného šíření informací								I									
Svoboda projevu v rámci šíření												I					

televizního vysílání																		
Svoboda sdružování																		I
Ochrana osobnosti	I																	
Ochrana soukromí												I						
Ochrana soukromí a osobní sféry fyzických osob																		I
Ochrana obydlí																		I
Ochrana vlastnictví																		I
Ochrana majetku a práva na podnikání																		I
Svoboda pohybu osob a její meze																		I
Svoboda podnikání																		I
Právo na výkon povolání bez diskriminace z důvodu státní příslušnosti																		I
Právo na spravedlivý proces před nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem																		I
Právo na spravedlivý proces, včetně ochrany před sebeobviňováním																		I
Právo na obhajobu ve správním řízení																		I

Právo na důvěrnost komunikace mezi obhájcem a klientem						I												
Zákaz retroaktivity trestních norem								I										
Audi alteram partem		I																

	1969	1974	1975	1976	1979	1980	1983	1984	1986	1988	1989	1991	1994	1995	1996	1998	2008
Počet celkem	1	4	1	1	1	2	1	3	2	1	3	1	1	1	1	1	1

Grafické vyjádření tabulky:

SEZNAM LITERATURY - Přehled

1. Obecné zdroje – slovníky, učebnice, přehledová zpracování
2. Monografie – autorské texty z tištěných i on-line zdrojů
 - 2.1. Neperiodická literatura
 - 2.2. Periodickou literatura
3. Prameny a ostatní zdroje
 - 3.1. Prameny
 - 3.2. Ostatní zdroje
4. Dokumenty, tisky, internetové zdroje
 - 4.1. Dokumenty
 - 4.2. Tisky
 - 4.3. Internetové zdroje

SEZNAM LITERATURY:

1. **Obecné zdroje:**

- Čapek, Jan, *Právní slovník evropské ochrany lidských práv*, Orac, Praha 2002, 439 str.
- *Furthering Human Rights and Democracy Across the Globe*, European Commission, Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007, 38 str.
- *Human rights and international law: legal and policy issues*, Clarendon Press, Oxford 1984, 566 str.
- *Human rights in global politics*, Cambridge University Press, Cambridge 2000, 337 str.
- Lawson, Edvard, *Encyclopedia of human rights*, Taylor and Francis, Washington 1991, 1907 str.
- Šturma, Pavel (ed.), *Implementace lidských práv a mezinárodní kontrolní mechanismy*, Praha, Vodnář, 1999, 216 str.
- Tichý, Luboš (ed.), *Základní lidská práva v jednotlivých právních odvětvích (Grundrechte und Einzelne Rechtsgebiete)*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha : Eva Rozkotová - IFEC 2006, 182 str.

2. **Monografie:**

Neperiodická literatura

- Blahož, Josef, *Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva*, Praha : ASPI, 2005, 259 str.
- Bretherton, Charlotte; Vogler, John, *The European Union as a global actor*, New York, Routledge 2006, 273 s.
- Černá, Dagmar, *Standard lidských práv v Evropě - srovnání Evropské úmluvy a Charty základních práv Evropské unie*, Praha, Univerzita Karlova 2007, 213 str.
- Defarges, Philippe Moreau, *Evropské instituce*, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, Praha 2002, 221 str.
- Falk, Richard A., *Human rights horizons - The Pursuit of Justice in a Globalizing World*, Routledge, 2001, 384 str.

-
- Gibson, John, S., *International organizations, constitutional law and human rights*, Praeger, New York 1991, 265 str.
 - Grygar, Jiří, *Ochrana základních práv v Evropské unii*, IFEC, Praha 2001, 237 str.
 - Hendrychová, Veronika, *Lidská práva v Evropské unii - Charta základních práv (Bakalářská práce)*, konzultant Běla Plechanovová, Praha, 2006, str. 17 – 20
 - Hendrychová, V., Dunajová, B., *Specific Research on the Foreign Policy of the Czech Republic after the accession to the European Union – Working Paper*, Vedoucí: doc. Moravcová, Univerzita Karlova, 2009
 - Miller, Vaughne, *The Human Rights Clause in the EU's External Agreements*, Research Paper 04/33, 16. dubna 2004, International Affairs and defence, House of Commons Library, in <http://www.parliament.uk/commons/lib/research/rp2004/rp04-033.pdf>, 12. 5. 2009
 - Pajac, P., Rossiter, T. (ed.), *O Evropské unii*, Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, Praha, 2000, 179 str.
 - Pikna, Bohumil, *EU - vnitřní a vnější bezpečnost-ochrana základních práv*, Linde, Praha 2002, 473 str.
 - Pitrová, Markéta; Fiala, Petr, *Evropská unie*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2003, 743 str.
 - Pítrová, Lenka a kol. autorů, *Lisabonská smlouva – Co nového by měla přinést*, Parlamentní institut, Leden 2008, 108 str.
 - Plechanovová, Běla, *Institucionální vývoj Evropské unie od Maastrichtské smlouvy k východnímu rozšíření - hledání rovnováhy mezi společenstvím a jeho členskými státy*, Karolinum, Praha 2004, 355 str.
 - Plechanovová, Běla; Fidler, Jiří, *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941 – 1995*, ISE, Praha 1997, 240 str.
 - Smith, Karen E., *European Union foreign policy in a changing world*, Cambridge, U.K., Polity 2003, 274 str.
 - Šišková, N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha a. s., 2008, 255 str.
 - Šišková, Naděžda, *Evropská unijní ochrana lidských práv : (Charta a další instrumenty ochrany lidských práv v EU)*, Linde, Praha 2001, 217 str.

-
- *The european court of justice*, Academy of european law - European University Institute, Oxford University Press, Oxford 2001, 233 str.
 - Vincent, R. J., *Human rights and international relations*, Cambridge University Press, Cambridge 1991, 186 str.
 - Vranes, Erich, *European Human Rights Protection and the Contested Relationship of the ECJ and National Courts*, Breuss F., Griller S, Vranes E, *The Banana Dispute: An Economic and Legal Analysis*, Research Institute for European Affaires Publication Series, Volume 19, Springer, 2003, 423 str.
 - Zoubek, Vladimír, *Lidská práva - globalizace - bezpečnost*, Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2007, 510 s.

Periodická literatura:

- Arias, Juan, Altiero Spinelli, the 'prophet of European Union', believes European political unity is not far off, *El País*. 19. 03. 1984, in CVCE - Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe, www.ena.lu, 16. 5. 2009
- Besson, Samantha, *The European Union and Human Rights: Towards A Post-National Human Rights Institution?*, *Human Rights Law Review*, 6:2, 2006, str. 323 - 360
- Bhabha, Jacqueline, *Enforcng the Human Rights of Citizen and Non-citizens in the Era of Maastricht: Some Reflections on the Importace of States*, *Development and Change*, Vol. 29, Institute of Social Studies 1998 , str. 697 - 724 (Blackwell Publisher Ltd.)
- García, R. Alonso, *The General Provisions of the Charter of Fundamentals Rights of the European Union*, *European Law Journal*, Vol. 8, No. 4, December 2002, str. 492 - 514 (Blackwell Publishing Ltd.)
- Hepple, Bob, *Race and Law in Fortress Europe*, *The Modern Law Review Limited*, Volume 67, January 2004, No. 1, str. 1-15
- Kaldor, Mary; Martin, Mary; Selchow, Sabine; *Human security: a new strategic narrative for Europe*, *International Affairs*, 83: 2, 2007, str. 273-288 (Blackwell Publishing Ltd.)

-
- Eleftheriadis, Pavlos, *Cosmopolitan Law*, *European Law Journal*, Vol. 9, No. 2, April 2003, str. 241 - 263 (Blackwell Publishing Ltd.)
 - Kaňska, Klara, *Towards Administrative Human Rights in the EU. Impact of the Charter of Fundamentals Rights*, *European Law Journal*, Vol. 10, No. 3, May 2004, str. 296 - 326 (Blackwell Publishing Ltd.)
 - Krisch Nico, *The Open Architecture of European Human Rights Law*, *The Modern Law Review Limited*, 2008, 71(2), str. 183-216
 - Lane, Robert, *The EU Charter of Fundamentals rights and the subsisting commitments of EU member states under the European convention on human rights: more variable geometry*, *Croatian Yearbook of European Law & Policy*, 2007, Vol. 3, str. 355-389
 - Manin, P., *Les effets des juridictions européennes sur les juridictions françaises*, *Pouvoirs* 2001/1, n° 96, str. 51-64
 - Ortiz, Isabel, *La constitutionnalisation de l'ordre juridique communautaire, un exemple concret: La Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne de l'an 2000*, *Nonstate actors and International Law* 2, 2002, str. 241 - 258
 - Sadurski, Wojciech, *Charter and Enlargement*, *European Law Journal*, Vol. 8, No. 3, Zář 2002, str. 340 - 362
 - Schimmelfennig, Frank, *Competition and community: constitutional courts, rhetorical action, and the institutionalization of human rights in the European Union*, *Journal of European Public Policy*, 13:8, December 2006, str. 1247 - 1264
 - Schweltnus, Guido, *Reasons for Constitutionalization: non-discrimination, minority rights and social rights in the Convention on the EU Charter of Fundamentals Rights*, *Journal of European Public Policy*, 13:8, December 2006, str. 1265 - 1283
 - Williams, Andrew, *Mapping Human Rights, Reading the European Union*, *European Law Journal*, Vol. 9, No. 5, December 2003, str. 659 - 676 (Blackwell Publishing Ltd.)

3. **Prameny a ostatní zdroje:**

3.1. **Prameny**

Zakládající a rámcové smlouvy ES/EU:

- *Amsterdamská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty*, EUR-lex, Přístup k právu Evropské unie, 246 str., in <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc>, 12. 5. 2009
- *Consolidated version of the Treaty establishing the European Community (Nice treaty)*, EUR-lex, Přístup k právu Evropské unie, http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/12002E/htm/C_2002325EN.003301.html#an, 12. 5. 2009
- *Jednotný evropský akt*, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 17 str., in <http://www.euroskop.cz/gallery/2/763-jea.pdf>, 12. 5. 2009
- *Konsolidovaná verze Smlouvy o Evropské unii (ve znění smlouvy z Nice)*, Odbor komunitárního práva (pro pracovní potřebu Ministerstva zahraničních věcí České republiky), Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 25 str., in http://www.euroskop.cz/gallery/2/760-smlouva_o_eu.pdf, 12. 5. 2009
- *Konsolidované znění smlouvy o Evropské unii*, Úřední věstník C 321 E/144, Evropské unie 29. 12. 2006, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:CS:pdf>, 12. 5. 2009
- *Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie*, Rada EU, Brusel, 15. 4. 2008, 479 str., in <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st06655.cs08.pdf>, 18. 5. 2009
- *Lisabonská smlouva, Konsolidovaný text Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie ve znění Lisabonské smlouvy (neoficiální konsolidované znění smluv)*, Úřad vlády České republiky, Praha 2008, 508 str.
- *Smlouva o Evropské unii*, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 136 str. http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf, 12. 5. 2009

- *Smlouva o Evropské unii (Konsolidovaná verze - ve znění Amsterodamské smlouvy)*, 51 str., in http://www.euroskop.cz/gallery/2/759-smlouva_o_eu_amsterdam.pdf
- *Smlouva o Evropské unii (Konsolidovaná verze - ve znění smlouvy z Nice)*, 25 str., in http://www.euroskop.cz/gallery/2/760-smlouva_o_eu.pdf
- *Smlouva o Ústavě pro Evropu - finální text (CIG 87/2/04 REV 2)*, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, http://www.euroskop.cz/gallery/5/1674-d76e8536_54f3_43cc_8939_3aa24db08f24.pdf, 14. 5. 2009
- *Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství*, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 168 str., in http://www.euroskop.cz/gallery/2/754-smlouva_o_es.pdf, 12. 5. 2009
- *Smlouva o založení Evropského společenství (Konsolidovaná verze - ve znění Amsterdamské smlouvy)*, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 69 str., in http://www.euroskop.cz/gallery/2/755-smlouva_o_es_amsterdam.pdf
- *Smlouva o založení Evropského společenství (Konsolidovaná verze - ve znění Smlouvy z Nice)*, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 109 str., in http://www.euroskop.cz/gallery/2/756-smlouva_o_es_nice.pdf
- *Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom)*, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 39 str. http://www.euroskop.cz/gallery/2/757-smlouva_o_euratom.pdf
- *Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli*, Integrovaný informační systém Úřadu vlády ČR, 33 str., in http://www.euroskop.cz/gallery/2/753-smlouva_o_esuo.pdf, 12. 5. 2009

Další prameny EU:

- *Annual Work Programme 2009, European Union Agency for Fundamental Rights*, European Union Agency for Fundamental Rights, prosinec 2008, in http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/wp09_en.pdf, 16. 5. 2009

- *Communication from the Commission: A Strong European Neighbourhood Policy*, Brusel, 5. prosince 2007, Evropská komise - COM(2007), 774 final, 11 str., in http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com07_774_en.pdf, 16. 5. 2009
- *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – The European Union's Role in Promoting Human Rights and Democratisation in Third Countries*, Brusel, 8. května 2001, Evropská komise - COM(2001) 252 final, http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/doc/com01_252_en.pdf, 17. 5. 2009
- *Commission Regulation on the European Instrument for democracy and Human Rights (EIDHR)*, Strategy Paper 2007 - 2010 (C 2007/3765), Evropská komise, 42 str., in http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/doc/2007_eidhr_en.pdf, 16. 5. 2009
- *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on 'The European Union and the external dimension of human rights policy: from Rome to Maastricht and beyond'*, Evropská komise - COM (95), 567 final, 22. 11. 1995
- *Communication on EU Election Observation and Assistance*, COM (2000) 191 final, Evropská komise, 11. 4. 2000, 46 str., in http://europa.eu/eur-lex/en/com/cnc/2000/com2000_0191en01.pdf, 16. 5. 2009
- *Community Cohesion at local level: Addressing the needs of Muslim Communities*, Evropská agentura pro lidská práva, 3. 3. 2008, 60 str., in http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/LCN_EN.pdf, 16. 5. 2009
- *Council Conclusions on Iraq*, 2925th General affaires Council meeting, Brusel, Rada Evropské unie, 23. 2. 2009, 2 str., in <http://www.eu2009.cz/scripts/file.php?id=18139&down=yes>, 10. 4. 2009
- *Council Conclusions on Sri Lanka*, 2925th General affaires Council meeting, Brusel, Rada Evropské unie, 23. 2. 2009, 2 str., in <http://www.eu2009.cz/scripts/file.php?id=18140&down=yes>, 10. 4. 2009
- *Countering Racism, Xenophobia and Anti-Semitism in the Candidate Countries*, Evropská komise - COM (99), 256 final, 26. 5. 2009, 21 str., in

http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/doc/com99_256_en.pdf, 10. 4. 2009

- *Democratisation, the Rule of Law, Respect for Human Rights and Good Governance: the Challenges of the Partnership between the European Union and the ACP States*, Evropská komise - COM (98), 146 final, 12. 3. 1998, 22 str., in http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/doc/comm98_146_en.pdf, 16. 4. 2009
- *DG External Relations 2007 Annual Activity Report*, AAR 2007 DG RELEX – final, Evropská Komise, 7. 4. 2008, 92 str., in http://ec.europa.eu/atwork/synthesis/aar/doc/relex_aar.pdf, 16. 4. 2009
- *Dohoda o partnerství mezi africkými, karibskými a tichomořskými státy na jedné straně a Evropským společenstvím a jeho členskými státy na straně druhé, podepsaná v Cotonou dne 23. června 2000*, Evropská unie, Úřední věstník L 317, 15. 12. 2000, str. 0003 – 0353
- *Dohoda o sociální politice uzavřená mezi členskými státy Evropského společenství s výjimkou Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, Smlouva o Evropské unii*, str. 119 - 121, http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf, 10. 3. 2009
- *EU Annual Report on Human Rights*, Evropská unie, 1999, 91 str., in http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/doc/report_99_en.pdf, 22. 1. 2009
- *Eurobarometr 70, Public opinion in the European Union, First results, Fieldwork: October - November 2008*, Evropská komise, Prosinec 2008, 87 str., in http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb70/eb70_first_en.pdf, 12. 5. 2009
- *European Parliament*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, Generální ředitelství pro komunikaci Evropského parlamentu, 2008, 50 str.
- *European Parliament resolution of 8 May 2008 on the Annual Report on Human Rights in the World 2007 and the European Union's policy on the matter*

- (2007/2274(INI)), P6_TA-PROV(2008) 0193, in <http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/publicationsCom.do?language=EN&body=DROI>, 16. 5. 2009
- *Evropský inspektor ochrany údajů, Výroční zpráva za rok 2007 – Shrnutí*, Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2008
 - *Conclusions of the Presidency - Copenhagen*, Evropská rada, 21. - 22. 6. 1993, 46 str., in http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/72921.pdf, 12. 2. 2009
 - Evropská rada, *Závěry předsednictví (European Council - Presidency Conclusions)*, 1994-2009, http://europa.eu/european-council/index_en.htm, 12. 2. 2009
 - *Evropský inspektor ochrany údajů, Výroční zpráva za rok 2007 – Shrnutí*, Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2008, 21 str., in http://www.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/EDPS/Publications/Annualreport/2007/AR2007_summary_CS.pdf
 - *Evropský parlament se vyslovuje k Evropské ústavě*, Na základě zprávy vypracované Výborem pro ústavní záležitosti o Smlouvě o Ústavě pro Evropu, Evropský parlament, 2005, 52 str., in http://bookshop.europa.eu/eubookshop/publicationDetails.action?searchData.expression=*&searchData.domain=null&searchData.archiveType=false&searchData.theme=B01&pubuid=111698&offset=18
 - *Haagský program: posílení svobody, bezpečnosti a práva v Evropské unii*, Úřední věstník C 053, 3. 3. 2005, in <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lng1=en,cs&lang=&lng2=cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,nl,pl,pt,sk,sl,sv,&val=395736:cs&page=2&hwords=hague+programme%7E>, 16. 5. 2009
 - *Human rights and democratisation in third countries - Council conclusions*, in Press Release, 2700th Council Meeting, General Affairs and External

- Relations, 14960/05 (Presse 317), Rada EU, Brusel, 12. 12. 2005, 36 str., in <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st14960.en05.pdf>, 21. 2. 2009
- *Joint Declaration by the European Parliament, the Council and the Commission*, Evropský parlament, Rada a Komise, Lucemburk, 5. dubna 1977, Úřední věstník C 103, 27. 4. 1977, in [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31977Y0427\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31977Y0427(01):EN:HTML), 16. 5. 2009
 - *Listina základních práv Evropské unie*, (2007/C 303/01), Úřední věstník Evropské unie C 303/1, 14. 12. 2007, 16 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:CS:PDE>, 13. 5. 2009
 - *Mandate for the EPC – Working Group on Human Rights*, Rada EU, 2003, 4 str., in http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/COHOM_mandates.pdf, 13. 5. 2009
 - *Nález Ústavního soudu ČR, Pl. ÚS 19/08 ze dne 26. 11. 2008*, „Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství v článcích 2 odst. 1 (dříve 2a odst. 1), 4 odst. 2 (dříve 2c), 352 odst. 1 (dříve 308 odst. 1), 83 (dříve 69b odst. 1) a 216 (dříve 188l), obsažených ve Smlouvě o fungování Evropské unie, v článcích 2 (dříve 1a), 7 a 48 odst. 6 a 7 obsažených ve Smlouvě o Evropské unii a Listina základních práv Evropské unie, nejsou v rozporu s ústavním pořádkem.“, Ústavní soud ČR, 26. 11. 2008, in <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=60401&pos=1&cnt=1&typ=result>, 5. 4. 2009
 - *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 45/2001 ze dne 18. prosince 2000 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů orgány a institucemi Společenství a o volném pohybu těchto údajů*, Úřední věstník L 008, 12. 1. 2001, Evropský parlament, Rada, str. 0001 – 0022, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:008:0001:0022:EN:PDF>, 13. 5. 2009

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?](http://lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:13:26:32001R0045:CS:PDF)

[uri=DD:13:26:32001R0045:CS:PDF](http://lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:13:26:32001R0045:CS:PDF), 5. 4. 2009

- *Nařízení Komise (ES) č. 675/2008 ze dne 16. července 2008, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1236/2005 o obchodování s některým zbožím, které by mohlo být použito pro trest smrti, mučení nebo jiné kruté, nelidské či ponižující zacházení nebo trestání*, Úřední věstník EU, Evropská komise, 17. 7. 2008, 5 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:189:0014:0018:CS:PDF>, 3. 4. 2009
- *Nařízení Rady (EHS) č. 2434/92 ze dne 27. července 1992, kterým se mění část druhá nařízení (EHS) č. 1612/68 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství*, Úřední věstník L 245, Rada EU, 26. 8. 1992, 2 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:05:02:31992R2434:CS:PDF>, 3. 4. 2009
- *Nařízení Rady (ES) č. 1035/97 ze dne 2. června 1997, kterým se zřizuje Evropské středisko pro sledování rasismu a xenofobie*, Úřední věstník L 151, Rada EU, 10. 6. 1997, 11 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1997R1035:20031001:CS:PDF>, 3. 4. 2009
- *Nařízení Rady (ES) č. 168/2007 ze dne 15. února 2007 o zřízení Agentury Evropské unie pro základní práva*, Úřední věstník L 053, Rada EU, 22. 2. 2007, 14 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:053:0001:0014:CS:PDF>, 3. 4. 2009
- *Presse Release, 2921st Council meeting on General Affairs and External Relations: External Relations*, Brussels, Rada EU, 26. 1. 2009, 5701/09 (Presse 18), 10 str., <http://www.eu2009.cz/scripts/file.php?id=15280&down=yes>, 19. 4. 2009
- *Protokol k čl. 6 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii a o přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod*, Úřední věstník Evropské unie, C 306/156, 17.12.2007, 2 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0155:0156:CS:PDF>, 13. 3. 2009

- *Protokol o uplatňování Listiny základních práv Evropské unie v Polsku a ve Spojeném království*, Úřední věstník Evropské unie, 17. 12. 2007, str. 156 – 157, in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0156:0157:CS:PDF>, 28. 1. 2009
- *Rapport d'activité 2007 Service juridique*, Evropská komise, aar 2007 sj – final, 31. 3. 2008
- *Report on Racism and Xenophobia in the Member States of the EU*, European Union Agency for Fundamental Rights, 2007, 172 str., in http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/ar07p2_en.pdf, 16. 5. 2009
- *Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady ze dne 14. ledna 2009 o jmenování Evropského inspektora ochrany údajů a jeho zástupce* (2009/30/ES), Úřední věstník EU, L 11/83, Evropský parlament a Rada EU, 16. 1. 2009, 1 str., in http://www.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/EDPS/MembersMission/Members/09-01-14_appointingdec_CS.pdf, 5. 5. 2009
- *Rozhodnutí Komise ze dne 16. června 2008 o zřízení Poradního výboru pro rovné příležitosti žen a mužů* (kodifikované znění) (2008/590/ES), Úřední věstník EU, Evropská komise, 18. 7. 2008, 5 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:190:0017:0021:CS:PDF>, 15. 3. 2009
- *Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů*, Roční politická strategie na rok 2010, Evropská komise - KOM(2009) 73 v konečném znění, 18. 2. 2009, 13. str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0073:FIN:CS:PDF>
- *Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu*, Zpráva o provádění Haagského programu za rok 2007, Brusel, 2.7.2008, KOM(2008) 373 v konečném znění, 18 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0373:FIN:CS:DOC>, 11. 3. 2009
- *Směrnice Rady*, 2000/43/ES, ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, Rada

- EU, 19. 7. 2000, 8 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:20:01:32000L0043:CS:PDF>, 22. 3. 2009
- Spinelli, Altiero, *Draft Treaty establishing the European Union*, Spinelli's Footesteps, Contact: Mikael Böök (book@kaapeli.fi), 1984, in <http://www.spinellisfootsteps.info/treaty/4.html>, 12. 5. 2009
 - *Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výbor k návrhu nařízení Rady o zřízení Agentury Evropské unie pro základní práva – návrh rozhodnutí Rady, kterým se Agentura Evropské unie pro základní práva zmocňuje k výkonu činností v oblastech uvedených v hlavě VI Smlouvy o Evropské unii KOM (2005) 280 v konečném znění – 2005/0124-0125 (CNS), Úřední věstník C 88, 11. 4. 2006, 4 str., in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:088:0037:0040:CS:PDF>, 20. 3. 2009*
 - *Strategic objectives 2005 – 2009, Europe 2010: A Partnership for European Renewal, Prosperity, Solidarity and Security, Communication from the President, in agreement with Vice-President Wallström*, Brusel, 26. 1. 2005, Evropská komise - COM(2005) 12 final, 13 str., in http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0012en01.pdf, 20. 3. 2009
 - *The European Ombudsman – Annual Report 2008*, Evropská unie 2009, 100 str., in http://www.ombudsman.europa.eu/showResource?resourceId=1240820923568_ar_2008_en.pdf&type=pdf&download=true&lang=en, 20. 4. 2009
 - *The Inclusion of Respect for Democratic Principles and Human Rights in Agreements between the Community and Third Countries*, COM (95) 216 final
 - *The protection of fundamental rights in the European Community*, Bulletin of the European Communities, Supplement 5/76, Evropská komise - COM(76) 37, 4. 2. 1976, 17 str. in Archive of European Integration, University of Pittsburgh, http://aei.pitt.edu/5377/01/001858_1.pdf, 10. 5. 2009

- *Tisková zpráva, 2920. zasedání Rady pro Obecné záležitosti a vnější vztahy: Obecné záležitosti, 5485/09 (Presse 15), Brusel 26. 1. 2009, 16 str., in <http://www.eu2009.cz/scripts/file.php?id=15282&down=yes>*
- *Tisková zpráva, 2938. zasedání Rady pro Obecné záležitosti a vnější vztahy, Obecné záležitosti, 9097/09 (Presse 97), Lucemburk, 27. 4. 2009, 16 str.*
- *Výroční zpráva EU o lidských právech 2008, 14146/2/08, REV 2, Rada Evropské unie, Brusel 27. 11. 2008 (4. 12), 220 str., in <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/st14146-re02.cs08.pdf>, 22. 1. 2009*
- *Výroční zpráva Rady pro Evropský parlament o hlavních hlediscích a strategických rozhodnutích SZBP 2007, Rada Evropské unie, 2008, 107 str., in http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/CS_PESC.pdf, 15. 5. 2009*
- *Základní fakta a čísla o Evropě a Evropanech, Evropská komise, Lucembursko: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007, 79 str., in http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/66/cs.pdf, 15. 5. 2009*
- *Zasedání Evropské rady v Bruselu ve dnech 16. a 17. prosince 2004, Závěry předsednictví, 16238/1/04 REV 1, CONCL 4, Brusel, 1. 2. 2005, 28 str., http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/83201.pdf, 24. 2. 2009*
- *Zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie - Zajišťování bezpečnosti v měnícím se světě, Brusel 11. 12. 2008, S407/08, 12 str., in http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/CS/reports/104642.pdf, 17. 2. 2009*
- *Zpráva o stavu dodržování základních práv v Evropské unii v letech 2004–2008, (2007/2145(INI)), Výbor pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci, Evropský parlament, 5. 12. 2008, 32 str., in <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2008-0479&format=XML&language=CS>*

Další prameny ostatní:

- České předsednictví Evropské unie, *Závěry Rady*, <http://www.eu2009.cz/cz/news-and-documents/council-conclusions/default.htm>, 4. 5. 2009
- *European Social Charter (Evropská sociální charta)*, Rada Evropy, Turín, 18. 10. 1961, in <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/035.htm>, 18. 3. 2009
- *European Social Charter Revised (Revidovaná Evropská sociální charta)*, Rada Evropy, Štrasburk, 3. 5. 1996, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/163.htm>, 23. 2. 2009
- Parlament České republiky, *Poslanecká sněmovna 2006 - Pořad 46. schůze*, 46. schůze (9. 12. 2008, 3., 4., 17., 18. 2. 2009), in <http://www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/046schuz/>, 22. 2. 2009
- *Safeguards guaranteeing protection of the rights of those facing the death penalty*, OSN, Office of the High Commissioner for Human Rights, Přijato Ekonomickou a sociální radou rezolucí 1984/50 z 25. 5. 1984, in http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/h_comp41.htm, 26. 4. 2009
- *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění Protokolu č. 11*, Rada Evropy, Kancelář Evropského soudu pro lidská práva, září 2003, 36 str., in <http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/82E3CE7F-5D3D-46EB-8C13-4F3262F9E20B/0/CzechTch%C3%A8que.pdf>
- *Všeobecná deklarace lidských práv OSN*, OSN, přijata 10. 10. 1948, 6 str., in <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

3.2. Ostatní zdroje

Rozsudky (EUR-lex):

- *26/62 Algemene Transport – en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v. Netherlands Inland Revenue Administration*, 5. 2. 1963, č. 61962C0026

- 7/56 a 3-7/57 *Dineke Algera, Giacomo Cicconardi, Simone Couturaud, Ignazio Genuardi, Félicie Steichen v. Společné shromáždění Evropského společenství uhlí a oceli*, 12. 7. 1957, č. 61956J0007
- 29 /69 *Erich Stauder v. Ville d'Ulm – Sozialamt*, 12. 11. 1969, č. 61969J0029
- 6/64 *Flaminio Costa v. E.N.E.L.*, 15. 7. 1964, č. 61964J0006
- 1/58 *Friedrich Stork & Cie v. Vysoký úřad ESUIO*, 4. 2. 1959, č. 61958J0001
- 149/77 *Gabrielle Defrenne proti Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena*, 15. 6. 1978, č. 61977J0149
- 11/70 *Internationale Handelsgesellschaft mbH v. Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*, 17. 12. 1970, č. 61970J0011
- 4/73 *J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung v. Komise Evropských společenství*, 14. 5. 1974, č. 61973J0004
- 44/79 *Liselotte Hauer proti Land Rheinland-Pfalz*, 13. 12. 1979, č. 61979J0044
- 374/87 *Orkem v. Komise Evropských společenství*, 18. 10. 1989, č. 61987J0374
- 36/75 *Roland Rutili v. Ministre de l'intérieur*, 28. 10. 1975, č. 61975J0036

Emaily:

- Aleksei Lotman, Member of Parliament, Estonian Greens, e-mail: Aleksei.Lotman@riigikogu.ee, Email ze dne 24.03.2009 18:38
- PhDr. Anna Okruhlicová, CSc, Parlamentný inštitút, Kancelária NR SR, e-mail: OkruhAnn@nrsr.sk, anna.okruhlicova@nrsr.sk, Email ze dne 06.05.2009 14:11
- Annija Dāce, Act.Head of Human Rights Department of the Ombudsman of the Republic of Latvia, e-mail: annija.dace@tiesibsargs.lv, Email ze dne 24.04.2009 14:49
- Dea Hannust, Director of the Human Rights Division, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Estonia, e-mail: Dea.Hannust@mfa.ee, Email ze dne 09.04.2009 07:31
- Engelbert Theuermann, Director for Human Rights, International Humanitarian Law and Minority Issues, Federal Ministry for European

and International Affaires, e-mail: Barbara.HERZOG-PETZ@bmeia.gv.at,

Email ze dne 09.04.2009 15:22

- Dhr. Drs. H. (Harry) van Bommel, Member of Parliament (SP), Tweede Kamer, e-mail: H.vBommel@tweedekamer.nl, Email ze dne 30.03.2009 21:10
- Christian Sgandurra, Desk Officer Human Rights, Global Issues Directorate, Ministry of Foreign Affairs, Malta, e-mail: christian.sgandurra@gov.mt, Email ze dne 07.04.2009 12:27
- Piotr Paszkowski, Rzecznik Prasowy MSZ / MFA Press Spokesman, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, e-mail: rzecznik@msz.gov.pl, Email ze dne 03.04.2009 13:21
- Ruta Ragaliauskiene, Advisor, Committee on Human Rights, Seimas of the Republic of Lithuania, e-mail: Ruta.Ragaliauskiene@lrs.lt, Email ze dne 07.04.2009 10:14
- Tomas Baranovas, Director of European policy analysis and coordination department at the Lithuanian government, e-mail: t.baranovas@lrvk.lt, Email ze dne 25.03.2009 08:15
- Victoria Challacombe, Democracy and Governance Group, Foreign and Commonwealth Office, e-mail: Victoria.Challacombe@fco.gov.uk, Email ze dne 31.03.2009 18:46

3. Dokumenty, tisky, internetové zdroje

3.1. Dokumenty a tisky

ČR:

Ministerstvo zahraničních věcí ČR, Prohlášení a stanoviska:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/index.html

Francie:

Ministre des Affaires étrangères et européennes, France Diplomatie –
Salle de Presse:

<http://basedoc.diplomatie.gouv.fr/exl-php/cadcgp.php>

- *Conseil Affaires Générales, Conférence de Presse du Ministre délégué chargé des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, Brusel, 17. května 1999*
- *Conseil affaires générales et les relations extérieures, Point de presse du Ministre des affaires étrangères, M. Michel Barnier, Brusel, 17. května 2004*
- *Conseil Affaires Générales, Point de Presse du Ministre délégué chargé des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, Lucemburk, 8. října 2000*
- *Point de presse, Ministerstvo zahraničí, Paříž, 15. července 1999*
- *Point de presse – Declarations du porte-parole, Paříž, 10. listopadu 2000.*
- *Point de presse, Paříž, 4. října 2001*
- *Point de presse, Paříž, , 4 - Fórum ILE-DE-FRANCE/Budoucnost Evropy, 19. října 2001*
- *Point de presse de M. Jacques Chirac, président de la République, à l'issue de la signature du traité constitutionnel, Řím, 29. října 2004*
- *Point de presse – Declarations du porte-parole, Paříž, 25. července 2008__*
- *Visite au Portugal Point de presse conjoint du Ministre délégué chargé des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, et de la secrétaire d'Etat Portugaise aux affaires européennes, Mme. Teresa Moura - Propos de M. Moscovici, Lisabon, 17. července 2001.*

Německo:

Das Auswärtige Amt, Web-Archiv - Reden, Interviews,

Pressemitteilungen:

<http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/en/Infoservice/Presse/Web-Archiv.html>

Die Bundesregierung, Nachrichten: <http://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Nachrichten/nachrichten.html>

- 4. Setkání ministrů zahraničí ASEM (Contribution by Minister of State Volmer in the Plenary Session on „The New International Security Situation“ – 4th ASEM Foreign Ministers Meeting, Madrid), 6/7. června 2002

-
- *Deklarace Angely Merkelové ("We must not allow silence to descend," declares Angela Merkel), 9. 11. 2008*
 - *Demokratičtější EU (A more democratic EU), 12. 12. 2007*
 - *Dobrý den pro Evropu (A good day for Europe), 23. 6. 2007*
 - *Evropské politické prohlášení (European Policy Statement by Federal Chancellor Angela Merkel in the German Bundestag), 11. 5. 2006*
 - *Lidská práva – chráníme je a ona chrání nás (Human rights - we protect them, and they protect us), 9. 12. 2008*
 - *Merkelová volá po jednotě na podporu německého dvojitého předsednictví (Merkel calls for unity in support of Germany's double presidency), 14. 12. 2006*
 - *Německý Bundestag hlasuje pro ratifikaci reformní smlouvy EU (German Bundestag votes to ratify the EU Reform Treaty), 24. 4. 2008*
 - *Otevření konference (Opening of the Conference „Women in the Islamic World – Muslim Women in Germany: Positive Role Models“ by Kerstin Müller, Minister of State at the Federal Foreign Office), 25. 4. 2004*
 - *Politická vůle tu je (The political will is there), 20. 6. 2007*
 - *Politické prohlášení federální kancléřky Angely Merekl (Policy Statement by Federal Chancellor Angela Merkel on the Lisbon Treaty Signing Ceremony on 13 December and the European Council on 14 December), 12. 12. 2007*
 - *Politické prohlášení (Policy Statement by Federal Chancellor Dr Angela Merkel in the German Bundestag), 30. 11. 2005*
 - *Projev Angely Merkelové (Speech by Angela Merkel, Chancellor of the Federal Republic of Germany, at the Frankfurt European Banking Congress), 17. 11. 2006*
 - *Projev Angely Merkelové (Speech by Angela Merkel, Chancellor of the Federal Republic of Germany, at the official ceremony to celebrate the 50th anniversary of the signing of the Treaties of Rome), 25. března 2007*
 - *Projev Dr. Klaus Scharioth („German-Turkish relations in a European Perspective“, Speech by Dr. Klaus Scharioth, State Secretary of the Federal Foreign Office, at the meeting of the German-Turkish Cooperation Council in Berlin), 24. ledna 2003*

- *Projev kancléřky Angely Merkelové k Evropskému parlamentu (Speech by Federal Chancellor Angela Merkel to the European Parliament, Brussels, on 27 June 2007 reviewing the German EU Presidency), 27. 6. 2007*
- *Projev spolkového ministra zahraničí Joschky Fischera („European challenges between integration and enlargement and Germany's responsibility at the centre of Europe“ – Speech by Federal Foreign Minister Joschka Fischer at the „Weimar Lectures on Germany“), 10. 4. 2002*
- *Projev spolkového ministra zahraničí Fischera (Speech by Federal Foreign Minister Fischer to the United Nations Security Council, New York), 20. ledna 2003*
- *Projev spolkového ministra zahraničí Fischera (Speech given by Federal Foreign Minister Fischer on EU enlargement in the German Bundestag, Berlin), 3. června 2003*
- *Projev spolkového ministra zahraničí Fischera (Speech by the Federal Minister for Foreign Affairs at the ceremony to commemorate the 60th anniversary of the liberation of Sachsenhausen concentration camp), 17. 4. 2005*
- *Projev spolkového ministra zahraničí Frank-Waltera Steinmeiera („Rethinking Europe“ – Speech by Federal Foreign Minister Frank-Walter Steinmeier at the 35th Anniversary of the Heinz Schwarzkopf Foundation, Berlin), 30. 8. 2006*
- *„Předsednictví je příležitostí“ ("A presidency is an opportunity", Merkel, Angela), 6. 11. 2006*
- *Rada Evropy je opatrovník našich společných hodnot (Council of Europe is the custodian of our common values), 15. 4. 2008*
- *Snaha prosazovat evropskou obnovu (Effort to promote European renewal), 25. 9. 2006*
- *Zajišťování míru a bezpečnosti (Ensuring peace and security), 1. 5. 2008*

Velká Británie:

The official site of the Prime Minister's Office, News:
<http://www.number10.gov.uk/news/latest-news>

- *Interview s premiérem (PM doorstep interview Brussels (17 December 2004), The PM welcomed the successful conclusion of negotiations with Turkey over membership of the EU), 17. 12. 2004*
- *Projev k Evropskému výzkumnému institutu, „Role Británie v Evropě“ ('Britain's role in Europe' - speech to the European Research Institute), 6. 2. 2003*
- *Ranní tiskový brífink (Morning press briefing from 20 June 2007, Briefing from the Prime Minister's Official Spokesman on: EU), 20. 6. 2007*
- *Tisková konference následující dohodu o Evropské ústavě (PM press conference 18 February transcript, The Prime Minister has held his monthly press conference at Downing Street where he started by making an opening statement on Iraq.), 19. 2. 2003*
- *Tisková konference (Press Conference: full text, The Prime Minister said today that the government would accelerate reform of the public services and win the 'big arguments' on Europe), 15. 6. 2004*
- *Tisková konference (Press conference at the conclusion of the EU summit in Brussels), 25. 6. 2007*
- *Tisková konference premiéra (Prime Minister's press conference), 15.6.2009*
- *Tisková konference s prezidentem Evropské komise (Press conference with the President of the European Commission, Mr Jose Manuel Barroso), 11. 10. 2007*
- *Úspěch Spojeného království na summitu EU (UK success at EU summit), 25. 6. 2007*

3.2. **Internetové zdroje**

Hlavní internetové zdroje:

The European Union online: www.europa.eu

- Eurojust: <http://www.eurojust.europa.eu/index.htm>
- Eurostat: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
- Europa-Glossary:
http://europa.eu/scadplus/glossary/democratic_deficit_en.htm
- Europol: <http://www.europol.europa.eu/>

- EUROVOC, vícejazyčný thesaurus:
http://europa.eu/eurovoc/sg/sga_doc/eurovoc_dif!SERVEUR/menu!prod!MENU?langue=CS
- Evropská agentura pro základní práva:
<http://fra.europa.eu/fra/index.php?lang=EN>
 - *Tasks of the Agency for Fundamental Rights, European Union Agency for Fundamentals Rights,*
http://fra.europa.eu/fraWebsite/about_us/activities/tasks/tasks_en.htm
- Evropská komise: http://ec.europa.eu/index_cs.htm
 - Evropská komise, *Spravedlnost a vnitřní věci – Základní práva (Justice and Home Affairs - Fundamental Rights)*, in
http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/rights/fsj_rights_intro_en.htm
- Evropský hospodářský a sociální výbor:
http://www.eesc.europa.eu/index_en.asp
- Evropský inspektor ochrany údajů:
<http://www.edps.europa.eu/EDPSWEB/edps/lang/cs/pid/1>
- Evropský parlament:
http://www.europarl.europa.eu/news/public/default_cs.htm
- Evropský účetní dvůr:
http://eca.europa.eu/portal/page/portal/eca_main_pages/home
- Evropský veřejný ochránce práv:
<http://www.ombudsman.europa.eu/home/cs/default.htm>
- Přístup k právu Evropské unie:
<http://eur-lex.europa.eu/cs/index.htm>
- Rada Evropské unie: <http://www.consilium.europa.eu/showPage.ASP?lang=cs>
 - *Country Strategy Papers 2007-2013:*
http://ec.europa.eu/external_relations/sp/index_en.htm

- *EU Human rights guidelines* (Obecné zásady lidských práv EU), Rada Evropské unie, in http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/guidelines/index.htm
- *Regional Strategy Papers 2007-2013*: http://ec.europa.eu/external_relations/sp/region_en.htm
- Sledování rozhodovacího procesu mezi orgány: <http://ec.europa.eu/prelex/apcnet.cfm?CL=cs>
- Soudní dvůr Evropských společenství: <http://curia.europa.eu/cs/index.htm>

České předsednictví Evropské unie, *Evropská rada*, Datum aktualizace: 12. 11.

2008:

- <http://www.eu2009.cz/cz/about-the-eu/eu-institutions-and-bodies/european-council/evropska-rada-536/>, 4. 5. 2009

European Navigator:

- <http://www.ena.lu/> (Provozováno CVCE - Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe - založeno roku 2002)

Evropský soud pro lidská práva (Rada Evropy)

- <http://www.echr.coe.int/echr/>

Priority francouzského předsednictví: Présidence de l'Union européenne,

Animation : priorités, dates clés et acteurs de la Présidence française de

l'Union européenne, L'immigration, in

- <http://www.touteurope.fr/fr/actions/construction-europeenne/presidence-de-l-union-europeenne/presentation/infographie-priorites-dates-cles-et-acteurs-de-la-presidence-francaise.html>

Rada Evropy: <http://www.coe.int/>

Schválený projekt diplomové práce

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Institut politologických studií

Jméno: Bc. **Veronika Hendrychová**

Studijní obor: **Mezinárodní vztahy, IPS, IV. semestr**

Rok: **LS 2007/2008**

Vedoucí práce: **Mgr. Petra Levrincová**

Projekt diplomové práce

Nástroje ochrany lidských práv v Evropské unii - Možnost společné politiky v rámci EU?

Projekt byl odevzdán dne:

Podpis konzultanta:

Veronika Hendrychová v.r.:

Vymezení tématu:

Evropská unie se během svého vývoje stále více přibližuje občanům. Rostoucí význam jednotlivců můžeme spatřovat i ve zvyšující se ochraně jejich práv v rámci

ES/EU. Jednou z oblastí, ve kterých lze tento vývoj pozorovat, je oblast ochrany lidských práv uvnitř EU, ale i snaha Společenství přispět k ochraně lidských práv v zahraničí.

Od primárně ekonomického společenství se Evropská unie posunula na úroveň, kdy „reguluje rozsáhlé oblasti ekonomických i politických vztahů Evropy a zároveň paralelně sleduje několik ambiciózních projektů, jejichž cílem je prohloubit míru integrace členských států i rozšířit působnost jejího režimu na stále větší počet evropských států, a tím zároveň působit jako stále významnější aktér na světové scéně.“³⁴⁰

Společné politiky ES byly v původních smlouvách zahrnuty vlastně jen dvě: společná obchodní a společná zemědělská politika. Postupným vývojem a zejména díky sekundární legislativě ES/EU a roli Evropského soudního dvora byly vytvářeny politiky nové. Hlavní roli hrál konsenzus mezi členskými státy, a tak byly některé pokusy o regulaci na úrovni ES/EU úspěšné a jiné ne. Je jistě zajímavé sledovat roli orgánů Společenství, členských států, nestátních aktérů a jednotlivců na proces utváření těchto politik.

Tato práce se zaměřuje na ochranu lidských práv v Evropské unii a nástroje k tomu vytvořené. Postupně budu analyzovat roli a kompetence jednotlivých aktérů v ochraně lidských práv v EU a míru jejich vlivu ve směru k vytvoření jednotného modelu ochrany lidských práv v EU. Práce dále sleduje vývoj ochrany lidských práv a jeho možné směřování k vytvoření společné politiky na úrovni Evropské unie.

Na základě takto provedené analýzy se pokusím vyvodit, zda je v budoucnu v Evropské unii možné a žádoucí vytvořit společnou politiku ochrany lidských práv.

Mezi jinými bude tato práce hledat odpovědi zejména na tyto otázky: Přispěl k vývoji této politiky nejvíce ESD nebo to byla jiná instituce? Jaký vliv má instituce ombudsmana? Jak se vytvářela a měnila definice lidských práv v EU (práva první, druhé a třetí generace)? Jaká práva jsou v současnosti považována za lidská práva a jaká je jejich ochrana v EU? Existuje vůle států a institucí pro vytvoření společné politiky?

Struktura práce:

³⁴⁰ Plechanovová, Běla, *Institucionální vývoj Evropské unie od Maastrichtské smlouvy I východnímu rozšíření – hledání rovnováhy mezi společenstvím a jeho členskými státy*, Karolinum, Praha 2004, str. 11

Práce bude rozdělena na čtyři části a závěr. V úvodu se budu soustředit na význam ochrany lidských práv v Evropské unii a také ve světě. Zde také zhodnotím motivaci, která mě vedla k výběru tématu. V rozboru literatury, který bude následovat, shrnu dokumenty, ze kterých budu čerpat, jejich relevanci, význam a dostupnost.

Druhá část práce shrne vývoj ochrany lidských práv v EU a vytváření jednotlivých nástrojů v rámci institucí, orgánů a agentur. Práce se zaměří zejména na vývoj ochrany LP v těchto institucích:

- Komise
- Evropský parlament
- Rada Evropské unie
- Evropská agentura pro základní práva
- Evropský veřejný ochránce práv
- Evropský inspektor ochrany údajů
- Evropský soudní dvůr - jurisdikce
- Ostatní (dle postupu práce se budu snažit maximálně postihnout práci dalších aktérů v oblasti ochrany lidských práv)

Na základě takto získaných informací přistoupím k všeobecné definici pojetí lidských práv v Evropské unii, případně zmíním změny definice v čase.

Ve třetí části budu zkoumat míru vlivu jednotlivých institucí na utváření jednotného modelu ochrany lidských práv v EU. Budu se snažit postihnout relevanci jednotlivých dokumentů, jejich vliv, přístup členských států, postoje vybraných vlád i jednotlivých institucí. Zde také nastíním problémy, které se k ochraně lidských práv váží, například z politického či kulturně-historického hlediska.

Ve čtvrté části budu hodnotit perspektivu společné politiky ochrany lidských práv v EU. Podle dostupných materiálů zhodnotím situaci tak, jak je dnes. Dále se zaměřím na ochotu aktérů postupovat v ochraně lidských práv společně. Zde využiji zprávy o zahraniční politice jednotlivých členských států, tiskové zprávy a deklarace orgánů, institucí a agentur. V této části bych také ráda nastínila možnosti, které by vedly ke zjednodušení ochrany lidských práv a k akceleraci společného postupu. Zabývat se budu také obecnou otázkou, zda si EU a jednotlivé státy takovou politiku přejí.

Závěr bude shrnovat hlavní výstupy analýzy v průběhu práce a formulovat možnost vytvoření společné politiky v rámci EU. Zde se pokusím ohodnotit také případnou efektivitu takového vyústění.

Cíl práce

Cílem práce není podat vyčerpávající kvantitativní analýzu účinnosti a relevance jednotlivých nástrojů. Spíše se budu snažit postihnout trendy vývoje ochrany lidských práv, změny postojů mezi členskými státy a institucemi, problémy, které proces utváření provázely apod. Záměrem by mělo být přiblížit proces potenciálního vzniku společné politiky ochrany lidských práv. Nesnažím se tedy podrobně analyzovat jednotlivé kulturně-historické kořeny, a ani vytvořit seznam dokumentů a nástrojů ochrany těchto práv. Práce je zaměřena na hodnocení potenciálu společného postupu v rámci EU z hlediska mezinárodních vztahů.

Oblast lidských práv jsem si vybrala z důvodu rostoucího významu jednotlivce a ochrany jeho individuálních práv nejen v Evropě, ale i ve světě. Trend poslední doby směřuje k přesnějšímu definování jednotlivých práv a diskuze probíhá na národní i mezinárodní úrovni. Stále větší roli hrají i sub-státní aktéři, a tak se debata stává velmi komplexní.

Hypotéza, kterou se budu snažit ve své diplomové práci potvrdit či vyvrátit, je následující: Evropská unie klade stále větší důraz na ochranu lidských práv uvnitř, ale i vně Společenství. V nedávné době byla přijata Charta základních práv a svobod Evropské unie. Přestože proces jejího schvalování trval mnoho let, stala se z pouhé deklarace právně závazným dokumentem.

Dle mého názoru lze podobný proces vystopovat i na úrovni celého Společenství. Předpokládám, že tento proces směřuje k vytvoření společné politiky ochrany lidských práv v EU. Zajímá by mne jeho rozsah, struktura a postup. Jaká by byla efektivita takové politiky? Přeje si ji EU v současné době vůbec?

Metoda postupu:

Práce bude vedena zejména empiricko-analytickou metodou, a to hlavně v části, kde analyzuje vývoj jednotlivých nástrojů ochrany lidských práv v rámci ES/EU. V této části se pokusím rozebrat jednotlivé aspekty těchto nástrojů a nalézt jejich nejdůležitější prvky zejména vzhledem k současné situaci ochrany lidských práv a potřeby těchto nástrojů v ES/EU.

V části třetí, kde budu zkoumat míru vlivu jednotlivých institucí na utváření jednotného modelu ochrany LP v EU použiji také metodu komparativní. Tuto metodu volím proto, aby srovnání účinnosti jednotlivých nástrojů bylo co nejzřejmější. Konkrétní metodu srovnávání zvolím podle výsledků analýzy těchto nástrojů.

Rozbor literatury:

Pokud jde o literaturu, budu čerpat zejména z primárních zdrojů: zakládajících smluv ES/EU, jejich podob po reformních smlouvách, dále ze sekundárního práva ES/EU a platných právních předpisů a ze současné judikatury Soudního dvora a Soudu prvního stupně.

Dalším zdrojem pro čerpání informací o vývoji ochrany lidských práv budou články z odborných periodik zabývajících se primárně Evropskou unií, monografie týkající se ES/EU, připravované právní předpisy a sledování inter-institucionálních postupů. Cenným zdrojem budou i Výroční zprávy Evropské unie o lidských právech.

Osnova:

1) Úvod

1.1. Motivace práce, význam ochrany lidských práv v EU

1.2. Rozbor literatury

2) Implementace nástrojů ochrany lidských práv v EU

2.1. Vývoj nástrojů jednotlivých institucí

- 2.1.1. Komise
- 2.1.2. Evropský parlament
- 2.1.3. Rada Evropské unie
- 2.1.4. Evropská agentura pro základní práva
- 2.1.5. Evropský veřejný ochránce práv
- 2.1.6. Evropský inspektor ochrany údajů
- 2.1.7. Evropský soudní dvůr - jurisdikce
- 2.1.8. Ostatní instituce ochrany LP

2.2. Definice lidských práv v EU

3) Míra vlivu jednotlivých institucí na utváření jednotného modelu ochrany LP v EU

3.1. Účinnost ochrany LP jednotlivých nástrojů

- 3.1.1. Deklarovaná
- 3.1.2. Reálná

3.2. Problémy provázející implementaci jednotlivých nástrojů a jejich účinnost

4) Perspektiva společné politiky ochrany LP v EU

4.1. Dnešní situace

- 4.2. Ochota aktérů postupovat v ochraně LP společně
- 4.3. Možnosti akcelerace procesu společné ochrany LP a její důsledky
- 4.4. Chce EU takovou politiku?

5) Zhodnocení a závěr - Možnost vytvoření společné politiky v rámci EU a její potenciální efektivita

SEZNAM LITERATURY - Přehled:

- 5. Obecné zdroje – slovníky, učebnice, přehledová zpracování
- 6. Monografie – autorské texty z tištěných i on-line zdrojů
 - 6.1. Neperiodická literatura

- 6.2. Periodickou literatura
- 7. Prameny a ostatní zdroje
 - 7.1. Prameny
 - 7.2. Ostatní zdroje
- 8. Dokumenty, tisky, internetové zdroje
 - 8.1. Dokumenty
 - 8.2. Tisky
 - 8.3. Internetové zdroje

SEZNAM LITERATURY:

- 4. **Obecné zdroje:**
 - Čapek, Jan, *Právní slovník evropské ochrany lidských práv*, Orac, Praha 2002, 439 str.

- *Human rights and international law: legal and policy issues*, Clarendon Press, Oxford 1984, 566 str.
- *Human rights in global politics*, Cambridge University Press, Cambridge 2000, 337 str.
- Lawson, Edvard, *Encyklopedia of human rights*, Taylor and Francis, Washington 1991, 1907 str.
- Šturma, Pavel, *Úvod do Evropského práva ochrany lidských práv* : skripta pro posluchače právnické fakulty Univerzity Karlovy
- Šturma, Pavel (ed.), *Implementace lidských práv a mezinárodní kontrolní mechanismy*, Praha, Vodnář, 1999, 216 str.
- Tichý, Luboš (ed.), *Základní lidská práva v jednotlivých právních odvětvích (Grundrechte und Einzelne Rechtsgebiete)*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha : Eva Rozkotová - IFEC 2006, 182 str.

▪

5. **Monografie:**

Neperiodická literatura

- Blahož, Josef, *Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva*, Praha : ASPI, 2005, 259 str.
- Bretherton, Charlotte; Vogler, John, *The European Union as a global actor*, New York, Routledge 2006, 273 s.
- Černá, Dagmar, *Standard lidských práv v Evropě - srovnání Evropské úmluvy a Charty základních práv Evropské unie*, Praha, Univerzita Karlova 2007, 213 str.
- Defarges, Philippe Moreau, *Evropské instituce*, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, Praha 2002, 221 str.
- Falk, Richard A., *Human rights horizons - The Pursuit of Justice in a Globalizing World*, Routledge, 2001
- Gibson, John, S., *International organizations, constitutional law and human rights*, Praeger, New York 1991, 265 str.
- Grygar, Jiří, *Ochrana základních práv v Evropské unii*, IFEC, Praha 2001, 237 str.
- Havelková, Barbara, *Rovnost v odměňování žen a mužů*, Praha, Auditorium, 2007

- Pikna, Bohumil, *EU - vnitřní a vnější bezpečnost-ochrana základních práv*, Linde, Praha 2002, 473 str.
- Pitrová, Markéta; Fiala, Petr, *Evropská unie*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2003, 743 str.
- Plechanovová, Běla, *Institucionální vývoj Evropské unie od Maastrichtské smlouvy k východnímu rozšíření - hledání rovnováhy mezi společenstvím a jeho členskými státy*, Karolinum, Praha 2004, 355 str.
- Plechanovová, Běla; Fidler, Jiří, *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941 – 1995*, ISE, Praha 1997, 240 str.
- Smith, Karen E., *European Union foreign policy in a changing world*, Cambridge, U.K., Polity 2003, 274 str.
- Šišková, Naděžda, *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, ASPI, Praha 2003, 226 str.
- Šišková, Naděžda, *Evropská unijní ochrana lidských práv : (charta a další instrumenty ochrany lidských práv v EU)*, Linde, Praha 2001, 217 str.
- *The european court of justice*, Academy of european law – European University Institute, Oxford University Press, Oxford 2001, 233 str.
- Vincent, R. J., *Human rights and international relations*, Cambridge University Press, Cambridge 1991, 186 str.
- Zoubek, Vladimír, *Lidská práva - globalizace - bezpečnost*, Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2007, 510 s.

Periodická literatura:

- Besson, Samantha, *The European Union and Human Rights: Towards A Post-National Human Rights Institution?*, Human Rights Law Review, 6:2, 2006, str. 323 - 360
- Bhabha, Jacqueline, *Enforcing the Human Rights of Citizen and Non-citizens in the Era of Maastricht: Some Reflections on the Importance of States*, Development and Change, Vol. 29, Institute of Social Studies 1998, str. 697 - 724 (Blackwell Publisher Ltd.)
- García, R. Alonso, *The General Provisions of the Charter of Fundamental Rights of the European Union*, European Law Journal, Vol. 8, No. 4, December 2002, str. 492 - 514 (Blackwell Publishing Ltd.)

-
- Hepple, Bob, *Race and Law in Fortress Europe*, The Modern Law Review Limited, Volume 67, January 2004, No 1, str. 1-15
 - Kaldor, Mary; Martin, Mary; Selchow, Sabine; *Human security: a new strategic narrative for Europe*, International Affairs, 83: 2, 2007, str. 273–288 (Blackwell Publishing Ltd.)
 - Eleftheriadis, Pavlos, *Cosmopolitan Law*, European Law Journal, Vol. 9, No. 2, April 2003, str. 241 - 263 (Blackwell Publishing Ltd.)
 - Kańska, Klara, *Towards Administrative Human Rights in the EU. Impact of the Charter of Fundamentals Rights*, European Law Journal, Vol. 10, No. 3, May 2004, str. 296 - 326 (Blackwell Publishing Ltd.)
 - Krisch Nico, *The Open Architecture of European Human Rights Law*, The Modern Law Review Limited, 2008, 71(2), str. 183-216
 - Schimmelfennig, Frank, *Competition and community: constitutional courts, rhetorical action, and the institutionalization of human rights in the European Union*, Journal of European Public Policy, 13:8, December 2006, str. 1247 - 1264
 - Schweltnus, Guido, *Reasons for Constitutionalization: non-discrimination, minority rights and social rights in the Convention on the EU Charter of Fundamentals Rights*, Journal of European Public Policy, 13:8, December 2006, str. 1265 - 1283
 - Williams, Andrew, *Mapping Human Rights, Reading the European Union*, European Law Journal, Vol. 9, No. 5, December 2003, str. 659 - 676 (Blackwell Publishing Ltd.)

4. **Prameny a ostatní zdroje:**

4.1. **Prameny**

Zakládající smlouvy ES/EU:

- Treaty on European Union, Official Journal C 191 of 29 July 1992
- Treaty establishing the European Economic Community (1957)
- Treaty establishing the European Atomic Energy Community (1957)
- Treaty establishing the European Coal and Steel Community (1951)
- Treaty establishing the European Community (Consolidated version 1992), Official Journal C 224 of 31 August 1992

Další prameny:

- EU Charter of Fundamentals Rights
- Evropský veřejný ochránce práv, *Výroční zprávy*, 2005-2009, 2000-2004, 1995-1999, European Communities
- Evropský veřejný ochránce práv, *Zvláštní zprávy*, European Communities
- *Treaty establishing a Constitution for Europe*, Official Journal C 310 of 16 December 2004
- *Treaty of Nice*, Official Journal C 80 of 10 March 2001
- *Treaty of Amsterdam*, Official Journal C 340 of 10 November 1997
- *Single European Act*, Official Journal L 169 of 29 June 1987
- Platná legislativa: *Eur-lex - The access to EU law*, <http://eur-lex.europa.eu/en/legis/20080501/index.htm>
- Přípravné práce: *Eur-lex - The access to EU law*, <http://eur-lex.europa.eu/cs/prep/index.htm>
 - Sledování interinstitucionálních postupů (PreLex - <http://ec.europa.eu/prelex/apcnet.cfm?CL=cs>)
 - Legislativní přehled Evropského parlamentu (The Legislative Observatory - <http://www.europarl.europa.eu/oeil/index.jsp?form=null&language=en>)
 - Dokumenty KOM (<http://eur-lex.europa.eu/COMIndex.do?ihmlang=cs>)
- Judikatura: Soudní dvůr: Úřad pro Úřední tisky: <http://eur-lex.europa.eu/JURISIndex.do?ihmlang=cs>

4.2. Ostatní zdroje**6. Dokumenty, tisky, internetové zdroje****6.1. Dokumenty a tisky**

Vlády jednotlivých zemí - zahraničně politická prohlášení - tiskové zprávy:

(Výběr zemí upřesním v průběhu psaní práce podle výzkumu.)

ČR:

Prohlášení a stanoviska:

- <http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?ido=10544&idj=1&amb=1&ikony=False&trid=1&prsl=True&pocc1=8>

Koncepce a výroční zprávy

- <http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?ido=233&idj=1&amb=1&ikony=False&trid=1&prsl=False&pocc1=>

Francie:

Ministre des Affaires étrangères et européennes:

- <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/>

Německo:

Das Auswärtige Amt:

- <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/de/AAmt/Uebersicht.html>

Polsko:

Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland:

- <http://www.mfa.gov.pl/>

Španělsko:

Ministry of foreign affairs and cooperation:

- [http://www.maec.es/en/MenuPpal/Ministerio/Paginas/postingTXT\(17-2\)Ministerio.aspx](http://www.maec.es/en/MenuPpal/Ministerio/Paginas/postingTXT(17-2)Ministerio.aspx)

Itálie:

Ministry of Foreign Affairs:

- <http://www.esteri.it/MAE/EN/Home.htm?LANG=EN>

Rumunsko:

Ministry of Foreign Affairs Romania:

- <http://www.mae.ro/index.php?lang=en>

6.2. Internetové zdroje

Hlavní internetové zdroje:

The European Union online:

- www.europa.eu.int
 - Evropský parlament:
http://www.europarl.europa.eu/news/public/default_cs.htm
 - Rada Evropské unie:
<http://www.consilium.europa.eu/showPage.ASP?lang=cs>
 - Evropský veřejný ochránce práv:
<http://www.ombudsman.europa.eu/home/cs/default.htm>

- Soudní dvůr Evropských společenství: <http://curia.europa.eu/cs/index.htm>
- Evropská komise: http://ec.europa.eu/index_cs.htm
- Evropský inspektor ochrany údajů: <http://www.edps.europa.eu/EDPSWEB/edps/lang/cs/pid/1>
- Evropská agentura pro základní práva: <http://fra.europa.eu/fra/index.php?lang=EN>
- Evropský účetní dvůr: http://eca.europa.eu/portal/page/portal/eca_main_pages/home
- Evropský hospodářský a sociální výbor: http://www.eesc.europa.eu/index_en.asp
- Europol: <http://www.europol.europa.eu/>
- Eurojust: <http://www.eurojust.europa.eu/index.htm>

Sledování rozhodovacího procesu mezi orgány:

- <http://ec.europa.eu/prelex/apcnet.cfm?CL=cs>

Přístup k právu Evropské unie:

- <http://eur-lex.europa.eu/cs/index.htm>

Eurostat:

- <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

European Navigator:

- <http://www.ena.lu/> (Provozováno CVCE - Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe - založeno roku 2002)

Evropský soud pro lidská práva:

- <http://www.echr.coe.int/echr/>

Rada Evropy:

- <http://www.coe.int/>

Pomocné internetové zdroje:

OSN - Lidská práva:

- <http://www.un.org/rights/>

Amnesty International USA:

- <http://www.amnestyusa.org/>

U.S. Department of State - Country Reports on Human Rights Practices

- <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/>

Human rights watch:

- <http://www.hrw.org/>